

HD finansiel rådgivning – Hovedopgave forår 2018

Samspilsproblemet i det danske pensionssystem

Pensionssøjernes styrke nu og fremover

Forfatter: Jesper Heckermann Larsen

Vejleder: Johannes Andersen

Aflevering 2. maj 2018

Indholdsfortegnelse

Indledning	4
Problemformulering:	6
Afgrænsning	7
Metode.....	9
Opbygningen af det danske pensionssystem	12
Den danske model	13
Folkepensionen og ATP	15
Arbejdsmarkedspensionerne	17
Ældrechecken.....	20
Realrenteafgift og Pensionsafkast beskatning	21
Definition af samspilsproblemet.....	23
Pensioner med løbende udbetaling.....	24
Sociale ydelser og fradrag, der er en del af samspilsproblematikken	24
Folkepensionen	25
Ældrechecken	27
Boligstøtte	27
Boligyldelse.....	27
Boligsikring.....	29
Ejendomsværdiskatten.....	30
Beskæftigelsesfradraget.....	31
Samspilsproblematikken for den enkelte pensionsopsparer	32
Analyse af tilgangen til samspilsproblematikken	32
Økonomiske konsekvenser for den enkelte (Cases)	34
Case A: HK'er på minimumsindkomst (220.000 kr.), 45 år gammel i leje bolig.	34
Case B: Pensionsopsparer på 55 år i andelsbolig, med en årsindkomst på 380.000 kr.	36
Case C: Pensionsopsparer på 45 år i ejerlejlighed med årsindkomst på 540.000 kr.....	38
Case D: Pensionsopsparer på 62 år, i villa med årsindkomst på 960.000 kr.	40
Case E: Pensionsopsparer på 30 år, i villa med årsindkomst på 600.000 kr.	41
Case F: Pensionsopsparer, 60 år med årsindkomst på 650.000 kr. og mindre pension.....	43
Den enkeltes muligheder for selv at gøre noget ved problemstillingen	45
Delkonklusion.....	47
Samspilsproblematikken for samfundet	48
Statens pensionsbudget - ældrebyrden.....	50

Modningsprocessen	51
Restgruppen	53
Generationsomfordeling	54
Udvikling fremadrettet.....	56
Tilliden til det Danske pensionssystem	58
Delkonklusion.....	59
De nye udspil.....	60
Udspillet fra maj 2017 nu ved Lov-16 efteråret 2017.....	62
Skattereformen 2018	62
Hvordan og for hvem løser man problemerne.....	64
Er det alt sammen godt i forhold til samspilsproblemet?	66
Konklusion.....	70
Litteraturliste	74
Bilag	76

Indledning

I Danmark har man siden slutningen af 1800-tallet anerkendt, at vi som mennesker ikke er i stand til at arbejde hele livet hvilket indebærer, at man ved en hvis alder er nødt til at forlade arbejdsmarkedet og dermed opgive den indtægt vi alle er så afhængige af. Derfor har der været behov for at støtte op om de ældre rent økonomisk for at sikre et minimum af levestandard. I 1956 tog man i dansk økonomi, det første skridt mod det pensionssystem vi kender i dag, da man indførte folkepensionen. Denne var en ydelse de fleste dansker fik del i, uagtet størrelsen af deres formue, deres tidligere arbejdsliv og deres tidligere indkomst. I de første år var pensionen ikke alverdens, heller ikke i datidens økonomi. Indtægten var på 1.020 kr. om året for ægtefæller og 684 kr. om året for en enlige eller ægtepar, hvor kun den ene ægtefælle opfyldte kravene til at opnå pensionen.

Dem som dengang ikke fik del i pensionen, var de pensionister, der fik eller var berettiget til at få pension fra anden instans, f.eks. statstjenestemænd, ansatte ved folkeskolen, kirken etc. Disse havde allerede meget fordelagtige pensionsvilkår, og fik dermed ikke del i den nye ordning, som skulle løfte velfærden for de ældre i Danmark.

Dengang vidste man ikke, at folkepensionen skulle blive en vigtig del af det velfærdssamfund som Danmark i dag er gået hen og blevet.

I dag er det danske pensionssystem anerkendt over hele verden og flere gange udnævnt som det bedste pensionssystem i verden. Systemet består af 3 søjler, de offentlige pensioner, arbejdsmarkedspensionerne (AMP) og de individuelle/frivillige pensioner.

I dag er de underliggende principper for folkepensionen (og andre sociale ydelser), de samme. Det er ydelser til, de økonomisk svagest stillede pensionister i samfundet og disse opnår dermed de største sociale ydelser. Mens de danskere der via søjle 2 og 3 har sikret deres egen alderdom, ved at opspare på pension. Gradvist opnår mindre og mindre tilskud fra det offentligt, desto mere de selv har sparet op.

Reglerne for hvor meget den enkelte pensionsopspare kan opnå af ydelser fra søjle 1, er udarbejdet over en lang årrække og har ikke altid været hensigtsmæssige, men har været skabt af flere årsager. Blandt andet en pressede danske økonomi, samt forskellige politiske agendaer i folketinget. Komplexiteten af det danske pensionssystem er derfor i dag, meget stor og gør det svært for den enkelte pensionsopsparer, at gennemskue om pensionsopsparing overhovedet kan betale sig på grund af det samspil der er i mellem søjlerne.

Det danske velfærdssamfund er afhængigt af, at alle 3 søjler står stærkt, det er derfor en hårfin balance om systemet lykkedes eller ej. Mister pensionsopsparerne tilliden eller incitamentet til, at prioriterer opsparing i søjle 2 og 3, vil det have store konsekvenser for velfærdssamfundet og de 3 søjler vil skulle stå deres styrke.

Der har derfor i mange år været en heftig debat om samspilsproblemet, da det både har

konsekvenser for den enkelte pensionsopsparer, samt velfærdsamfundet i sin helhed.

Rådgiverne i den finansielle sektor, skal af denne årsag være klar på konstante forandringer i det danske pensionssystem. Samspilsproblemet er et meget varmt emne på den politiske dagsorden, og presset fra organisationer og andre aktører i det danske samfund, har derfor over en lang årrække, været stort på de siddende regeringer. Dette har medført hyppige ændringer af pensionssystemet og været med til at kompleksiteten i de senere år, har nået nye højder.

Som pensionsrådgiver i den finansielle sektor, oplever jeg gang på gang pensionsopsparere, der har modtaget rådgivning, enten fra deres pensionskasse, bank eller som via deres overenskomst er tvunget til at opsparere på pension, uden at de er blevet gjort opmærksomme på samspilsproblemet med søjle 1. Det er denne "mangelfulde" rådgivning der har givet mig motivation til at vælge emne og problemstilling til denne opgave.

Problemformulering:

Jeg vil i min opgave redegøre for, hvordan samspilsproblemet rammer den enkelte pensionsopsparer og hvilke økonomiske konsekvenser det indebærer for den enkelte. Konsekvenserne ses oftest fremstillet i en marginalskatteberegning, Min hypotese er at dette ikke giver et forkert billede af problemstillingen, da de kun belyser konsekvenserne for den sidst udbetalte krone. Jeg vil derfor opstille en fuld horisont analyse ved indskud på pension og alternativer hertil. Analysen indeholder dermed alle de fordele og ulemper der vil være i henholdsvis opsparingsforløbet, samt i udbetalingsforløbet. Det vil herved gøre det muligt, at klassificere om det kan betale sig at sparere op på pension og for hvem det kan.

Ældrebyrden i det danske samfund påvirkes ligeledes af samspilsproblematikken, Jeg vil derfor lave en analyse af hvordan det danske pensionsbudget i søjle 1, påvirkes af samspilsproblemet, samt komme med en vurdering af, om den samlede ældrebyrde reduceres på grund af den øgede opsparing vi ser i søjle 2 og 3. Da det formodes at være tilfældet, vil jeg herunder lave en styrkevurdering af søjle 1, som belyser hvornår ældrebyrden er selvfinansierende og hvad skal der til.

Regeringen kom i maj 2017 med et udspil til en ny pensionsreform, som skal løse samfundets problem med stigningen i den gennemsnitlige levealder, samt sikre incitament til at forsætte pensionsopsparing i de sene år af arbejdslivet. Denne reform blev med finansloven 2018 udbygget med et forslag til, hvordan man fremadrettet løser samspilsproblematikken for pensionsopsparerer.

Jeg vil, som sidste del af opgaven vurdere, hvordan disse udspil reducere samspilsproblematikken for pensionsopsparerer, samt diskutere fordele og ulemper ved indholdet. Desuden vil jeg opstille en kvalificering af hvorvidt de to udspil skaber/sikre incitament til at forsætte opsparing i søjle 2 og 3 og dermed understøtte det danske pensionssystem.

Afgrænsning

Pensionssøjlerne har til hensigt at sikre en tålelig pensionstilværelse for alle ældre, men de indeholder også forsikringslementer, som skal sikre mod sygdom, erhvervsevne tab og død. Disse forsikringslementer er udeladt i opgaven.

Ikke alle er ramt af samspilsproblematikken, det skyldes at der stadig er mange danskere der ikke har en pensionsopsparing. Denne gruppe består typisk af personer der ikke har været en del af arbejdsmarkedet, selvstændige erhvervsdrivende, der har fokuseret på at konsolidere virksomheden og derfor har tilsidesat pensionsopsparing eller folk der har været ansat uden pension i ansættelsesforholdet. Restgruppen, som denne gruppe også kaldes vægter tungt i den samlede ældrebyrde, Jeg vil kort berøre restgruppens betydning for samspilsproblemet, men ikke komme nærmere ind på dennes betydning for den samlede ældrebyrde og hvad man kan gøre for at løse dette problem.

Pensionsopsparingerne hos de forskellige arbejdsmarkedspensioner kan være vidt forskellige. Mange gange grundet den standard løsning pensionsordningen har indbygget, men også fordi den enkelte pensionsindehaver kan have valgt forskellige forudsætninger, for hvad der skal ske med pensionen i tilfælde af død før og under udbetalingsforløbet. Forudsætningerne for en livrente i denne opgave vil derfor være, at den er oprettet på ratepensionslignende vilkår, således evt. opsparing tilfalder arvinger såfremt pensionsindehaver dør inden pensionen er startet udbetaling. Såfremt pensionsindehaver dør i udbetalingsforløbet, vil der være indbygget garanti for, at de efterladte modtager ydelserne i en given årrække. Præmien for en sådan garanti, vil jf. § 5 i pensionsbeskatningsloven være 10 pct. af den årlige ydelse. Denne præmie, vil uden der er foretaget konkrete beregninger på det, give et skævt billede af samspilsproblematikken i sammenligning med livrentens alternativer. Derfor vælges livrente beregninger i denne opgave, at sidestilles med en ratepension med en udbetaling over 20 år og garanti præmien udelades helt fra beregningerne.

Livrente med solidarisk dækning (1-livs ordninger) vil ikke blive behandlet i opgaven.

Samspilsproblematikken er forskellig afhængig af, om pensionsopspareren er gift, har hjemmeboende børn eller om de bor alene (enlige). Men de bagvedliggende principper er de samme. Derfor vil opgaven ikke illustrere konsekvenser for pensionsopspareren der lever i et ægteskab eller ægteskabslignende forhold, ej heller omhandle pensionsopspareren/pensionisten med hjemmeboende børn.

Ved etablering af pensionsopsparing og opsparing i frie midler, hvad enten disse investeres i

aktier eller obligationer. Vil der være forskellige omkostninger, enten af den akkumulerede opsparing eller af de løbende indskud. Der ses i opgaven bort for omkostninger, da disse kan være meget forskellige hos de forskellige pensionsleverandører. De vil desuden have tilnærmelsesvis samme konsekvenser, uagtet om der er investeres for frie midler eller for pensionsmidler.

Nogen vil mene, at samspilsproblematikken også hidrører allerede opsparet pensionsmidler, samt pensionsopsparerens der i dag får udbetaling fra egne pensionsopsparinger. Men da hovedproblemstillingen er pensionssøjlerens styrke og samspillet i mellem dem. Vil fokus i opgaven alene være på de fremtidige indskud på pension og incitamenterne hertil, og hvilke konsekvenser disse har for den enkelte pensionsopsparer.

Muligheden for at opsparer i virksomhed eller ejendom, enten via anskaffelse eller via afdrag på gæld er ofte brugte alternativer til pensionsopsparingen. Den sidst nævnte vil mange boligejere, alt andet lige benytte sig af frem mod pensionstidspunktet sideløbende med pensionsopsparing. Disse alternativer ville alene kunne fylde en separat opgave, og grundet opgavens udstukket rammer, vil disse alternativer ikke blive belyst i opgaven.

Der findes mindre offentlige ydelser som gives til pensionister, som ikke har indtægter ved siden af deres folkepension, såsom varmetillæg, helbrestillæg, tilskud til medie licens etc. Disse gives ud fra særlige vilkår bl.a. helbrestilstand, men også økonomiske situation. Er disse forhold for gode opnås ikke ret til ydelserne. Grundet de individuelle vilkår er det svært at lave konkrete beregninger og antagelser om, hvor meget disse ydelser påvirkes af samspilsproblemet. Derfor er de valgt udeladt i opgaven.

Da regeringen i 2009 valgte at fjerne mellemskatten, vil man sikre at pensionsopsparerens, der tidligere havde opnået fradragsret i mellemskatten ikke skulle kunne få udbetalt sin pension uden også at skulle betale denne skat. Derfor indførte man udligningsskat på store pensionsudbetalinger, som havde til formål at sikre, at denne gruppe ikke blev stillet bedre end andre pensionsopsparere. Da denne skat reelt set ikke rammer de fremtidige indskud på pensionsopsparinger, er den ikke relevant i samspilsproblematikken og dermed udeladt af opgaven.

Metode

Det har været vigtigt for mig, at læseren af denne opgave får en forståelse af, hvordan det nuværende danske pensionssystem er blevet til. Da det efter min mening giver en god forståelse for, hvordan samspilsproblemet er opstået og hvordan opgavens behandling af problemet skal forstås. Opgaven er derfor indledt med et kort historisk tilbageblik på arbejdsmarkedets udvikling, samt de væsentligste aspekter af pensionssystemets tilblivelse. Udgangspunktet har været tilgængeligt kildemateriale, som er analyserede og herefter sammenskrevet for at skabe en kronologisk udvikling fra slut 1800-tallet og frem til i dag. Men primært fra 1956 og frem, hvor folkepensionen blev indført.

Da første del af problemstillingen i opgaven omhandler det danske pensionssystem før regeringens udspil i henholdsvis 2017 og start 2018¹, er der opstillet et generelt afsnit opbygget med baggrund i lovgivningen på pensions-, boligstøtte- og skatteområdet før de to udspil. Afsnittet har til hensigt at skabe indsigt i, hvordan det egentlige samspil er søjlerne i mellem, samspillet med gældende skatteregler samt samspillet med de andre offentlige ydelser, der ikke er en del af søjle 1. Afsnittet er grundlæggende for analysen af, hvordan samspilsproblemet rammer den enkelte pensionsopsparer og hvilke økonomiske konsekvenser det indebærer for den enkelte.

Jeg har valgt at opstille 6 cases som metode for min analyse af, hvordan pensionsopspareren rammes af samspilsproblemet. Casene vil være differentieret på flere områder, bl.a. lønindtægt, boligform, alder, indbetaling til pension samt størrelse af nuværende pensionsformue. Hensigten med differentieringen er, at kunne sammenligne forskellene af samspilsproblemet for forskellige arbejds-/indtægtsgrupper i samfundet.

- Case A er valgt for at belyse modregning i boligydelsen og konsekvensen af lave indtægter før og under pensionstilværelsen
- Case B er valgt for at belyse konsekvenserne for mellemindekomstgruppen, med kort tid til pensionering
- Case C har fokus på topskatteyderen i ejerbolig med lang tid til pensionering
- Case D har fokus på topskatteyderen med kort tid til pension, men med stor opbygget

¹ Regeringen kom i maj 2017 med pensionsreformen "Aftale om flere år på arbejdsmarkedet", hvis mål var at sikre incitament til at blive på arbejdsmarkedet, samt opsparing til pension i årene tæt på pensionsalderen. Da gennemsnitslevealderen i Danmark er stigende. Efter finanslovs forhandlingerne i start 2018 udbygget regeringen reformen med aftalen "Aftale om lavere skat på arbejdsindkomst og større fradrag for pensionsindbetalinger" med henblik på at øge incitamentet til pensionsopsparing og mindske samspilsproblematikken.

pensionsformue

- Case E har fokus på den meget unge topskatteyder og dennes første pensionsopsparing
- Case F har til hensigt at belyse konsekvensen, af den modning pensionssystemet er i og dermed konsekvensen af at indskyde sidst i arbejdslivet, uden at have en særlig stor pensionsordning i forvejen.

Disse 6 case mener jeg giver et repræsentativt udsnit af samspilsproblemet for pensionsopsparerer.

Analysen vil tage udgangspunkt i pensionsopsparerens arbejdsmarkedspension, og den fremtidige løbende indbetaling der foretages på pensionsopsparing frem til pensionstidspunktet, samt udbetalingsforløbet af pensionen frem til 20 år efter pensionsalderen opnås. Hermed opnås et resultat, der isoleret set fokuserer på konsekvenserne af den opsparing der foretages fremadrettet. Den valgte levetid skal ses som et godt repræsentativt grundlag for vores gennemsnitlige levealder. Desuden opstilles alternativer til pensionsopsparens udgangspunkt, disse vil være en kombination mellem livrente, ratepension, aldersopsparing og opsparing i frie midler eller så vidt det er muligt enkeltvis. De samlede forudsætninger for beregningerne er oplistet i bilag 1.

Metoden er valgt som en pendant til den marginalskatteberegning, der oftest benyttes i beregning af samspilsproblemet, da jeg ønsker at analysere på hele opsparingsforløbet samt udbetalingsforløbet af pensionsopsparens og ikke blot på den sidst tjente krone. For at understøtte valget af metoden vil der i afsnittet opstilles refleksioner over marginalskatteberegninger udført i forskellige henseender.

For at sikre, at resultaterne af analysen er sammenlignelige med penges værdi i dag, er analysen udarbejdet med udgangspunkt i et afkast efter skat og inflation.

Som pensionsrådgiver har det været vigtigt for mig, at opgaven, foruden at analysere samspilsproblemet og konsekvenserne for den enkelte pensionsopsparer, også har et rådgiverperspektiv. Jeg vil derfor med udgangspunkt i analysen opstille muligheder, som den enkelte pensionsopsparer selv har, for at reducere konsekvensen af sammenspilsproblemet.

I afsnittet vedrørende samfundet, opstilles beregninger med udgangspunkt i de samlede sociale ydelser på pensionsområdet, med henblik på at belyse udvikling af den samlede ældrebyrde for det danske samfund nu og fremadrettet. Dette grundlag bruges efterfølgende, sammen med data fra Danmarks statistik, til at lave analysen af hvilken betydning samspilsproblemet har på samfundsniveau.

I analysen inddrages betydningen af arbejdsmarkedspensionernes modning, pay-as-you-go

systemet², restgruppeproblemet og levetidsudviklingen. Da disse alle i en eller anden grad påvirkes af samspilsproblemet nu og på sigt.

For at læseren kan danne sig et billede af, hvad regeringens udspil ændre ved det gældende pensionssystem. Opstilles en beskrivelse af de nye tiltag, som ligeledes indeholder en vurdering af, hvordan de hver især har til hensigt at afhjælpe det problem de udspringer af.

Endeligt vil jeg, med udgangspunkt i de 6 cases fra tidligere. Opstille beregninger hvori regeringens nye udspil er indlejret, herved kan ses konsekvenserne af de nye udspil for den enkelte pensionsopsparer. Jeg vil sammenligne resultaterne med de beregninger regeringen har opstillet, hvori de argumentere for at de har løst samspilsproblemet³. Ud fra min vurdering, vil det være muligt at konstatere om regeringens udspil styrker eller svækker de danske pensionssøjler, nu og i fremtiden.

² Et udtryk for, at de offentlige pensioner er skattefinansieret.

³ Finansministeriets økonomiske analyse: Tilskyndelse til pensionsopsparing fra Marts 2018

Opbygningen af det danske pensionssystem

Det danske pensionssystem består i dag, som kort nævnt i indledningen, af 3 søjler som i fællesskab skal sikre et tåleligt pensionistliv for alle ældre, uanset om de har været i stand til selv at spare op til deres alderdom eller ej. Desuden skal det sikre at man som pensionist, ikke skal igennem mærkbare økonomiske ændringer den dag man forlader arbejdsmarkedet. Det skal være muligt, at opretholde den levestandard man har haft igennem sit arbejdsliv, således man ikke er nødsaget til at ændre hele sit eksistensgrundlag. Desuden indeholder søjlerne et forsikringselement, som sikre mod tab af erhvervsevne, samt død inden pensionsalderen⁴.

Søjle 1 skal sikre det *tilstrækkelige forsørgelsesgrundlag igennem hele pensionstilværelsen*⁵ og består af de offentlige pensioner. Det er folkepensionen, ældrechecken og andre ydelser rettet mod de ældre såsom boligydelse, helbredstillæg, varmetillæg etc.. Disse ydelser finansieres af staten efter pay-as-you-go princippet, hvilket betyder at samfundets udgift til pensionerne først finder sted på udbetalingstidspunktet, selve finansieringen sker dermed gennem skatteindtægter fra arbejdsstyrken i samfundet. Denne generationsomfordeling behandles nærmere i afsnittet omkring samspilsproblematikken for staten.

ATP er også en del af Søjle 1, dette er en lovbestemt pension, som alle danskere der er eller har været på arbejdsmarkedet betaler til via lønsedlen hver måned. Den minder mest af alt om pensionerne i søjle 2, men da det er en lovbestemt ydelse er den en del af søjle 1.

Søjle 2 er udspringer af den danske model og indeholder arbejdsmarkeds-pensionerne, som sikre de overenskomst dækkede på det danske arbejdsmarkedet en pensionsindtægt, der sammen med pensionerne i søjle 1, minder om den indkomst de har haft igennem deres arbejdsliv.

Foruden at sikre pensionsindtægter er

det i søjle 2, de før nævnte forsikringselementer er indeholdt. De årlige indskud på pensionerne er afhængige af pensionsopsparerens årsindtægt og variere derfor kraftigt fra opsparer til opsparer. Tjenestemandspensionen er ligeledes en del af søjle 2, det skyldes den som AMP er tilknyttet ansættelsesforholdet i staten eller kommunen. Reglerne for

Figur 1: Finansministeriet (2007): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

⁴ Finansministeriet (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

⁵ Sådan udtrykker finansministeren det i "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

tjenestemandspensionen er dog meget forskellig fra AMP og har indbygget nogle særlige fordele og fylder derfor mindre og mindre i samfundet, da staten og kommunerne er begyndt at begrænse ansættelser i tjenestemandstillinger, grundet omkostninger ved pensionerne.

Søjle 3 er pensioner oprettet af pensionsopsparerer selv, enten i privat regi eller administreret gennem arbejdsgiver på pensionsopsparerens eget initiativ, men uden at være en obligatorisk ordning. Det er her den enkelte pensionsopsparer, har mulighed for at sikre en individuel løsning til pensionstilværelsen. Foruden opsparing i pensionsmiljøet, kan alternative opsparingsformer, som frie midler, bolig eller virksomhed være muligheder for opsparing i søjle 3.

For at få en forståelse for hvordan det danske system er blevet til er vi nød til at lave et historisk tilbageblik på den enkelte udvikling.

Den danske model⁶

Det danske arbejdsmarkedet, som vi kender det i dag har en mere end 100 år lang historie, og skabes under den voksende industrialisering tilbage i slut 1800-tallet. Industrialiseringen skabte store forskelle mellem rige og fattige og dermed store konflikter, ikke kun i Danmark men i hele Europa. Kravet fra befolkningen om et mere demokratisk samfund vinder frem og skaber splid, især mellem arbejdsgiverne og arbejdstagerne. Denne omvæltning var ikke tålelig og man søgte efter en model der kunne afhjælpe den situation industrialiseringen havde skabt. I Danmark blev løsningen den såkaldte "Danske model" en samarbejdsmodel mellem på den ene side politikerne og på den anden side fagforeningerne og deres fælles overenskomster. Modellen blev skabt med fundament i september forliget af 1899, hvor den første hovedaftale mellem LO og DA bliver vedtaget samt udviklingen af det fagretlige system i 1910. Man skabte et system som kunne sikre stabilitet på arbejdsmarkedet, med faste rammer og procedure for hvordan, man skulle løse uenighed og konflikter. Hermed skabte man et ordnede arbejdsmarkedet med stærk organisering og spilleregler som var kendt og respekteret af alle. Det medførte et boom på arbejdsmarkedet hvor man skabte stor produktivitet og forbedret arbejdsforhold. Man havde formålet at skabe høj beskæftigelse og et socialt sikkerhedsnet, samtidig med man skabte kompetent konkurrencekraft og stærk konkurrence evne.

Modellen er især kendetegnet ved at parterne er gode til i fællesskab at tilpasse sig, de ændrede krav der hele tiden kommer fra omverdenen. I de seneste år har finanskrisen og reguleringer fra EU, især været med til at skabe sådanne krav. Uagtet denne løbende

⁶ Baseret på Due, Jesper og Madsen, Jørgen S. (2014) "Trepartsforhandlinger og den danske model"

tilpasning er der seks punkter som i større eller mindre grad kan karakterisere den Danske model:

- Høje organisationsprocenter og høj overenskomstdækning som forudsætning for at fastholde et reguleringssystem med kollektive aftaler.
- Nationalt samordnede overenskomstforhandlinger med skiftende niveauer og med Forligsinstitutionen i central rolle.
- Sammenhængende system med flere niveauer og med partsinstitutioner både lokalt og centralt
- Konfliktløsningssystem med kompromisbaserede løsninger mellem parterne ud fra gensidig erkendelse af divergerende interesser.
- Et system baseret på frivillighed og præget af parternes selvregulering og begrænset lovgivning.
- Kontinuerligt samspil mellem arbejdsmarkedets parter og det politiske system, hvor parternes indflydelse maksimeres i det omfang, de kan nå til enighed om nødvendige foranstaltninger i aktuelle situationer – det såkaldte konsensusprincip

Kilde: Due, Jesper og Madsen, Jørgen S. (2013). "20 år med den danske model".

For at modellen skal fungere optimalt, er det en vigtighed at organisationerne kan fastholde deres medlemmer, dette gøres ved at sikre deres medlemmer gode dækninger og i høj grad leve op til medlemmernes forventning.

Men denne del kan ikke stå alene, den er nok essentiel, men da reguleringen på arbejdsmarkedet skal ses i et bredt perspektiv, vil det politiske system have en tung rolle for at konceptet skal fungere. Organisationerne kan ønske noget, men dette kan eller vil influere på gældende lovgivning, eller kan eller vil ikke være optimalt for medlemmet, grundet den nuværende lovgivning.

Siden starten af 1990'erne har forhandlingerne ikke kun drejet sig om lønregulering, men i større og større grad om goder fx bedre forhold til gravide, bedre forhold til ældre større fleksibilitet i løn sammensætningen, fri telefon etc. Men et af de største områder og en debat, som den dag i dag fylder meget, både i forhandlingerne parterne i mellem, men også i medie billedet er pensionsområdet.

Folkepensionen og ATP⁷

I 1891 vedtog man den første lov i Danmark, som skulle sikre danskerne en tålelig alderdom. Man valgte en løsning som skulle finansieres igennem skattesystemet og sikre de danske statsborger, frem for et system via arbejdsmarkedet, som reelt sikrede dem der gjorde en indsats for samfundet. Dette anses af mange i dag for at være grundlaget for det danske pensionssystem. I flere årtier var aldersunderstøttelsen det, der var gældende i Danmark. Først i 1956 skete der en større ændring af den gældende lov. Her indførte man folkepensionen, stadig skattefinansieret og en ydelse til den danske statsborger. Den store forskel var, at alle fik ret til en minimumspension. Systemet var et her og nu finansieret system (pay-as-you-go), som betød at det arbejdende folk via skatten, betalte for at de ældre kunne forlade arbejdsmarkedet og fastholde en minimumsindtægt. I 1964 til 1970 ændrede man sammensætningen af folkepensionen, med henblik på at sikre en højere ydelse til alle (man vil stille de svagest stillede i samfundet bedre). Fordelen herved var, at sikre at dem der havde nok ikke fik "for meget", mens dem der havde lidt, fik mere så de ikke havde "for lidt". Man indførte derfor Folkepensionens tillæg, som allerede dengang var indkomstafhængigt. Men for mange danskere var folkepensionen stadig ikke tilstrækkelig, især fordi nogle indkomstgrupper, tjenestemænd og andre funktionærer havde pensioner som en del af deres ansættelses forhold. Rigtig mange af medlemmerne i LO var ikke blandt denne gruppe. Derfor besluttede arbejdsmarkedsparterne i 1961, i forbindelse med overenskomst forhandlingerne, at indfører ATP ordningen, som blev en realitet i 1963. Den danske model havde vist sit værd og alle parterne havde bidraget til en løsning, der skulle gøre pensionstilværelsen bedre for de mange LO medlemmer, og deresigestillede i lav og mellemindkomstgruppen.

ATP ordningen var ikke indkomstafhængig, men ens for alle der arbejdede. En var afhængig af hvor mange timer og år der blev brugt på arbejdsmarkedet. Herved fik de lavtlønnede en forholdsmæssig større andel af ATP i forhold til deres daværende indtægt.

Det skulle dog vise sig at ATP-ordningen, grundet sine minimale beløb, ej heller skulle være den endelige løsning på pensionssystemet. Som tidligere kom der nu en lang årrække med diskussion og debat om, hvordan og hvad der skulle ske for, at det danske pensionssystem skulle blive bedre. Sverige og Tyskland havde valgt andre løsninger end den danske, som var langt bedre dækkende og sikrede befolkningen, en rigtig god indtægt når de forlod arbejdsmarkedet.

Sideløbende med udviklingen af det offentligt baserede pensionssystem, resulterede udviklingen af velfærdssamfundet, i et boom i den offentlige sektor. Flere og flere blev ansat på overenskomstvilkår og i disse aftaler blev det mere og mere almindeligt at indfører pensionskasser, med både lønmodtager og arbejdsgiverbidrag til pensionerne. Dette skulle

⁷ Baseret på Green-Pedersen, Christoffer (2003): "Det danske pensionssystems endelige udformning"

vise sig senere at være en af hovedårsagerne til etableringen af det pensionssystem, som vi kender i dag. Udviklingen havde grobund i, at organisationerne og deres medlemmer havde mistede tilliden til det politiske system efter, at reformerne og de nævnte tiltag ikke slog til og dækkede tilstrækkeligt.

Udviklingen af en samfundsmodel stagnerede igennem 1960'erne og 1970'erne og den danske model var udfordret, primært fordi det politiske system havde en anden dagsorden end organisationerne havde. Foruden splid parterne i mellem, var der fra regeringens side også en frygt for at skabelsen af en pensionsfond, vil skabe økonomisk demokrati⁸, da denne over tid vil få en stor politisk magt qua sin størrelse.

Uenigheden og politikernes manglende evne og vilje til at skabe et system som kun afhjælpe pensionsproblemet, betød at organisationerne tog sagen i egen hånd og dermed sikrede deres medlemmer bedre pensionsforhold. Det var hovedsageligt organisationerne med højt uddannede, højt lønnede og funktionæransatte der gjorde dette, og det skabte en skævvridning i pensionsformuerne, som især de højt lønnede LO-medlemmer ikke kunne leve med. Men skævvridningen havde samtidig gjort, at det nærmest var blevet umuligt med en politisk skattefinansieret løsning, det var nok mere tænkeligt, at man skulle finde en løsning som en kombination af de to systemer.

Hertil skal det også nævnes at den danske økonomiske situation i 1980'erne pegede mere og mere i retningen af et system, som ikke var betalt af staten, men derimod skulle finansieres af arbejdsgiverne og lønmodtageren selv.

Den danske krise og problemerne på betalingsbalancen gjorde at politikerne i årrække fjernede fokus fra pensionsområdet. Den blev først en del af den politiske agenda igen i 1984 og der blev den i hele perioden med Schlüter regeringen ved magten og ved slutningen i 1991 havde man fundet "løsningen" og skabt det pensionssystem vi kender i dag.

⁸ Økonomisk-fordelingspolitisk model, som vil give organisationerne og dermed lønmodtagerne medindflydelse på virksomhedernes ledelse og den økonomiske magtstruktur i samfundet.

Arbejdsmarkedspensionerne⁹

Regeringen kunne godt se at den gældende løsning ikke var nok, der var stadig stor ulighed, grundet den store del af befolkningen der alene fik folkepension og ATP. Regerings hovedpine var blot at de hellere så en pensionsløsning igennem overenskomsterne frem for en skattefinansieret opsparingsløsning. Da dette ikke vil falde i god jord hos vælgerne, grundet den økonomiske krise Danmark var i på daværende tidspunkt.

Internt i LO var der splid mellem forbundene, de højst lønnede Dansk metalarbejder forbund ønskede en pensionsløsning, mens de lavt lønnede i SID ikke så ideen i en pensionsløsning, da de var fint dækkede med de gældende offentlige pensioner.

Uagtet uenigheden mellem forbundene fremsatte LO i samarbejde med oppositionen (Socialdemokratiet) og fagbevægelsen et forslag til en løsning i 1985, som indeholdt:

- Fælles AMP for alle grupper
- Opbygning af fælles pensionsfond
- Fordobling af ATP
- Indkomstprøvning af hele Folkepensionen (Hele folkepensionen skulle være indkomst afhængig)

Regeringen havde givet udtryk for, at de var enige med parterne om at der var en ulighed i det danske samfund hvad angik pensionstilværelsen, men brød sig ikke om udspillet.

Regeringen ville have en model, som var skabt af parterne uden politisk involvering, man holdt fast i den danske model, da denne skulle kunne løse problemet internt mellem parterne. Det var samtidig vigtigt for regeringen at løsningen skulle ses som en del af lønpakken, for at undgå pres på lønstigningen. Dansk arbejdsgiver foreningen var enige med regeringen, da de mente en central løsning vil hæmme konkurrenceevnen overfor udlandet.

Regeringen var desuden meget påpasselig, i forhold til at skabe en central fond til alle pensionsmidlerne, da dette vil give organisationerne en uforholdsmæssig stor magt på sigt. De ville derfor have splittet den centrale fond op i mindre decentrale fonde.

I 1987 mistede regeringen ved folketingsvalget flertallet med det Radikale venstre, samtidig resulterede OK1987 forhandlingerne i meget store lønstigninger, som forringede den danske konkurrenceevne kraftigt, hvilket fik konsekvenser for regeringens økonomiske politik.

Kort forinden havde man indført en lempelse i de personlige indkomstgrænser, der lå til grund for udregningen af folkepensionens tillæg.

Disse parametre gjorde at regeringen indkaldte til trepartsforhandlinger, med henblik på at

⁹ Baseret på: Green-Pedersen, Christoffer (2003): "Det danske pensionssystems endelige udformning" samt Due, Jesper og Madsen, Jørgen S. (2015): "AMP og fremtidens pensionssystem"

forbedre den danske konkurrenceevne på ny.

Resultatet heraf blev den såkaldte "Fælleserklæring af december 1987", erklæringen sagde bl.a.

»Der er enighed om, at en forøgelse af den private opsparing bl.a. bør ske ved en udbygning af ordningerne med arbejdsmarkedspensioner til de grupper, der ikke har supplerende ordninger til folkepensionen og ATP. Med henblik herpå vil regeringen i det nye år indbyde parterne på det private og det offentlige arbejdsmarked til drøftelser om igangsætning af et udvalgsarbejde om pensionsordninger.«¹⁰

Parterne var rykket tættere på hinanden og LO havde opgivet deres krav om en central fond, de havde samtidig indvilget i, at løn og pension skulle hænge sammen. Der var nu kun et udstående problem tilbage, den såkaldte restgruppe, borgere der ikke var dækkede af en overenskomst.

I 1989 opstod der splid i regeringen, da Venstre hellere så en løsning på pensionsområdet, der var privat. De var bange for den magt den overenskomst baserede løsning vil give fagforeningerne, hvilket fik projektet til at strande.

Redningen kom fra det kommunale, som valgte at indføre AMP til den resterende del af de ansatte, som endnu ikke havde en ordning. Denne løsning valgte de statslige ansatte at følge efter og med et havde hele den offentlige sektor en kollektiv AMP ordning.

Det sidste oplæg fra regeringen kom i 1990, men parterne kunne ikke blive enige og forhandlingerne brød sammen, hvorefter den daværende finansminister Palle Simonsen valgte at gå af. Han var en af forgangsmændene for en AMP-løsning og med hans fratræden døde pensionsspørgsmålet i det politiske system.

I 1990 lagde LO op til en decentral løsning, og i 1991 etablerede Industrien den første ordning i en decentral model. Herefter fulgte de fleste fagforeninger trop ved overenskomstforhandlingerne og dannede lignende ordninger og en decentral AMP-løsning var dermed en realitet.

Fagforeningerne var blevet nervøse for, at de ville blive overhælet indenom af private firma ordninger, og det ville have store økonomiske konsekvenser for dem, derfor blev det den fortrukne løsning. Man havde ikke længere tid til at vente på, at regeringen kunne komme med en løsning. Regeringen havde dermed indirekte fået skabt den løsning de ønskede. Den danske model havde virket efter hensigten og parterne havde skabt et pensionssystem, uden direkte politisk indgreb. Modellen resulterede i, at vi fik en løsning bestående af to

¹⁰ Kilde: Green-Pedersen, Christoffer (2003): "Det danske pensionssystems endelige udformning " s. 370

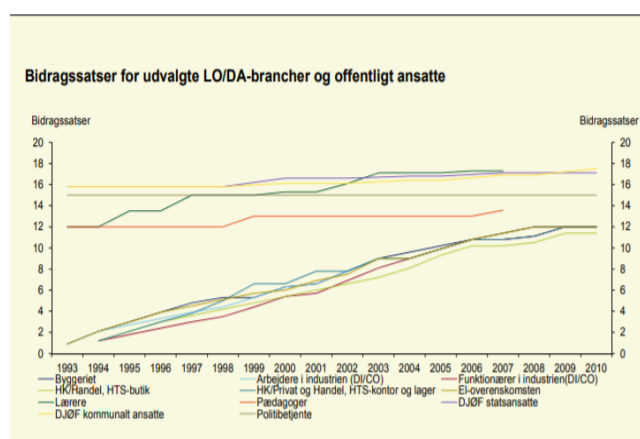
systemer. Et statsligst system styrede af politikerne, finansierede gennem skattesystemet, primært med fokus på velfærdssamfundet og, at sikre de dårligst stillede pensionister. Samt AMP, som skulle betales af arbejdsgiveren og lønmodtageren, med de overordnet rammer indbygget i overenskomsterne for de forskellige arbejdsgrupper. Problemet med løsningen var, at de to løsninger var skabt uafhængigt af hinanden og med forskellig agenda, dermed var det politiske regelsæt ikke tilpasset de nye arbejdsmarkedspensioner.

Den bedste forståelse af Schlüter-regeringernes forhold til velfærdsstaten får man ved at tage udgangspunkt i, at der var tale om regeringer, hvis primære målsætning var at få styr på dansk økonomi. De havde som helhed ikke noget ideologisk ønske om at nedtrappe velfærdsstaten, men omvendt var den ikke urørlig, når man skulle have styr på den danske økonomi. Politisk var regeringen imidlertid i en vanskelig situation, som flere gange tvang den ud i velfærdsstatsforbedringer, der ikke var økonomisk fornuftige. Regering ønskede arbejdsmarkedspensioner af økonomiske grunde, primært fordi de ikke så det ideelt at øge skatterne yderligere, da de i forvejen var meget høje, men også fordi de så en mulighed for at opkræve skatter på pensionsordningerne, og AMP blev derfor et brud på opbakningen af velfærdsstaten.

Op igennem 90'erne og helt frem til i dag har arbejdsmarkedspensioner været igennem en

De største pensionskasser - markedsandele 2016		
Koncern	Beløb i mio. kr.	
	Bruttopræmier og medlemsbidrag	Markedsandel i pct.
PensionDanmark	12.758	8,1
Sampension	10.000	5,9
PKA	8.564	5,1
Industriens Pensions A/S	7.369	4,7
PenSam Liv	5.514	3,5
Lærernes Pension	5.099	3,2
Magistre og psykologer	3.859	2,4
Juristernes & Økonomernes	3.117	2,0
I alt	56.280	34,8

Kilde: forsikring og pension, Bilag 3

Figur 2: Udviklingen i pensionsbidrag på udvalgte arbejdsmarkedspensioner.

Kilde: Finansministeriet (2017) "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

kraftig vækst. Blandt andet grundet udbredelsen af AMP, men også grundet den løbende tilpasning der har været af bidragene på pensionerne. I ovenstående figurer ses tendensen i bidragsudviklingen, samt de nuværende samlede bidrag på de største arbejdsmarkedspensioner i Danmark. Grafen viser tydeligt, de nye arbejdsmarkedspensioner fra start 90'erne, men den viser også de gamle ordninger, Funktionærens pension, Lærernes og DJØF ordningerne. De ordninger som startede op gennem 1960'erne, og ordninger der i dag "sidestilles" med tjenestemandspensionen, da de i dag er tæt på at været fuld modne og derfor giver ydelser i samme størrelse som denne. Den skævvridning disse pensioner skabte i

samfundet, var som nævnt en af grundene til, at vi har det pensionssystem vi har i dag.

Ældrechecken

I 2002 ser vi endnu et tydeligt eksempel på, at den politiske dagsorden umiddelbart er en anden end organisationernes dagsorden. Det umiddelbare skal ikke ses i, at man ikke vil individet det bedste, for det vil man helt klart. Men derimod i, at man vælger at lave en løsning der skaber tvivl om, hvorvidt det forsat kan betale sig at spare op til pension via arbejdsmarkedspensionerne og de frivillige pensioner, hvilket ikke er til gavn for det eksisterende pensionssystem.

I 2001 får Dansk Folkeparti (DF) stor succes ved det danske folketingsvalg, med baggrund i et stærkt valgprogram med fokus på Danmark og dets svage og ældre borgere (Foruden deres indvandre politik, som de også er kendt for). Til deres fordel ender Venstre og de konservative med at danne en mindretals regering med DF som støtteparti. De for altså en meget stor betydning for regeringen, såfremt denne ønsker at få gennemført deres politik.

Deres stærke position kommer for første gang til udtryk ved forhandlingerne om finansloven 2003. DF store succes og deres stærke valgprogram, skal nu stå sin prøve. De har opnået 22 mandater i folketinget og de er fastbesluttet på, at deres vælgere ikke har stemt på dem forgæves. De har brug for at vise, at de 100% vil kæmpe for de mærkesager der er fremført i valgkampagnen.

I foråret 2002 fremsætter de derfor et krav om, at der i den nye finanslov skal flere penge til de svageste af de ældre i samfundet, ideen har de fået fra interesse organisationen ældresagen. De svageste skal årligt have mulighed for at få en ældrecheck, et skattefrit beløb som er afhængige af formue og indkomst.

Kampen mellem regeringen og DF skærpes undervejs i forhandlingerne og DF står fast, de vil have gennemført deres mærkesag og deres kort på hånden er ekstrem gode, da regeringen på ingen måde vil kunne få finansloven vedtaget uden DF's opbakning. DF er sågar ude indirekte at true regeringen, med et evt. samarbejde med socialdemokratiet.

Ultimo 2002 vedtages den nye finanslov og DF har fået deres krav igennem, om end ikke i den størrelsesorden de i første omgang havde stillet krav om, men dog fået knap 0,5 mia. kr. sat til side til ældrechecken.¹¹

Ældrechecken sikre de svageste i samfundet, dem der tilhører restgruppen, som ikke har sparet op, som ikke har været i stand til at sikre dem selv af en eller anden årsag. Mens dem som har pensioner, private som arbejdsmarkeds relateret ikke får del i den. Selv de lavest lønnede eller dem som i en sen alder har fået pensionsordning via arbejdet, vil have meget

¹¹ Sewerin, Lone (2003): "Da ældrechecken kom på finansloven"

svært ved at få del i ældrechecken. Man får dermed endnu engang ,ved at udvide den offentlige pension, gjort incitamenterne til at sparere op på en arbejdsmarkedspension mindre. Det har nok ikke været DF's hensigt, men hvor om alting er, kan det på sigt være til ugavn for det danske pensionssystem, den danske økonomi og dermed velfærdstaten.

Realrenteafgift og Pensionsafkast beskatning

Foruden opbygningen af pensionssøjlerne, er det også vigtigt at komme omkring udviklingen af realrenteafgiften og den i dag såkaldte Pensionsafkast beskatning (PAL-skat). Hensigterne ved indførsel af realafgiften, var ikke de samme som PAL-skatten er i dag. Men den er blevet en vigtig del af pensionssystemet, da den i dag ses som et led i finansieringen af ældrebyrden, og skaber incitament til at opsparer på pensionerne i søjle 2 og 3.

Etableringen af realrenteafgiften begynder tilbage i årene op til Schlüter regeringen træder til i 1984. Her så man et tydeligt tegn på hvor stor betydning de politiske hensigter havde i forbindelse med udviklingen af pensionssystemet. Europæisk økonomi havde det rigtig skidt ovenpå den 2. oliekrise og inflationen i Danmark var nået nye højder. I 1981 rundet inflationen 9 pct. og der var stor arbejdsløshed i hele Europa. Socialdemokraterne med Anker Jørgensen i spidsen kæmpede for at redde den danske økonomi. I 1982 stod vi overfor et gabende underskud på finansloven, i omegnen af 70 mia. kr. Regeringen havde derfor i forbindelse med finanslovsforslaget lagt en del besparelser frem. Men dette var ikke nok, der skulle også skabes flere indtægter for at imødekomme underskuddet.

Indtil denne dag havde der ikke været afkastskat på pensionerne, som der var på fri formue og ejendomsavancer. Men det var regeringen klar til at gøre op med, for at støtte op om velfærdsstaten. De så beskatning af afkast på pensionerne, som en mulighed for at skabe en indkomst der ikke skabte øgede arbejdsløshed, som ville have været en konsekvens af større offentlige besparelser. Oppositionen var stor modstander af denne skat, de blev bakket op af det radikale venstre, deres fokus lå på at stramme den økonomiske politik.

I september 1982, vælter den socialdemokratiske mindretals regering og Anker Jørgensen overdrager statsministerposten til Poul Schlüter og den borgerlige regering.¹²

Uagtet at de havde været så meget imod indførelsen af en realrenteafgift på pensionsafkast, vedtog de i 1984 "lov om realrenteafgift af visse pensionskapitaler m.v."¹³

Baggrunden for at indfører realafkastbeskatningen var nu blevet omformuleret, nu hed det sig at man vil skabe en bedre overensstemmelse mellem indkomst på pension og det almindelige lønniveau, da afkastet på pensionerne i de senere år havde overgået inflationen kraftigt. Man var således bange for, at der opstod en ubalance mellem pensionsbidrag og pensionsdækning.

¹² Jørgensen, Anker (1990): "Eftersommeren 1982", danmarkshistorien.dk

¹³ Lov nr. 222 af 03-06-1983 med virkning fra afgiftsåret 1984

Dette var i sig selv, ikke en politisk genistreg i forhold til de trepartsforhandlinger, der lå foran dem omkring pensionssystemet. Det fjernede et af incitamenter til, at indskyde på pension og kunne dermed gøre det vanskeligt for fagforeningerne, at få gennemført en løsning som medlemmerne ville bakke op om.

Afgiften blev indført på afkast fra traditionelle obligationer mv. mens vise aktiver var fri holdt fra afgiften, bl.a. aktier og indeksobligationer. Afgiften var afhængig af realrenten, grundet den høje ustabile inflation i 1980'erne.

Da udsigterne til en lavere inflation ikke var til at få øje på, snarere tværtimod. Besluttede man at nedsætte et udvalg i 1986 med henblik på at finde en løsning der kunne begrænse afgiften. Den var fra 1984 steget fra 40,5 pct., til 44 pct. i 1986 og forventedes at stige til 56 pct. i 1987 og 60 pct. i årene efter. Provenuet fra afgiften var allerede i de første år ca. 5,25 mia. kr. og med den udvikling man forventede, vil det være på 17,5 mia kr. i 1987.

Man indså derfor, at det vil være et problem for en fremtidig løsning på pensionsområdet og indførte et loft i 1987 på 56 pct¹⁴.

I årene efter faldt inflationen og dermed også realafkastet. Frem til 1998, skete der kun mindre ændringer af lovgivningen. I 1998 valgte regeringen for første gang at indfører en afgift på aktier, denne blev vedtaget og blev på 5 pct.

Kort forinden havde Nyrup regeringen forelagt "Pinsepakken", en skattereform med fokus på finanspolitisk stramninger. Grunden var en meget stærk dansk økonomi, med enorm fremgang og meget lav ledighed. Dansk økonomi var truet af en overophedning hvilket kunne føre til en stigende inflation. Man så også en støt faldende realrenteafgift, som kom klart under rentefradraget i personbeskatningen og man frygtede for lånefinansieret indskud på pension. Man vil derfor have sat prop i realrenteafgiftens udvikling, og man ændrede den til en kapitalafkastskat på 26 pct. på obligationerne, men ændrede ikke på satsen for aktier. Man satte satsen lav for stadig at tilskynde til indskud på pension.

I 2001 valgte man at forenkle loven og man lavede en sats for alt afkast, den lød på 15 pct. og ændrede navn til pensionsafkastskat¹⁵. Denne er efterfølgende i 2012 blevet ændret til 15,3 pct.

Tabel 1: Satserne for realrenteafgiften og aktieafkastsafgiften for 1994-1999 og satserne for pensionsafkastskatten siden 2000									
Afgiftsår/indkomstår	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 - 2011	2012 - 20xx
	Pct.								
Sats for obligationsafkast m.v.	53,5	51,3	47,1	44,1	35,8	33,8	26,0	15,0	15,3
Sats for aktieafkast m.v.	-	-	-	-	5,0	5,0	5,0		

Tabel 1: Skatteministeriet (2017): "Pensionsafkast og realrenteafgift 1998-2015"

¹⁴ Det Juridiske Laboratorium (1986): "Redegørelse fra udvalget vedrørende realrenteafgiftssatsen"

¹⁵ Finansministeriet (1998): "Bedre balance"

Det danske pensionssystem er over en lang årrække, blevet til det pensionssystem vi kender til i dag. Det har været under hyppig forandring og ikke altid til systemets bedste. Den primære udfordring har været at fastholde incitament til at sparere op på arbejdsmarkedspensionerne, samt på de frivillige pensioner. Da det for den enkelte pensionsopsparer, har stor betydning for hvad det er muligt at opnå i pension fra den offentlige del af pensionssystemet.

Definition af samspilsproblemet

Samspilsproblemet opstår når pensionsopsparerer indbetaler til sin pension, indbetalingen har den konsekvens at pensionsopsparerer opnår en forbedret indtægt på pensionstidspunktet, men af samme grund reduceres i tilskud i form af folkepension, ældrecheck, boligstøtte etc., da disse ydelser primært er til for at sikre de svagest stillede pensionister, som et led i det danske velfærdssamfund.

Det betyder at den enkelte pensionsopsparer, får reduceret incitament til at sparere op, da det er svært for den enkelte at vurdere, om det er en god ide at sparere op på pension frem for opsparing i andre alternativer. Såsom fri opsparing, ejendom eller blot en anden pensionsform, som ikke vil give samme problemstilling.

Det er netop reduktionen i incitamentet til opsparingen der er relevant, da dette vil betyde at den enkelte pensionsopsparer, eller endnu være fagorganisationerne, mister tilliden til det danske pensionssystem og dermed begynder at minimere indbetalingerne til pension. Sker dette vil det på sigt kunne lægge et pres på samfundets ældrebyrde.

Den opsparing der allerede er på pensionerne, vil kunne betyde at indtægtsgrundlaget på pensionstidspunktet, reducere de offentlige ydelser. Det er selvfølgelig ikke hensigtsmæssigt, men det er ikke muligt at ændre på hvad der er opsparet, det er kun muligt at ændre på hvad der fremadrettet skal opspares.

Derfor skal samspilsproblemet ses i sammenhæng med den fremtidige opsparing, da det for at understøtte det danske pensionssystem fremadrettet er vigtigt at der fortsat indbetales til pension.

Pensioner med løbende udbetaling

Sammenspilsproblematikken skyldes den måde hvorpå vores pensionssystem i Danmark er opbygget. Som udgangspunkt opnår pensionsopsparerer fuldt fradrag i skatten¹⁶ for det der indbetales på pensioner med løbende udbetaling. Der er altså et skattemæssigt incitament til at indskyde på pension. Foruden fuldt fradrag i skatten, er der lempelige skat på afkastet der opnås på en pensionsopsparing. Ethvert afkast på pension beskattes efter PAL-skatte lovgivningen, som netop er redegjort for, med de 15,3 pct., som blev indført i 2012, mens afkast af frie midler beskattes indenfor et spænd på 27 pct. – 42 pct. for privat personer. Når pensionerne engang skal udbetales, enten over en given årrække eller frem til den dag pensionsopsparerer mister livet, betales den skat man ikke betalte da man indsatte pengene på pensionerne. Her beskattes udbetalingerne som personlig indkomst og alt afhængig af årets udbetaling vil beskatningen ligge et sted mellem 37 pct. og 52 pct.. Det betyder, at det for nogen, kan være en god ide, at indskyde på pension hvis man i dag betaler topskat (52 pct.) og i stedet senere hen få pensionen udbetalt, men nu kun skal betale bundskat. Mens personer med lavere indkomst, indbetaler på pension med fradrag i bundskatten og får udbetaling fra pensionen med beskatning i bundskatten, de vinder altså ikke noget ved personskattereglerne, men sparer alene skat af afkastet.¹⁷

Problematikken opstår den dag pensionsopsparerer skal have udbetalt sin pension, ikke fordi der skal betales skat af udbetalingerne, men fordi at Danmark som velfærdssamfund har opbygget et offentligt pensionssystem, der har til formål at sikre at alle danskere kan få en "nogenlunde" pensionstilværelse uagtet man har sparet op eller ej. Dem som intet har sparet op, får maksimal støtte fra det offentlige, mens folk der har sparet op får mindre og mindre støtte fra det offentlig, efterhånden som opsparingen bliver større og større. Der er flere offentlige ydelser der påvirkes af pensionsopsparinger i søjle 2 og 3, Så for at få det fulde overblik over problemet er vi nød til at se nærmere på reglerne for de sociale ydelser, man som pensionist i Danmark har mulighed for at få.

Sociale ydelser og fradrag, der er en del af samspilsproblematikken

Reglerne for hvordan de offentlige ydelser tilkendes er vidt forskellige, nogle er indkomst afhængige, nogle er indkomst og formue afhængige, og andre ydelser har en tredje eller flere regler der skal være opfyldt. Foruden de ydelser som det offentlige pensionssystem er

¹⁶ Jf. pensionsbeskatningslovens §18 og Personskatteloven §3

¹⁷ Afsnittet bygger på reglerne i personskatteloven

opbygget af, er der nogle særregler i skattesystemet, som er vigtige at medtage i samspilsproblematikken. De ydelser og regler der i henhold til samspilsproblemet er vigtige er oplistet nedenfor:

- Folkepensionen
- Det personlige tillæg (Da dette er grundlaget for retten til ældrechecken)
- Boligstøtte (Herunder både boligsikring og boligydelse)
- Beregningsgrundlaget for ret til nedslag i ejendomsværdiskatten
- Beregningsgrundlaget for beskæftigelsesfradraget

En del af disse er som skrevet, afhængige af hvor store indtægter man selv har sikret sig, ved egen pensionsopsparing på pensionstidspunktet. Desuden er de enten direkte eller indirekte påvirket af pensionsopsparerens frie formue. Undtagelserne er Beregningsgrundlaget for beskæftigelsesfradraget samt boligsikringen. Som begge påvirkes i forbindelse med at pensionsopsparing foretages.

Folkepensionen¹⁸

Folkepensionen er opbygget af to dele, et grundbeløb og et tillæg. Hvornår man har ret til at modtage folkepension afhænger af ens fødselsdag. Men som reglerne er i dag vil man opnå ret til folkepension i en alder mellem 65 år og 68 år. Der er tale om at denne grænse skal øges til 70 år, for især de yngre generationer, men der er ikke taget endelig beslutning herom endnu.

For at kunne modtage det fulde beløb skal man have boet minimum 40 år i Danmark mellem det fyldte 15. år og frem til folkepensionsalderen. Har man boet her i kortere tid, beregnes det beløb man er berettiget til som antal år man har boet i Danmark divideret med de 40 år. Foruden ovenstående er der også regler om indfødsret og bopæl der skal være opfyldt før man kan modtage folkepensionen.

I 2018 udgør grundbeløbet 74.844 kr. før skat for enlige og gifte personer. Såfremt man ikke ønsker at stoppe med at arbejde vil en evt. arbejdsindtægt efter arbejdsmarkedsbidrag der overstiger 322.500 kr. nedsætte beløbet med hvad der svarer til 30 pct. af det indtægten overstiger grænsen. Bortfaldsgrænsen for grundbeløbet er 565.800 kr. Det er muligt at opsætte sin folkepension og dermed vente med at få den udbetalt.

¹⁸ Afsnit beskrevet med udgangspunkt i pensionsloven. De nuværende satser er fra Meldal, Karlsen, Pors, Johannesen og Dorow, Christian (2018): " Sociale ydelser 2018, Hvem, hvad & hvornår" 52. udgave

Folkepensionens tillæg afhænger af pensionistens civilstand, denne defineres som følgende:

- Reelt enlig – bor alene eller sammen med en anden person i et ikke-ægteskabslignende forhold
- Samlevende – lever sammen i et ægteskabs lignende forhold, uden at være gift
- Gift – med en ikke pensionist
- Samgift – gift med en pensionist

En reelt enlig kan opnå 80.736 kr. i tillæg, mens man i alle andre tilfælde kan opnå 39.996 kr.

Hvor meget den enkelte er berettiget til afhænger af den enkeltes indkomst, samt ægtefællens/samlevers indkomst. Indkomstgrundlaget består af den personlige indkomst udover folkepensionen, positiv kapital indkomst og aktieindkomst. Såfremt pensionisten bliver på arbejdsmarkedet, ses bort fra de første 60.000 kr. i arbejdsindtægt.

Ægtefællens/samlevers indtægt vægter fuldt med, såfremt denne også modtager socialpension (førtidspension eller folkepension) i opgørelsen. Er dette ikke tilfældet vægter ægtefællens indtægt op til 222.800 kr. kun halvt med og alt derover fuldt med.

Når det samlede indkomstgrundlag er fastsat beregnes tillægget, alle har dog ret til et fradrag inden dette gøres. Fradraget afhænger af civilstand, det samme gør modregningsprocenten. I nedenstående skema kan ses de forskellige beløbsstørrelser, samt modregningsprocenter

	Fradragsbeløb	Bortfaldsgrænse
Reelt enlige	71.200 kr.	332.500 kr.
Gift/samlevende	142.800 kr.	267.800 kr.
Samgift/samlevende, begge pensionister	142.800 kr.	392.900 kr.
Reduktion af pensionstillægget:		
- 30,9 pct. For reelt enlige		
- 32,0 pct. For gifte samlevende		
- 16,0 pct. for gifte/samlevende, hvor begge er pensionister		

Figur 3: Kilde: Meldal, Karlsen, Pors, Johannesen og Dorow, Christian (2018): " Sociale ydelser 2018"

Det er forholdsvis høje modregningsprocenter der benyttes til at aftrappe retten til folkepensionens tillæg, hvorfor det er tydeligt, at der her er et samspilsproblem, mellem værdien af egen opsparing og retten til tillæg.

Ældrechecken¹⁹

Reglerne for at modtage ældrechecken er foruden at være indtægts bestemt også direkte afhængig af den "frie" formue som pensionisten har. Ældrechecken gives kun til de pensionister der modtager fuld folkepension, altså folk der ikke selv har opsparet tilstrækkelige midler på pension inden de gik på pension og derfor ikke modregnes i folkepensionens tillæg.

Opgørelsen af ældrechecken beregnes med udgangspunkt i det såkaldte personlige tillæg, såfremt pensionisten har en fri formue under 86.000 kr. og en indtægt foruden den sociale pension på under 20.500 kr. for enlige og 40.600 for ægtefæller/samlevende. Er tillægsprocenten 100 og man har ret til fuld ældrecheck på i alt 17.200. Såfremt indtægten overstiger de oventsående grænser modregnes der i ældrechecken, tillægsprocenten reduceres med 1, for hver gang indtægten stiger med 507 kr. for enlige og 1022 kr. for ægtefæller/samlevende.

Det personlige tillæg og dermed ældrechecken er reduceret til 0, når indtægten når fradragbeløbet gældende for folkepensionens tillæg, som er de 71.200 kr. for reelt enlige og de 142.800 kr. for ægtefæller/samlevende.

Boligstøtte²⁰

Boligstøtte er et offentlig tilskud, primært til borgere der bor til leje, det er dog også muligt i nogle tilfælde at søge om boligstøtte når man bor i andelsbolig eller ejerbolig, men i så fald ydes det som et lån i boligen. Boligstøtte dækker over to forskellige ydelser, boligydelse som tildeles pensionister og boligsikring som dækker de resterende befolkningsgrupper.

Begge ydelser er relevante i sammenhænge med samspilsproblemet.

Boligyldelse

Boligyldelse er mere kompleks og afhænger foruden indkomst og formue også af andre parametre, såsom størrelsen af boligudgiften, samt størrelsen af den bolig man bor i, boligformen, om man bor alene eller ej og hvem man bor sammen med, om man har

¹⁹ Afsnit beskrevet med udgangspunkt i pensionsloven. De nuværende satser er fra Meldal, Karlsen, Pors, Johannesen og Dorow, Christian (2018): " Sociale ydelser 2018, Hvem, hvad & hvornår" 52. udgave

²⁰ Afsnit beskrevet med udgangspunkt i boligstøtteloven. De nuværende satser er fra Meldal, Karlsen, Pors, Johannesen og Dorow, Christian (2018): " Sociale ydelser 2018, Hvem, hvad & hvornår" 52. udgave

vedligeholdelsespligt eller ej indvendigt og udvendigt, om huslejen indeholder vand, el og varme.

For ikke at komplicere boligydelsen, beskrives de regler som er gældende for en pensionist der bor alene i en lejebolig.

I beregning af boligydelsen er folkepensionen (ej ældrechecken) en del af indkomstgrundlaget, desuden indgår egne pensioner med løbende udbetaling, evt. løn, positiv kapitalindkomst, samt aktieindkomst. Derudover indgår begrebet formuetillæg, som er en omregning af pensionistens frie formue til en indkomst.

Formuen er en opgørelse af pensionistens samlede aktiver og passiver, dog ikke indestående på pension. Er den samlede formue under 844.700 kr. har den ingen betydning og påvirker derved ikke boligydelsen. Overstiger formuen denne grænse beregnes et formuetillæg på 10 pct. af den del af formuen der ligger over grænsen. Såfremt formuen overstiger 1.689.600 kr. beregnes der af alt herover et formuetillæg på 20 pct.

Boligudgiften skal opgøres som udgiften excl. udgift til varmt vand, varme, el og fællesantenne, såfremt boligudgiften indeholder disse ydelser, reduceres med givne beløb i forhold til boligens størrelse. Omvendt så sættes boligudgiften op i beregningerne såfremt der betales til vandforbrug ud over boligudgiften, hvis beboeren har vedligeholdelses pligt helt eller delvist eller hvis boligen opvarmes på forskellige måder. Da disse parametre ikke er en del af samspilsproblematikken, vil jeg ikke gå i detaljerne heromkring, men se bort fra dem i opgaven. Den samlede boligudgift, hvoraf boligydelsen beregnes kan ikke overstige 90.000 kr.

Boligens størrelse har også en betydning, såfremt pensionisten bor alene gives kun ydelse op til 65 m² uanset boligens størrelse, bor der flere i boligen øges med 20 m² på beboer. Er boligen større end ovenfor ydes der kun en boligydelse svarende til maksimum (65 m²) delt med boligens reelle størrelse.

Boligydelser kan udgøre op til 75 pct. af den årlige boligudgift efter et tillæg på 6.800 kr. såfremt husstandsindkomsten overstiger 160.500 kr. fratrækkes der 22,5 pct. af beløbet over de 160.500 kr. i boligydelsen. Den samlede boligydelse kan aldrig overstige 47.496 kr. om året.

Lejeren skal altid selv betale minimum 11 pct. af husstandsindkomsten dog mindst 17.000 kr.

Lad os kigge på et kort eksempel.

Reelt enlig, med en indkomst på 220.000 kr. om året (uden ældrechecken), en formue på 1.000.000 kr. en lejlighed på 65 m² og en husleje på 72.000 kr. om året.

Årsindkomst	220.000 kr.
Formuetillæg - 10 % af (1.000.000 – 844.700)	15.530 kr.
Indtægtsgrundlag	<u>235.530 kr.</u>
Andel af boligudgiften - 75 % af (72.000+6.800)	59.100 kr.
Indkomstens reduktion - 22,5 % af (235.530-160.500)	-16.882 kr.
Boligydelsen	42.218 kr.
Egenbetaling 11% af 235.530	25.908 kr.
Da betalingen efter boligydelse overstiger de 25.908 kr. er pensionisten berettiget til.	<u>42.218kr.</u>

Tabel 2: Eget udarbejdet eksempel

I eksemplet opnår vores pensionist ikke den maksimale boligydelse da indtægtsgrundlaget overstiger grænsen på de 160.500 kr. Såfremt indtægten steg med yderligere 100 kr. vil boligydelsen falde med 22,5 kr. altså ser vi en modregningsprocent på 22,5 pct. i boligydelsen.

Boligsikring

Hvorfor nævne boligsikringen, den er jo ikke interessant for en pensionist, da de modtager boligydelse. Det skyldes at den kan minimere samspilsproblematikken, da man ved indskud på ratepension eller livrente kan øge boligsikringen frem til man går på pension, grundet det fradrag man opnår i indtægtsgrundlaget.

Reglerne er meget lig reglerne for boligydelsen, men grænseværdi og procentsatser er forskellige, nedenfor er opstillet de satser som er forskellige fra boligydelsen.

- Indkomstgrænsen er 143.600 kr. for boligsikringen
- Boligsikringen reduceres med 18 % af den del af indtægten der overstiger indkomstgrænsen
- Husstanden kan maksimalt modtage 42.516 kr. i årlig boligsikring
- Husstanden skal altid minimum betale 24.200 kr. af boligudgiften
- Er der IKKE børn i husstanden kan boligsikringen aldrig overstige 15 pct. af boligudgiften, uagtet hvad husstandsindkomsten er.

Regnestykket for samme person som ovenfor vil se således ud:

Årsindkomst (efter AMB, indskud til ATP og indskud til pension)	220.000 kr.
Formuetillæg – 10 % af (1.000.000 – 844.700)	15.530 kr.
Indtægtsgrundlag	<u>235.530 kr.</u>
Andel af boligudgiften – 60 % af 72.000	43.200kr.
Indkomstsreduktion - 18 % af (235.530-143.600)	-16.547 kr.
Boligydelsen	26.653 kr.
Hvis enlig, dog max 15% af boligudgiften	<u>10.800 kr.</u>
<i>Hvis personen er førtidspensionist eller der bor ét barn i boligen, er minimum betalingen 24.200 kr. så vil boligsikringen være.</i>	26.653 kr.

Tabel 3: Eget udviklet eksempel

I eksemplet, er der ikke ekstra boligsikring til den enlige ved at indskyde på pension, da reglen om en max boligsikring på 15 % af boligudgiften bliver den gældende regel, såfremt indskud skal give ret til boligsikring, vil personens indtægt skulle være over 323.600 kr.²¹ og kun indskud af den del derover vil give boligsikring.

Såfremt der bor et barn i boligen eller personen er førtidspensionist, vil et indskud på 100 kr. på en fradragsberettiget pension resultere i en ekstra boligsikring på 18 kr.

Ejendomsværdiskatten²²

Alle dansker der ejer ejendom betaler ejendomsværdiskat, jf. ejendomsværdiskatteloven (EVSL), kravene til ejendommen er i denne opgave irrelevante og derfor ikke nærmere beskrevet. Ejendomsværdiskatten svarer til 10 promille af den offentlige ejendomsvurdering efter særlig opgørelses metode, såfremt denne max er 3.040.000 kr. er værdien højere er satsen 30 promille.

For pensionister er der dog som udgangspunkt et nedslag i ejendomsværdiskatten jf. EVSL §8 på 4 promille, dog maksimalt 6.000 kr. Såfremt der er tale om en fritidsbolig maksimalt 2.000 kr.

Nedslaget er indkomstreguleret og reduceres med 5 pct. af pensionistens/pensionisternes indtægt såfremt denne overstiger 191.100 kr. for enlige og 293.900 kr. for samlevende (2018) Indtægtsgrundlaget opgøres som den personlige indkomst + positiv kapitalindkomst + positiv

²¹ Beregning: $((26.653 - 10.800) / 0,18) + 235.530 = 323.602$ kr.

²² Baseret på ejendomsværdiskatteloven

aktieindkomst (bortset fra udbytteindkomst op til 5.000 kr. for enlige og 10.000 kr. for ægtefæller) jf. EVSL §10. I indkomstgrundlaget indgår også folkepension, ældrecheck og ATP.

Egen pensionsopsparing kan dermed øge ejendomsværdiskatten som pensionist.

Beskæftigelsesfradraget²³

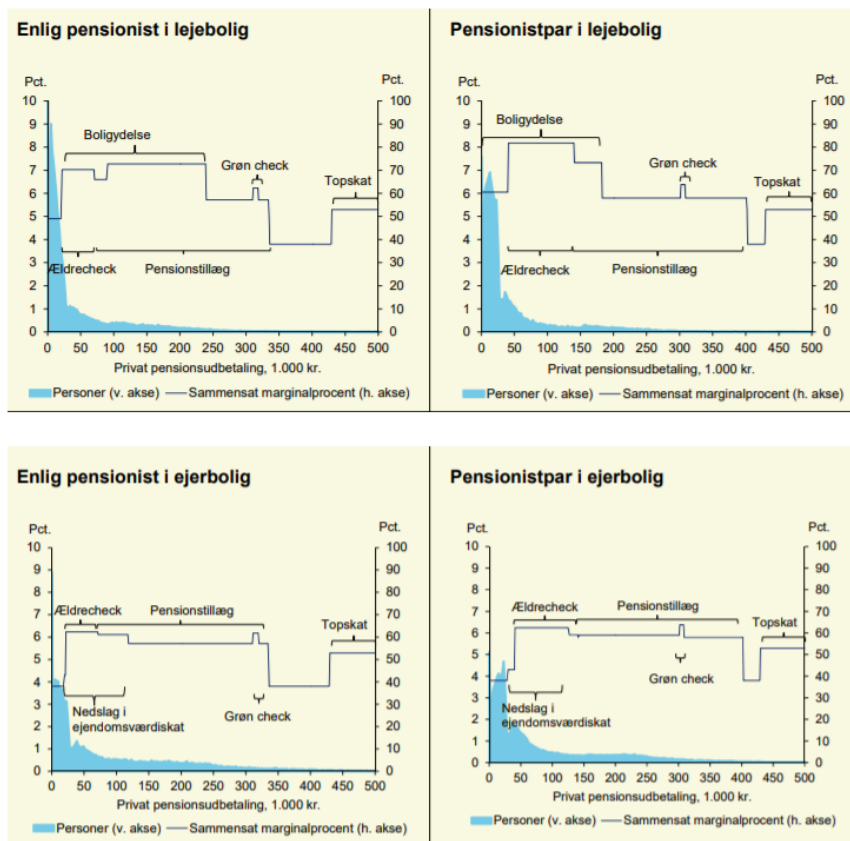
Beskæftigelsesfradraget er modsat de offentlige ydelser, ikke et problem når pensionerne skal udbetales, men derimod et problem den dag der skal indbetales.

Alle der arbejder har ret til beskæftigelsesfradrag. Fradraget opgøres efter ligningslovens § 9J, stk. 2. I 2018 er fradraget på 9,5 pct. af den AMB pligtige indtægt, men *efter pensionsbidrag til pensioner med løbende udbetaling*. Fradraget kan maksimalt være på 33.300 kr. i 2018. Det er vedtaget at fradraget stiger frem mod 2024, hvor det ender på 10,65 pct., max 37.400 kr.

Med de nuværende satser opnås det fulde fradrag ved en personlig indtægt på ca. 347.300 kr.

Da der er tale om et ligningsmæssigt fradrag, vil besparelsen alene opnås i kommune og kirkeskatten, hvilken i gennemsnit er ca. 26 pct. derved bliver den reelle skatteværdi af besparelsen på ca. 2,47 pct. Det betyder at fradragsværdien af indskud på pensioner med løbende udbetalinger, dermed reduceres fra 37 pct. til ca. 34,5 pct.

I nedenstående figurer ses en marginalskatteopsætning på henholdsvis enlige og pensionist par i enten

Figur 4 Figurerne tager udgangspunkt i 2025-skatteregler og er vist i 2017-niveau. Det blå område angiver fordeling af pensionister i 2014 på private pensionsudbetalinger omregnet til 2017 niveau.

Kilde: Finansministeriet (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

²³ Baseret på ligningsloven

ejerbolig eller leje bolig. I beregningen er indregnet den modregning egne/samlevendes indtægter vil give i de sociale ydelser som netop beskrevet. Figuren viser ikke de fordele og ulemper der er i indbetalingsperioden, ej heller fordelene af den lavere PAL-skat der afregnes af afkastet på pensioner. Desuden viser figurerne hvor mange pensionister der er placeret på de forskellige marginalskatte. Her er en klar tendens der viser at langt de fleste pensionister i dag har en indtægt der er mindre end 50.000 kr. om året, som stammer fra egne pensioner i søjle 2 og søjle 3, de vil ikke kun i meget lille grad være ramt af samspilsproblematikken.

Samspilsproblematikken for den enkelte pensionsopsparer

Som beskrevet og som det ses graferne kan modregningen for den enkelte pensionsopsparer være et stort problem, det er de færreste der ønsker at betale en "skat" mellem 60 pct. og 80 pct., men som det også ses er der steder i indtægtsniveauet hvor beskattningen er mindre. Så har man blot en indtægt der rammer præcis der hvor graferne har deres lavpunkt, så er samspilsproblemet ikke så relevant. I hvert fald ikke så længe man benytter sig af marginalskatte beregninger.

Marginalskatteberegningen viser ikke hvor meget den enkelte pensionsopspare har mistet i ydelser fra det offentlige i forhold til hvad en alternativ opsparing vil have af betydning. Derfor er det svært at vide om pensionsopspareren reelt har tabt eller vundet ved at lave pensionsopsparingen, det jo ikke sikkert at der findes et alternativ der ville have været en bedre løsning. Vi ved at pensionsopsparingens afkast er lavere beskattet end alternativet frie midler, vi ved at det er muligt at opnå en højere boligsikring, såfremt man indskyder på pensioner med løbende udbetaling. Det er også muligt at få fradrag i topskatten ved indskud på arbejdsmarkedspensionerne, som oftest ved udbetaling kun beskattes i bundskatten. Der er altså flere fordele som marginalskatteberegningen ikke tager højde for.

Marginalskatteberegningen medtager heller ikke ulempen ved at lavindkomstgrupperne reelt har en lavere fradragsværdi af pensionsindbetalingerne på kun 34,5 pct., grundet nedslaget i beskæftigelsesfradraget.

Analyse af tilgangen til samspilsproblematikken

Regeringen og flere økonomer, i og uden for pensionsbranchen, har alle opstillet forskellige afkastmarginalskatteberegninger, fælles for dem alle er at de alle kommer frem til forskellige resultater. Den uvildige tænketank CEPOS, kom i 2014 frem til marginalskatte mellem 70 pct.

og 130 pct.²⁴, Brancheorganisationen Forsikring og Pension (F&P) overgik i 2015 den prognose, med et resultat mellem 80 og 175 pct.²⁵

Sammenligner man disse resultater med et studie fra National økonomisk tidsskrift (Københavns universitet) fra 2013 og beregninger foretaget af økonomi og indenrigsministeriet i 2014 er det i en helt anden skala. Her er intervallet "blot" mellem 30 pct. og knap 60 pct.²⁶

Forklaringen på hvorfor der i alle beregninger er et interval, skyldes at der er taget højde for opsparingsperiodens længde, jo kortere periode et indskud forrentes, jo højere

afkastmarginalskat. Sammenligner vi CEPOS og F&P er disse egentligt tæt på at være identiske, forskellene skyldes kun opsparingsperiodens længde, CEPOS analysere på perioderne 25 år og 5 år, mens F&P analysere på perioderne 15 år, 5, år og 1 år. Før pensionsalderen. Kritikken af disse analyser er at de begge fortager et engangsindskud i de givne perioder og får hele det forrentet beløb udbetalt på tidspunktet hvor

pensionsalderen indtræffer. Analyserne tager dermed ikke højde for betydningen af arbejdsmarkedspensionernes løbende

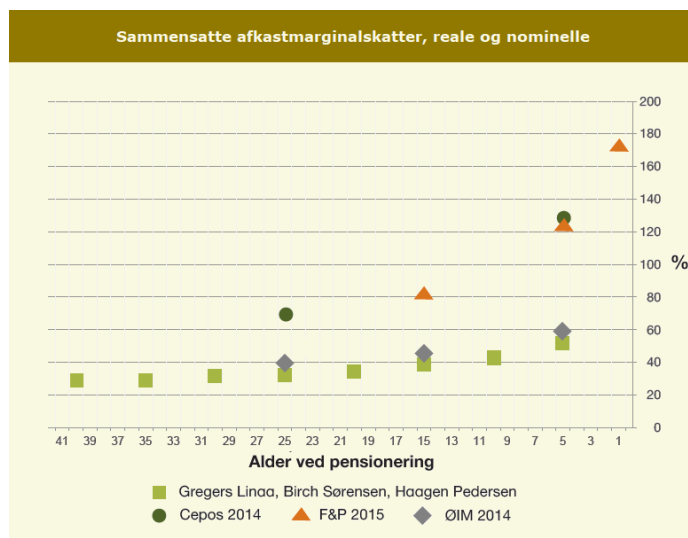
indbetalinger, samt at pensionerne ikke i henhold til lovgivningen kan udbetales på en gang, når pensionsalderen opnås. De skal enten udbetales over en given årrække på minimum 10 år eller livs-varigt, alt afhængig af pensionsopsparing.

Differencer på tværs af analyserne skyldes forskellige forudsætning, den primære årsag til de store forskelle er at F&P, samt CEPOS regner i reale termer og Økonomi og

indenrigsministeriet samt National økonomiske tidsskrift begge regner i nominelle termer.

Når der regnes i reale termer belyses købekraften af den forventede udbetaling, mens beregninger foretaget i nominelle termer gør det muligt at sammenligne beskattningen af afkastet med de skattesatser vi har i det danske skattesystem i dag.

For pensionsopparer, er det vanskeligt at agere når resultaterne variere så meget som det ses ovenfor, det er vigtigt for de fleste at vide hvor mange penge der reelt er til rådighed når pensionsalderen indtræffer. Det er ikke nok blot at vide hvordan afkastet af et enkelt

Figur 5: Fire studiers bud på sammensat marginal skat på afkastet af pensionsopsparing, alt efter hvor længe der er til pensionering.

Kilde: ATP faktum nr. 147, december 2015

²⁴ Hansen, Mads L. Hansen og Heiberg, Carl-Christian (2014): "Real sammensat pensionsskatning på 100 pct. for 60-årige", CEPOS

²⁵ ATP (2015): "Høje sammensatte marginalafkastskatter på pension kan beskrives forskelligt", Faktum nr. 147

²⁶ Linaa, Pedersen og Sørensen, Peter B. (2013): "Effektiv beskattning af opsparingsafkast i Danmark", samt samme kilde i note 25

pensionsindskud påvirkes ude i fremtiden, det er den fulde pensionsopsparing igennem hele livet der betyder noget. Det er desuden vigtigt at kende alternativerne.

Som skrevet i metode afsnittet har jeg på baggrund af ovenstående opstillet 6 cases, der fokuserer på det fulde indbetalingsforløb og det fulde udbetalingsforløb. Casene varierer på indbetalingsbeløb, alder, indtægt, boligform samt den samlede pensionsformue på pensionstidspunktet.

Økonomiske konsekvenser for den enkelte (Cases)

Case A: HK'er på minimumsindkomst (220.000 kr.), 45 år gammel i leje bolig.²⁷

I den første case betragter vi en lavt lønnede pensionsopsparer, der bor til leje, og dermed har mulighed for at modtage boligsikring, inden pensionstidspunktet og formentlig boligydelse fra folkepensionstidspunktet.

En del af lønnen er en pensions-

ordning, hvorpå indsættes 12% af årsindtægten, arbejdsgiver betaler 8%, mens pensionsopsparerer selv betaler 4%. Arbejdsmarkedspensioner for en HK'er er typisk fordelt på livrente alene.

Den nuværende opsparing er på 400.000 kr. og ifølge prognosen udbetales der årligt 39.800 kr. livsvarigt, fra folkepensionstidspunktet.

Det interessante er, hvor meget de fremtidige indskud er værd og hvilken konsekvenser disse vil have på de offentlige ydelser. Her er vi nødt til, at tage højde for den allerede eksisterende opsparing, da der allerede er skabt en pensionsindtægt, som vi ikke kan ændre på.

Pensionsopsparerer kan se frem til en årlig pensionsindkomst på 246.125 kr. (Brutto) derudover opnås ret til boligydelse på 30.834 kr. om året. Den årlige nettoindtægt på pensionstidspunktet bliver i alt 138.741 kr. (Uden folkepensionens grundbeløb, men med boligydelse). En indtægt der er væsentlig højere end den nuværende indtægt på 220.000 kr. samt boligsikring på 9.000 kr. (Trækker vi folkepensionens grundbeløb fra, har vi et netto sammenligningsgrundlag på 100.448 kr.). En forskel på ca. 3.000 kr. netto om måneden.

Oplysninger om pensionsopsparerer i case A	
Beskæftigelse:	Butiksassistent
Løn:	220.000 kr.
Civil status:	Enlig
Bopæl:	Lejelejlighed
Alder:	45 år
Pensionsordning:	Eget bidrag 4% Arb.giv. bidrag 8% af årsindtægt, indsættes på livrente. Nuværende opsparede formue 400.000 kr. ATP ydelse fra 68 år 14.000 kr.

²⁷ Casens forudsætninger findes i bilag 1

Havde vores pensionsopsparer i stedet fået udbetalt de 12 % i løn og opsparede dem i frie midler, vil den gennemsnitlige årlige netto indkomst inkl. Boligydelse være på 146.555 kr. pr. år i 20 år. Godt 4.000 kr. mere netto om måneden end i dag. Dette sker grundet modregning i folkepensionstillægget, ældrechecken og boligydelsen samt et nedslag i beskæftigelsesfradraget.

Det koster altså ca. 8.000 kr. netto om året i pensionstilværelsen at sparere op på pension.

Havde vi lavet en marginalskatteberegning vil den have vist at der af den sidst udbetalte krone fra pensionen ville skulle betales ca. 77 % i skat, mens vi kun fik fradrag for 34,5 % da vi indsatte pengene på pensionen. Det viser også en negativ effekt, men vildleder mere end den viser noget, vi reelt kan bruge i analysen. Den primære årsag til marginalskatteberegningens vildledende konsekvenser er, at der ikke er taget højde for den fordel som PAL-skatten trods alt er, da afkast beskattes lempeligere på pension end på frie midler.

Så der er ikke noget incitament i samspilsbetragtningen, til at sparere op på pension med løbende udbetalinger. Da pensionsopspareren bliver ringere stillet, hvis vi alene ser på ydelserne fra det offentlige, skatten og hvad der er opsparret. Incitamentet for livrenten skal derfor være en forventning om et langt liv, samt evt. optjent solidarisk bonus, som en 1-livs ordning vil give vores pensionsopsparer. Såfremt vi vælger at ændre indskuddet fra livrente til ratepension, i et forsøg på at øge indtægten på pensionstidspunktet. Vil vi blot gøre det være end det er i forvejen, det forbedre godt nok de offentlige ydelser, men betyder mistet afkast af opsparingen, da den i de fleste tilfælde vil være valgt udbetalt over 10 år.

Den bedste løsning vil være opsparing på en aldersopsparing, her vil den årlige nettoindtægt blive på 152.638 kr., det skyldes at aldersopsparingen ikke giver modregning i de offentlige ydelser, samtidig med at afkastet kun beskattes med 15,3 % PAL-skat.

Der er en forskel på 15.453 kr. om året på den oprindelige opsparing og opsparing på aldersopsparing, hvilket måske ikke lyder af meget. Men når det er over en 20-årig periode, så svarer det til over 300.000 kr. i den samlede pensionstilværelse.

Det mest interessante resultat er dog, at havde pensionsopspareren haft muligheden for at stoppe opsparingen på nuværende tidspunkt. Vil den nuværende nettoindtægt stige med 17.245 kr. om året, mens den fremtidige pensionsindtægt før skat, vil være præcist 220.000 kr., altså nøjagtig den samme indtægt som pensionsopspareren har i dag. Hvorfor de fleste ikke vil finde det særlig interessant, at sparere op på pension. Da de kunne få en allerede "trængt" økonomi, til at blive 1.500 kr. bedre hver måned fra i morgen.

Brutto-/Nettoindtægt i pensionstilværelsen, på baggrund af fremtidige indbetalinger

Opsparing fortages på:	Livrente	Ratepens.	Aldersopsparing	Frie midler	Stoppes
------------------------	----------	-----------	-----------------	-------------	---------

Udb. fra eksisterende ops.	39.801	39.801	39.801	39.801	39.801
Udb. fra fremtidig ops.	45.395	40.893	29.142*	25.542*	0
ATP	14.000	14.000	14.000	14.000	14.000
Folkepensionens tillæg	72.085	70.788	80.736	80.736	80.736
Ældrecheck	0	2.951	3.469	822	10.652
Boligydelse	30.834	31.072	36.552	35.737	36.968
Bruttoindkomst	246.125				220.033
I alt efter skat.	138.741	137.185	152.638	146.555	128.437
Periode	Livsvarigt	20 år	20 år	20 år	Livsvarigt

Tabel 4: Tallene er et årligt vægtet gennemsnit over en 20-årig periode, *markering er netto tal.

Kilde: Egne beregninger, Bilag 1.A

Case B: Pensionsopsparer på 55 år i andelsbolig, med en årsindkomst på 380.000 kr.

I denne case er betydningen af boligstøtten ikke taget med, men indtægten er øget, således der ikke modregnes i beskæftigelsesfradraget. Indskuddet på pension er i denne case øget til 13 % af årsindtægten, nu ikke blot indskudt på livrente, men fordelt med ca. 50 % på en ratepension og 50% på livrente. Vores lønmodtager er desuden blevet 10 år ældre og har en

Oplysninger om pensionsopsparereren i Case B	
Beskæftigelse:	Industri medarbejder
Løn:	380.000 kr.
Civil status:	Enlig
Bopæl:	Andelslejlighed
Alder:	55 år
Pensionsordning:	Eget bidrag 4%, Arb.giv. bidrag 9% af årsindtægt Fordeles med 50% på rate og 50% på livrente <u>Nuværende opsparet formue:</u> 700.000 kr. på kapitalpension 300.000 kr. på ratepension 300.000 kr. på livrente ATP ydelse fra 68 år 14.000 kr.

væsentlig større pensionsordning der skal tages højde for.

Med den nuværende pensionsordning og fremtidig indbetalinger som hidtil, vil pensionsopsparereren kunne se frem til en brutto indtægt på ca. 371.500 kr. de første 10 år af pensionstilværelsen og herefter ca. 220.000 kr. livsvarigt. Hvis indbetalingerne blev sat i bero,

vil det give en nettoudbetaling de næste 13 år, på 31.122 kr. årligt i alt ca. 405.000 kr. Mens det vil betyde en nedgang i nettoindtægten på pensionstidspunktet, på ca. 27.500 kr. de første 10 år og en herefter ca. 9.400 kr. om året. I alt ca. 370.000 kr.

Ideen med at forsætte indskud på pension skal altså være, at man ikke kan få økonomien til at hænge sammen i fremtiden eller hvis man forventer at leve, til man er minimum 91 år.

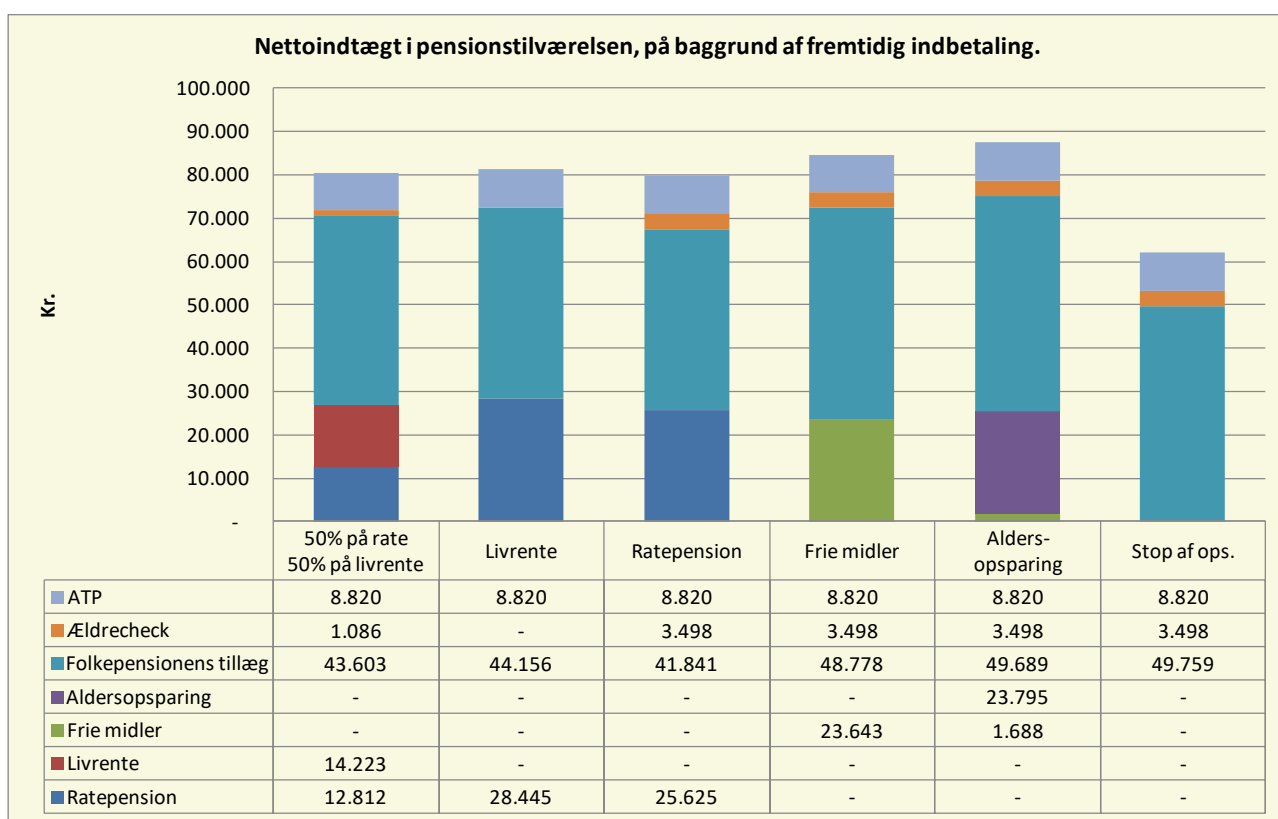
Såfremt dette ikke er tilfældet, vil det være bedre at stoppe med at indbetale.

Hvis indbetalingerne stoppes, men i stedet for at gå til forbrug derimod spares op i frie midler,

på lige vilkår som hvis de havde været indskudt på pensionen. Så vil nettogevinsten i de første 20 år af pensionstilværelsen være ca. 4.200 kr. om året. Det er altså en fordel at stoppe indskud på nuværende pensionsordning, men en endnu større fordel at sparere dem op i frie midler.

I denne case er der dog også et bedre alternativ, som er indbetaling på aldersopsparing. Her vil den samlede nettogevinst være på ca. 139.000 kr. over de 20 års pensionstilværelse. Der er altså igen ikke noget der taler for at sparere op pension, da man vil være bedre stillet uagtet hvilket alternativ man vælger, se Figur 6.

I denne case var ulempen ved boligydelsen og ulempen ved beskæftigelsesfradraget ikke medtaget. Uagtet dette er samspilsproblemet stadig intakt, men dog væsentlig mindre end for mindstelønsmodtageren. Incitamentet til at sparere op på pension, syntes dog stadig svært at få øje på. Det skal igen være en forventning om at leve længe, eller evt. bonus på den livslange pension.

Figur 6: Figuren viser den årlig nettoindtægt af fremtidig opsparing, ATP, folkepensionens tillæg og ældrechecken. (Udbetaling fra eksisterende opsparing, samt folkepensionens grundbeløb fremgår ikke af graferne)

Kilde: Egne beregninger, Bilag 1.B

Sammenholder vi resultatet med analyserne foretaget af CEPOS og F&P's²⁸, som kommer frem

²⁸ ATP (2015) "Høje sammensatte marginalafkastskatter på pension kan beskrives forskelligt"

til, at dem der er tættest på pensionsalderen straffes hårdest ved at sparer op på pension. Bekræftes tidligere kritik af beregningerne. Det er vigtigt at tage højde for at folkepensionstillægget og ældrechecken er skattepligtige ydelser og derfor skal reduceres med skatteværdien, inden man regner konsekvensen af modregningen. Det er også vigtigt ikke at betragte problemstillingen med udgangspunkt i marginalskatteberegninger, da de opsavede midler ikke alle sammen kommer til udbetaling i det første år efter man er gået på pension, men derimod over en årrække på mellem 10 og 20 år hvis ikke længere, dermed vil indskuddene også genere et afkast i disse år. Jeg er enig i at der er et problem, men det er ikke så voldsomt, som de gør det til.

Case C: Pensionsopsparer på 45 år i ejerlejlighed med årsindkomst på 540.000 kr.

I denne case flyttes fokus fra pensionsopsparereren med fradrag for indbetaling i bundskatten til pensionsopsparereren med fradragsmulighed i topskatten. For pensionsopsparereren er det her muligt at få skattefinansieret over halvdelen af indbetalingen. I denne case vil de løbende udbetalinger på pensionstidspunktet ikke

Oplysninger om pensionsopsparereren i Case C	
Beskæftigelse:	Funktionær
Løn:	540.000 kr.
Civil status:	Enlig
Bopæl:	Ejerlejlighed
Alder:	45 år
Pensionsordning:	Eget bidrag 5%, Arb.giv. bidrag 11% af årsindtægt Fordeles med max. på rate og resten på livrente <u>Nuværende opsparret formue:</u> 500.000 kr. på Aldersopsparing 700.000 kr. på ratepension 200.000 kr. på livrente ATP ydelse fra 68 år 14.000 kr.

overstige topskattegrænsen. Pensionsopsparereren har dermed mulighed for at flytte topbeskattet indtægt til bundskat. I denne case, til forskel fra case A og B, udgår scenariet hvor opsparingen sættes i bero, da det vil forringe levevilkårene betragteligt på pensionstidspunktet grundet det høje indtægtsgrundlag på nuværende tidspunkt og derfor vil skabe et tænkt scenarie, frem for et realistisk scenarie.

Ældrechecken er ligeledes valgt udeladt, med baggrund i formuegrænsen.

At kunne flytte topskat til bundskat, har stor betydning på resultaterne i analysen, det ses i Figur 7, at den nuværende opsparing er at fortrække frem for, at få udbetalt pengene nu for at placere dem i frie midler fremadrettet. Godt nok giver denne løsning det bedste resultat hvis vi ser isoleret på folkepensionstillægget, det vil i gennemsnit ligge på 60.161 kr., hvilket er ca. 23.000 kr. mere om året brutto, end den nuværende opsparing vil sikre.

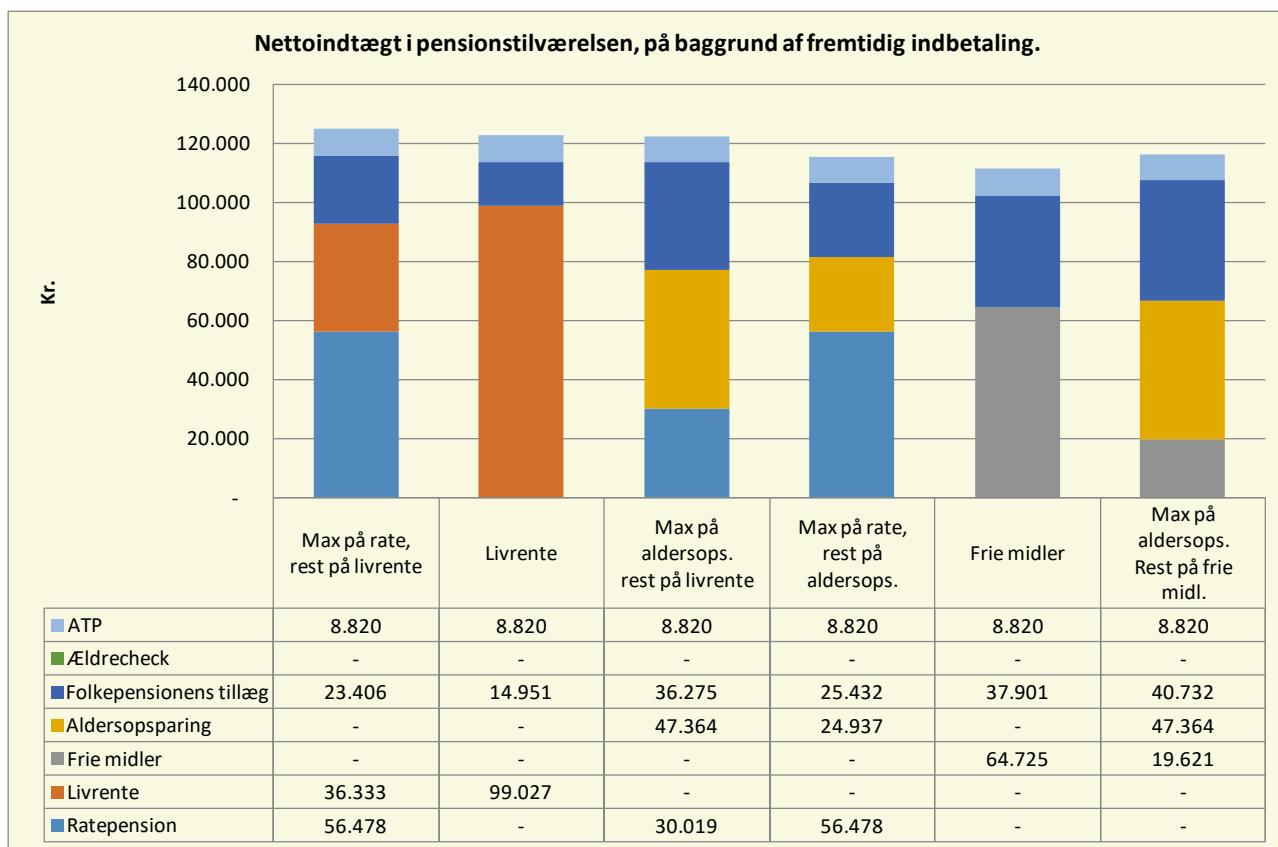
Men det ekstra beløb der er til opsparing grundet fradraget i topskatten, kombineret med den lave beskatning af afkastet (15,3%- PAL). Gør at alternativet giver ca. 13.600 kr. mindre

udbetalt om året igennem hele pensionstilværelsen. Det er her vigtigt at fremhæve, til forskel for de andre cases, så indeholder det bedste resultat nu en forholdsvis stor livrente, som også vil sikre lønmodtageren efter de første 20 år af pensionstilværelsen.

I denne case er det bedste resultat, uanset hvilken alternativ pensionsopsparerer vælger, den nuværende løsning med max indskud på ratepension og resten på livrente.

Sammenligner vi resultatet af analysen, med marginalskatteberegningerne fra CEPOS og F&P, er det her helt tydeligt at marginalskatteberegningerne ikke er brugbare til at vurdere samspilsproblemet. Deres analyse viser en meget høj marginalskat når pensionerne skal til udbetaling, men forholder sig ikke til marginalsatten på alternativerne.

Samspilsproblematikken er altså ikke en udfordring, når lønmodtageren kan flytte sin udbetaling fra topskat til bundskat. Det kan have stor betydning for mulighederne for at løse samspilsproblemet, da samfundet ikke skal tage højde for en kompensation til topskatteyderne. Da deres alternativ uagtet modregning, ikke er at fortrække, så længe der er mulighed for at flytte fra top til bund vel at mærke. Hvis der ikke er mulighed for at flytte fra top til bund, men derimod skal flytte fra top til top, kan det have et andet udfald.

Figur 7: Figuren viser den årlige nettoindtægt af fremtidig opsparing, ATP, folkepensionens tillæg og ældrechecken. (Udbetaling fra eksisterende opsparing, samt folkepensionens grundbeløb fremgår ikke af graferne)

Kilde: Egne beregninger, Bilag 1.C

Case D: Pensionsopsparer på 62 år, i villa med årsindkomst på 960.000 kr.

I den 10. decil i samfundet finder vi de rigeste danskere, som igennem et langt liv har tjent rigtig godt og dermed ofte har fået opbygget meget store pensionsopsparinger. I nogle tilfælde så store, at de selv i pensionstilværelsen vil skulle betale topskat. Det betyder at de ikke vil modtage ydelser fra det offentlige, foruden folkepensionens

Oplysninger om pensionsopsparer i Case D	
Beskæftigelse:	Område leder
Løn:	960.000 kr.
Civil status:	Enlig
Bopæl:	Villa - ejerbolig
Alder:	62 år
Pensionsordning:	Eget bidrag 15% af årsindtægt Fordeles med max. på rate og resten på livrente <u>Nuværende opsparret formue:</u> 400.000 kr. på Aldersopsparing 4.000.000 kr. på ratepension 2.000.000 kr. på livrente ATP ydelse fra 68 år 18.000 kr.

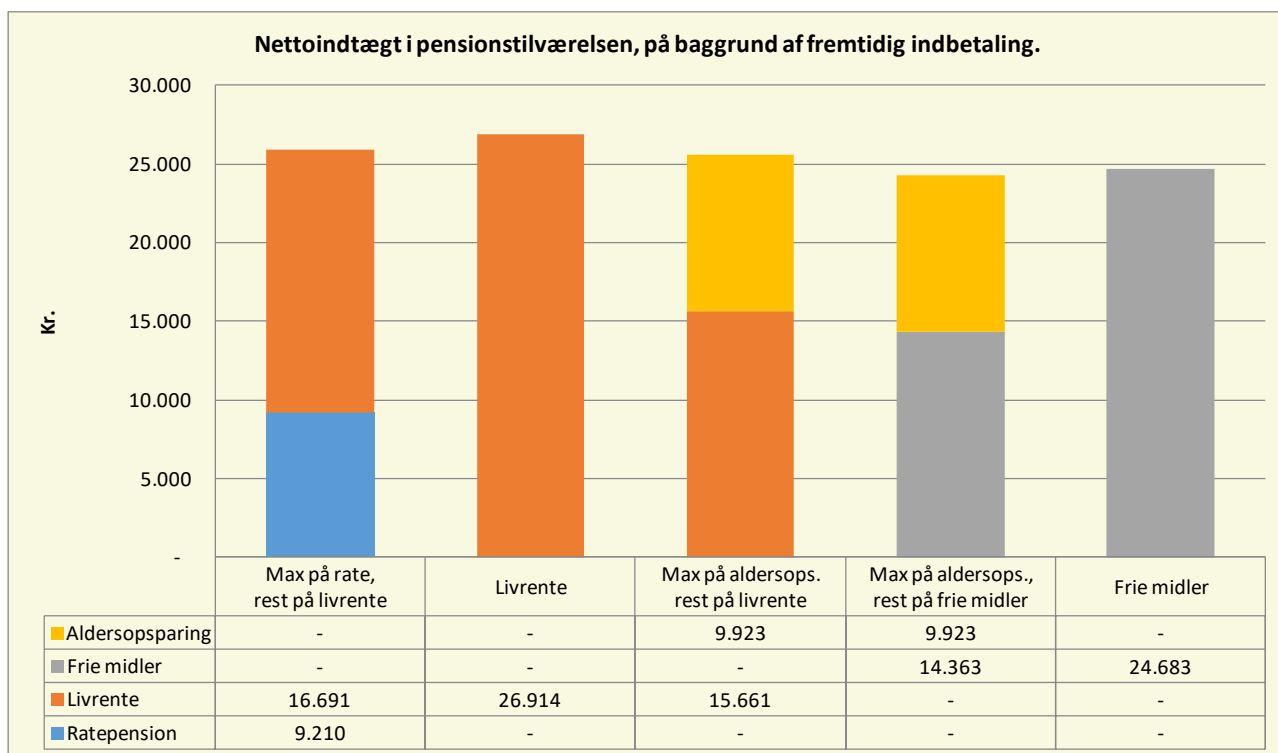
grundbeløb. Såfremt man kort før folkepensionen fik valgmuligheden mellem at sparere op på pension eller få udbetalt pengene. Vil det ikke have den store betydning, for hverken den endelige pensionsstørrelse eller på forskellen mellem valgene. Dog er der stadig en fordel ved at sparere op på pensionen frem for at få pengene udbetalt, dette skyldes afkastbeskatningen på frie midler kontra PAL-skatten, evt. andre forskelle skyldes forskellige udbetalingsperioder, da en længere periode generere et merafkast for hvert år opsparingsens udbetalingsperiode forlænges.

Det er i denne case tydeligt, at samspilsproblemet ikke er en relevant problemstilling.

Incitamentet til at sparere op på pension er der, der kan spares penge kontra opsparing i frie midler.

Aldersopsparingen er ej heller her ligeså attraktiv som ratepensionen, da den skal udbetales ved det 75. år. Dermed tvinges lønmodtageren til enten, at bruge pengene over en kortere periode og dermed gå glip af afkast, eller at indskyde provenuet i et depot bestående af frie midler og dermed blive beskattet med mellem 27 % og 42 % af det årlige afkast.

For topskatteydere med disse løn og pensionsforhold er problematikken nok snarere levetidsvilkårene på livrenterne, samt omkostningerne ved at sikre at pengene går til arvinger frem for pensionskassens/selskabets andre medlemmer.

Figur 8: Figuren viser den årlig nettoindtægt af fremtidig opsparing. (Udbetaling fra ATP, eksisterende opsparing, samt folkepensionens grundbeløb fremgår ikke af graferne)

Kilde: Egne beregninger, Bilag 1.D

Case E: Pensionsopsparer på 30 år, i villa med årsindkomst på 600.000 kr.

Denne case fokuserer på den unge opsparer, som med en netop erhvervet højere videregående uddannelse er klar til at møde arbejdsmarkedet og den tilhørende arbejdsmarkedspension for første gang. Intentionen med casen er at teste samspilsproblematikken fra den først indskudte krone på

Oplysninger om pensionsopsparereren i Case E	
Beskæftigelse:	Område leder
Løn:	600.000 kr.
Civil status:	Enlig
Bopæl:	Villa - ejerbolig
Alder:	30 år
Pensionsordning:	Eget bidrag 5%, arb.giv 10% af årsindtægt Fordeles med max. på rate og resten på livrente
	<u>Nuværende opsparet formue:</u> Ingen ATP ydelse fra 68 år 23.500 kr.

pension til den sidst udbetalte krone. At reglerne, som de er i dag, vil være gældende i hele perioden, vil alt andet lige ikke være tilfældet. Men det er det, som udgangspunkt også i de 4 andre cases vi har arbejdet med, hvis vi blot ser på de mange forandringer pensionssystemet har gennemgået de sidste 30 år.

Da samspilsproblemet i case B klart viste sig værende til stede for en bundskatteyder med lang tid til pensionsalderen, er der i denne case taget udgangspunkt i en topskatteyder.

Det første der observeres i denne case er at uanset hvilken opsparingsform lønmodtageren vælger, er der ikke udsigt til at modtage ældrechecken. Det skulle da lige være i det tilfælde, at vores pensionsopsparer valgte at bruge pengene løbende igennem de næste 40 år, for dermed kun at stå med en indtægt på knap 200.000 kr., den dag folkepensionsalderen opnås. Men dette scenarie er ikke valgt medtaget.

Pensionsopsparingen ender med, at være af en anelig størrelse og derfor mistes retten til nedslag i ejendomsværdiskatten. Retten til at modtage folkepensionstillægget opnås ikke de første 10 år af pensionstilværelsen, hvis ratepensionen udbetales over 10 år. Udbetales den over 20 år, opnås på intet tidspunkt ret til folkepensionstillæg. Samspilsreglerne har altså kostet lønmodtageren knap 104.000 kr.²⁹ om året før skat, isoleret set er det et problem for den enkelte men en gevinst for samfundet.

Dette resultat kan dog ikke stå alene, det tager ikke højde for, at der opnås en skattebesparelse på afkastet på godt 15%. Det tager ikke højde for, at der er flyttet indkomst fra topskat til bundskat. Disse muligheder er det som oftest giver incitament til at sparere op på pension.

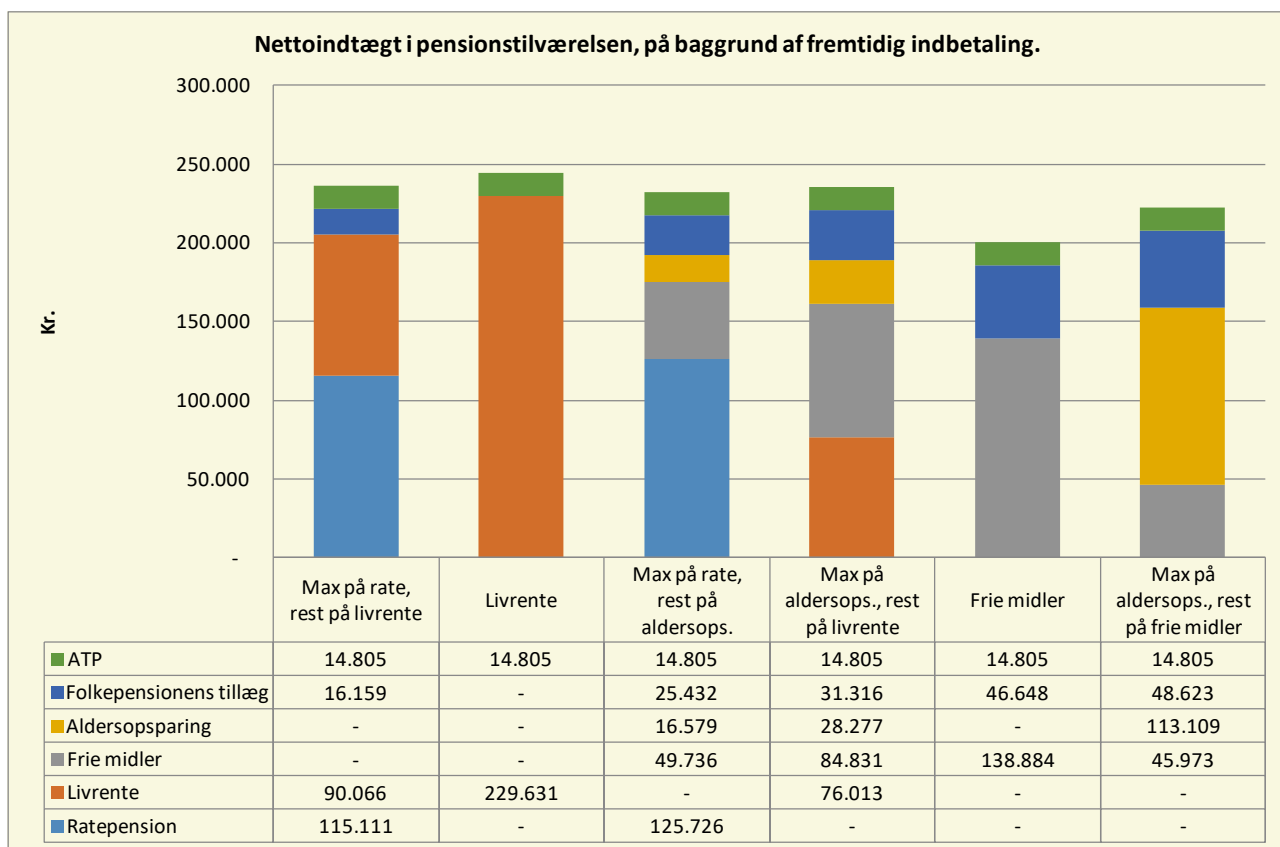
Af Figur 9 nedenfor, ses det tydeligt at alternativet til pension ikke vil være attraktivt. Der mistes de 104.000 kr. om året fra det offentlige, ved at indbetale på pension. Men der mistes også ved en alternativ løsning. Var det muligt at få udbetalt pensionsindskuddet og opsparer det i frie midler, vil de offentlige ydelser stadig blive reduceret med over 50.000 kr. om året. Uagtet denne forskel er der i nettoresultatet en forskel på mere end 44.000 kr. om året i pensionsordningens favør. Kigger vi lidt nærmere på beregningerne³⁰ ses det, at der på pensionsopsparingen er opnået et samlede afkast efter skat og inflation, på lidt over 3,15 mio. kr. fra den første krone er indskudt til den sidste krone er udbetalt. Havde skatten været den samme på afkastet, som den er for afkast opnået af frie midler (30 %) havde beløbet været lidt over 1,85 mio. kr. PAL-skatten giver dermed en fordel på ca. 1,3 mio. kr. i pensionens løbetid.

Var det ikke muligt at opnå bundskat på udbetalingstidspunktet, eller sagt på en anden måde skulle der betales topskat af hele udbetalingen vil den i stedet for at være netto 229.631 kr. (livrente) være på lidt over 175.000 kr. en forskel på knap 55.000 kr. om året.

Uanset hvilken alternativ løsning vi vælger, vil alle løsninger der inkludere en pensionsordning, være en bedre løsning end alternativet med frie midler. Så uagtet at vores lønmodtager mister godt 104.000 kr. om året i offentlige ydelser, er gevinsten ved at opsparere på pension mellem 640.000 kr. og 920.000 kr., afhængig af valgte pensionsopsparing.

²⁹ Folkepensionens tillæg på 80.736, Ældrechecken 17.200 kr. samt nedslag i ejendomsværdiskatten 6.000 kr.

³⁰ Bilag 1.E

Figur 9: Figuren viser den årlig nettoindtægt af fremtidig opsparing, ATP og folkepensionens tillæg. (Udbetaling fra folkepensionens grundbeløb fremgår ikke af graferne)
Kilde: Egne beregninger, Bilag 1.E

Case F: Pensionsopsparer, 60 år med årsindkomst på 650.000 kr. og mindre pension

den sidste case er fokus på pensionsopsparer, som i forbindelse med indførslen af arbejdsmarkedspensionerne i start 1990'erne fik sin første pensionsopsparing. Opsparingen blev foretaget primært på livrente men også en mindre del på kapitalpension. I de første år var

indskuddene meget beskedne, i omegnen af 1 % af årsindtægten. Sidenhen er indskuddet steget løbende og i dag går der en pæn sum ind på pensionen hvert år. Denne case er medtaget for at se konsekvenserne hos en pensionsopsparer, der har mulighed for at opnå fradrag i topskatten af sine fremtidige indbetalinger, men som opnår udbetalinger der resulterer i modregning i de offentlige ydelser. Beregningerne er foretaget under forskellige

Oplysninger om pensionsopsparer i Case F	
Beskæftigelse:	Byggeleder
Løn:	650.000 kr.
Civil status:	Enlig
Bopæl:	Leje- og ejerbolig
Alder:	62 år
Pensionsordning:	Eget bidrag 15%, af årsindtægt Fordeles med max. på rate og resten på livrente <u>Nuværende opsparingsformue:</u> 400.000 kr. på aldersopsparing 2.000.000 på livrente ATP ydelse fra 68 år 18.000 kr.

boligforudsætninger, da en lejer vil have ret til boligydelse, såfremt indtægten ikke er for høj i pensionstilværelsen, mens en ejer vil have mulighed for at opnå nedslag i ejendomsværdiskatten i samme tilfælde.

For boligejeren vil opsparingen, som fortages i de sidste år af arbejdslivet, medfører reduktion i nedslaget af ejendomsværdiskatten samt folkepensionstillægget. Denne reduktion gør at pensionsopsparingen, uagtet at der er opnået fradrag for indbetalingerne i topskatten, samlet set er den dyreste løsning for pensionsopspareren. Såfremt det havde været muligt at indskyde pengene i en kombination af aldersopsparing og frie midler, vil pensionsopspareren have ca. 1.500 kr. ekstra udbetalt årligt, efter skat og reduktion i de offentlige ydelser. Havde den nuværende pensionsopsparing været i en størrelse hvor pensionsopspareren ikke ville opnå ret til nedslag i ejendomsværdiskatten, men stadig havde givet modregning i folkepensionstillægget. Så ville pensionsopsparingen have givet en udbetaling på 750 kr. ekstra om året, end det havde været muligt at opnå med en kombination af aldersopsparing og frie midler.

For lejeren ville konsekvenserne af indbetalingerne være større end for boligejeren, det skyldes at modregningen i boligydelsen lyder på 22,5 %, mens nedslaget i ejendomsværdiskatten kun reguleres med 5 %. Pensionsopspareren vil derfor kunne opnå en ekstra nettoindkomst i omegnen af 5.300 kr. mere om året, hvis der var mulighed for at opspare i kombinationen af aldersopsparing og frie midler.

Casen viser tydeligt konsekvenserne af samspilsproblemet, for pensionsopspareren der er fanget i modningsprocessen af det danske pensionssystem³¹. I sådanne tilfælde vil det være svært at finde incitament til at sparere op på pension og pensionsopspareren vil derfor være tilbøjelig til at nedprioriterer pensionsopsparingen og i stedet prioriterer muligheden for at få 32 ekstra feriedage om året i de sidste år på arbejdsmarkedet³². Dette vil lægge et pres på ældrebyrden og dermed betyde at søjle 1 kan begynde at slå revner.

Indbetaling	Max rate på ratepension og resten på livrente	Livrente	Max på aldersopsparing og resten i frie midler	Max på aldersopsparing og resten på liv
Rådighedsbeløb Boligydelse	66.858	67.449	72.179	70.811
Rådighedsbeløb EVS	48.984	49.830	50.396	50.357
Rådighedsbeløb Tillæg	50.223	51.142	50.396	50.859

Tabellen viser det gennemsnitlige årlige rådighedsbeløb, som pensionsopspareren opnår ved pensionering ved valg af forskellige opsparingskombinationer. Rådighedsbeløbet indeholder ikke ATP, Folkepensionens grundbeløb, samt udbetaling fra allerede eksisterende pensionsopsparing.

Tabel 5: Egne beregninger, Bilag 1.F

³¹ Mange af de ældre pensionsopsparere har ikke haft pension igennem hele deres arbejdsliv, da arbejdsmarkedets pensionerne først blev indført i 1990'erne og dengang med beskedne indskud. Først i årene omkring 2008-2010 nåede de årlige indskud op i en anseelig størrelse. Vi kan derfor først forvente et modnet pensionssystem omkring 2060. Såfremt restgruppen skal tænkes ind, kendes den endelige dato ikke før regeringen kommer med en løsning for denne gruppe. Læs mere om modningen af det danske pensionssystem under afsnittet "samspilsproblemet for staten".

³² På industriområdet vedtog man i 2013 at de ældre medarbejdere, skulle have mulighed for at vælge denne løsning. Beslutningen blev udelukkende taget som en konsekvens af samspilsproblemet.

Kilde: Rasmussen, Per B. "Udfordringer for pensionssystemet – Samspilsproblemet skal løses"

Den enkeltes muligheder for selv at gøre noget ved problemstillingen

At kunne gennemskue kompleksiteten i det danske pensions system, vil for den enkelte pensionsopsparer kræve en stor indsats, da reglerne er mange og samspillet mellem søjlerne, som analysen viser, kan have stor betydning, afhængig af hvornår pensionsopsparingen startede op, hvor stor lønindtægten er og hvor lang tid man har til pensionsalderen nås.

Analysen viser også at det især er lavindkomst grupperne der rammes af samspilsproblemerne mellem søjle 1 og

Gode råd der øger pensionsudbetalingen

- Udnyt max indskud på ratepension
- Udskyd udbetaling af ratepension så længe der er råd til det.
- Stræk udbetalingsperioden over så lang tid det er økonomisk muligt
- Indskyd på ratepension, mens du modtager folkepension

søjle 2. Analysen er opstillet med henblik på at vise hvilke konsekvenser bindingen til

Kilde: Egne tanker og ideer

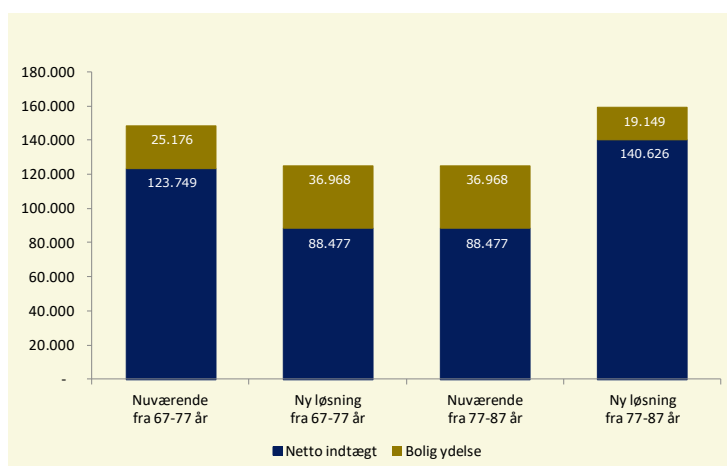
arbejdsmarkedspensionerne giver. Samspilsproblemet vil være mindre, hvis der var valgfrihed i forhold til hvor og hvordan man ville spare op til pensionstilværelsen. Men som reglerne og systemet er opbygget i dag er det ikke en mulighed.

Det er dog værd at kigge på hvilke muligheder den enkelte har, når det gælder om at få mest muligt ud af den opsparing, som arbejdsmarkedspensionen sikrer.

Som udgangspunkt vil det rent økonomisk være en god ide, at sikre man får mest muligt udbetalt fra det offentlige i starten af pensionstilværelsen og mindre senere hen. Det skyldes, at de offentlige pensioner ikke kan sendes videre til arvinger, som egne pensioner kan det. Det er derfor bedst at vente med egne pensioner, hvis det er muligt. Det vil ofte indebære en mindre indtægt i starten af

pensionstilværelsen, og vil derfor kun kunne lade sig gøre, såfremt der er anden opsparing der kan bruges først. Det kunne være private/individuelle pensioner, frie midler, eller friværdis i boligen eller andre værdifulde aktiver.

Det er dog ikke altid at det koster alverden at udskyde udbetalingen af pensionen. Vælger vores lønmodtager i case A, at ændre

Figur 10: Egne beregninger, Bilag 1.A

indbetalingen til pensionen fra livrente til ratepension, og afvente med at udbetale denne. Så vil folkepensionstillægget stige i de første 10 år af pensionstilværelsen, ligeledes vil boligydelsen og der vil være ret til en mindre ældrecheck. Udbetalingen fra pensionen der mistes er ca. 81.000 kr. om året brutto, svarende til ca. 51.500 kr. netto, til gengæld vil de offentlige ydelser stige med ca. 28.000 kr. om året. Så den reelle indtægtsnedgang er knap 2.000 kr. om måneden, pensionisten vil ikke mærke nedgangen, da nuværende indtægt er lavere end de samlede pensionsindtægter og boligydelsen. Nu forrentes egen pension i yderligere 10 år, og den gennemsnitlige nettoindtægt igennem hele pensionstilværelsen er steget med 5.000 kr. om året. Denne mulighed er ikke kun tilgængelig for vores lønmodtager i Case A. Den kan etableres i samtlige cases, og sikre en højere gennemsnitlig nettoindtægt igennem hele pensionstilværelsen. Fælles for dem alle er, at det reelt ikke er de offentlige ydelser der sikrer den forbedret nettoindkomst, det er derimod afkastet der opnås ved at beholde pensionen 10 år længere.

Såfremt man ikke, som i dette scenarie, har råd til at skubbe pensionen foran sig. Så kan en anden mulighed være, at få udbetalt ratepensionen over en længere periode. Dette kan give et løft i folkepensionens tillæg eller ældrechecken. Igen er den primære årsag til forbedringerne, en længere periode hvori pensionen kan skabe afkast.

Det er tankevækkende at 2 ud af 3 danskere stadig vælger at få deres ratepensioner udbetalt i de første 10 år af pensionstilværelsen³³, både set i forhold til gevinsten ved at skyde udbetalingen eller strække den over en længere periode.

En sidste mulighed for at optimere udbetalingerne fra arbejdsmarkedspensionerne, kræver en individuel pensionsopsparing i søjle 3. Desuden kræver den et økonomisk råderum eller en formue uden for pensionsmiljøet, som kan benyttes til at sikre løsningen. Den er ikke tilgængelig for alle, men primært til dem som vil have udbetaling fra pension, der resultere i modregning af en eller anden art.

Muligheden består i, at indskyde på fradragsberettiget pension, mens der udbetales folkepension. Et sådan indskud vil sænke den personlige indkomst og dermed indtægtgrundlaget, for beregning af boligydelse, folkepensionstillæg, nedslaget i ejendomsværdiskatten og i nogle tilfælde også ældrechecken. Især folk med livrenter der ligger tæt på bortfaldsgrænsen på de 332.500 kr. vil kunne få ekstra stort udbytte af denne løsning. Da det vil kunne give en hel del ekstra i folkepensionstillæg i de år hvor der spares yderligere op på pension, mens det ikke vil have nogen betydning for modregning, når pensionen skal udbetales igen. Da den livsvarige indtægt her gør at der ikke er yderligere folkepension tillæg at modregne i.

Løsningerne stiller krav til pensionsopsparerne, som ikke alle vil bryde sig om, at tage på sig.

³³ Junker, Flemming (2014): "Pres på pensions vi - bliver ældre og ældre",

Det syntes også klart, når stadig 2 ud af 3 pensionister vælger at bruge sin pensionsopsparing først i pensionstilværelsen. Disse tiltag mindsker samspilsproblematikken mellem søjle 1 og søjle 2, men at inddrage dem som en del af en evt. løsning til at fjerne problemet vil være praktisk umuligt.

Delkonklusion

Der er store forskelle på, hvordan den enkelte pensionsopsparer rammes af samspilsproblematikken. De pensionsopsparerer der har meget små pensionsopsparinger, rammes ikke af samspilsproblemet. De er sikret fuld offentlige støtte igennem hele deres pensionstilværelse. Den offentlige støtte består af fuld folkepension, fuld ældrecheck, ret til maksimal boligydelse, eller ret til fuldt nedslag i ejendomsværdiskatten. En stor del af dagens pensionister er i denne gruppe (belyses nærmere i næste afsnit).

Pensionsopsparerer på mindsteløn, tilknyttede arbejdsmarkedspensionerne, med mere end 20 år til pensionering, vil blive ramt hårdest af samspilsproblemerne. Da denne befolkningsgruppe typisk bor til leje. Foruden modregning i folkepensionens tillæg, sker der også modregning i boligydelsen, samt mindsket fradrag i opsparetidspunktet grundet reglerne for beskæftigelsesfradraget. Det reelle indkomsttab i pensionstilværelsen vil være i omegnen 8.000 – 14.000 kr. om året, såfremt det var muligt at placere pensionen, i enten frie midler eller på aldersopsparing. Det vil dog for nogen, afhængig af allerede foretaget pensionsopsparing, være mere interessant ikke at forsætte med at spare op til pension, da det vil sikre en højere nettoudbetaling i arbejdslivet, som ved overgang til folkepension, vil kunne opretholdes.

For pensionsopsparerer med en indtægt, der giver ret til fuldt beskæftigelsesfradrag og med mindre end 15 år til pensionering er konsekvenserne, såfremt der ikke er ret til boligydelse, en smule mindre. Indkomsttabet vil ligge mellem 3.500 kr. – 6.000 kr. årligt fra pensionstidspunktet og frem, alt afhængig af den alternative opsparing.

Såfremt pensionsopsparerer på indbetalingstidspunktet betaler topskat, er pensionsopsparingen den bedste måde at sikre sin alderdom på. Der er kun meget få tilfælde hvor det ikke er den bedste løsning. De tilfælde hvor alternativet er bedre, er når pensionsopsparerer har meget kort tid til pensionering, og den nuværende pensionsopsparing giver modregning i folkepensionens tillæg, mindsker nedslaget i ejendomsværdiskatten, eller nedsætter boligydelsen til lejebolig. I disse tilfælde vil det reelle indkomsttab være mellem 1.500 kr. og knap 5.000 kr. årligt i pensionist årene.

Det kan altså kun betale sig at spare op på pension såfremt, pensionsopsparerer betaler topskat på indbetalingstidspunktet og i forvejen har en anseelig pensionsformue, eller kan se

frem til at opnå dette inden pensionstilværelsen indtræffer. Såfremt dette ikke er tilfældet skal incitamentet til at sparere op på pension findes andetsteds, end i det rent økonomiske. Pensionsopsparerer har få muligheder, der kan afhjælpe problematikken. Det stiller dog krav til den formue, som ikke er en del af pensionsopsparingen. Har pensionsopsparerer tilstrækkelig med anden formue, er det en god ide at vente med at få udbetalinger fra ratepension. Da dette kan mindske indkomstgrundlaget i starten af pensionstilværelsen, og sikrer adgang til offentlige ydelser, frem for at benytte egen pensionsopsparing først. Er den supplerende formue ikke helt stor nok, kan det være en fordel at udnytte muligheden for at få udbetalt ratepensionen over en længere periode, gerne helt op til de maksimale 25 år. Sidst men ikke mindst, kan det for pensionister der har et indkomstgrundlag der giver modregning i de offentlige ydelser, være en fordel at indbetale på pension, samtidig med de får udbetalt folkepensionen, da det mindsker indkomstgrundlaget for modregning.

Samspilsproblematikken for samfundet

Det danske pensionssystem er stadig i en modningsproces, og det vil det være mange år endnu. Vi har et system hvor rigtig mange danskere først har fået deres pensionsopsparinger op gennem 90'erne og i 00'erne og dermed ikke har haft mulighed for at sparere op hele deres arbejdsliv, samtidig har vi som vi så på figur 4, en stor gruppe af danskere som har meget små pensionsordninger eller ikke har en pensionsopsparing og aldrig kommer til at få en, med det pensionssystem vi har i dag. Restgruppen som denne gruppe kaldes, trækker store ressourcer på de offentlige finanser og deres pensionstilværelse betales af dem som har sparet op. Finansminister Kristian Jensen, udtaler i en pensionsrapport fra finansministeriet fra sommeren 2017,

"På den ene side vil man kunne have ondt af restgruppen.

På den anden side kan man være irriteret over, at den skal

*forsørges af dem, der tålmodigt har sparet op og dermed lidt afsavn."*³⁴

Indirekte siger han hermed også at det danske pensionssystem er udfordret af denne gruppe, men vi som velfærdssamfund har en forpligtigelse til, at tage os af alle når de forlader arbejdsmarkedet.

At opretholde det danske pensionssystem må derfor betragtes som linegang. På den ene side skal politikerne skabe incitament til, at den enkelte pensionsopsparer ønsker at sikre sin egen

³⁴ Kilde: Publikation "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden" udgivet af Finansministeriet juni 2017

alderdom vel-/uvidende om, at der dermed også holdes hånd under dem der ikke gør. Mens de på den anden side skal sikre velfærdssamfundet og dermed, at de økonomisk dårligst stillede pensionister opnår en tålelig pensionstilværelse, uagtet om deres grunde til ikke at have sparet op, skyldes evne eller vilje.

Som pensionsopsparerer, vil samfundet også straffes hvis denne linegang ikke kan opretholdes, forsvinder/mindskes incitamenterne til at fortage pensionsopsparingerne i søjle 2 og søjle 3, vil restgruppen øge presset på de offentlige finanser, præcis som et stop i opsparingen hos den enkelte pensionsopsparer, vil gøre det.

For at forstå hvor svær denne linegang er, kan vi blot kigge på forløbet omkring udviklingen af systemet tilbage i 80'erne, man kan også finde nyere eksempler, som f.eks. da ældrechecken blev indført, som tidligere beskrevet. I slut 80'erne ønskede Schlüter Regeringen ikke at bakke op omkring en central ordning under trepartsforhandlingerne, og havde egentlig ikke en direkte hånd med i den endelige udvikling, af det danske pensionssystem. De lod i stedet løsningen være op til organisationerne, som i 1989 fik etableret arbejdsmarkedspensionerne som har udviklet sig til dem vi kender i dag. Den politiske dagsorden var klar, staten havde simpelthen ikke råd til at opbygge en centralordning, grundet store vanskeligheder på betalingsbalancen. Danmark var i en økonomisk krise og det vil ikke gavne regeringen at forlange højere skatter til at medfinansiere et nyt pensionssystem. Dog valgte man at imødekomme den samspils-problematik der opstod ved indførelsen af AMP systemet³⁵. Dette skete ved lov ændring den 10. april 1987, hvor man over en årrække øget bundfradraget i indkomstgrundlaget, således de nye AMP-ordninger ikke gav modregning i folkepensionens tillæg, før en indtægt for enlige på 26.400 og 39.800 for ægtefæller³⁶. Så regeringen støttede op om LO's løsning, men var kun indirekte en del af løsningen. Tiltagene for at afhjælpe modregningen, ændre imidlertid karakter i 1999 her valgte man at ændre på sammensætningen af grundbeløb og tillæg for enlige, de blev faktisk bedre stillet således tillægget blev på niveau med grundbeløbet, man ændrede ikke på bundfradrag og modregningsprocenten, så bortfaldsgrænsen for enlige steg betragteligt. Idag har det i debatten om samspilsproblemet fået en negativ virkning, da den enlige står til at miste flere kroner og øre, grundet tillægget størrelse og de støt voksende AMP-ordninger.

Den politiske dagsorden viser, med udgangspunkt i ovenstående, tydeligt hvor svær denne linegang er, for ikke nok med at pensionssystemet skal understøttes for at kunne holdes "gående" på linen, så skal hele det danske statsbudget også.

³⁵ Green-Pedersen, Christoffer (2003): "Det danske pensionssystems endelige udformning, Kampen om pensionssystemet under Schlüter-regeringerne

³⁶ Lov nr. 212 af 10. april 1987

Statens pensionsbudget - ældrebyrden³⁷

I dag er statens samlede udgifter til sociale ydelser budgetteret til ca. 360 mia. kr. for 2018 og som det ses af Tabel 6: Kilde Danmarksstatistikudgør folkepensionen (inkl. Ældrecheck, delpension, og tillæg) knap 136 mia. kr. svarende til ca. 37 pct. af det samlede budget for sociale ydelser i 2018. For blot 10 år siden var beløbet 86 mia kr., det svarer til en gennemsnitligstigning på 4,7

% om året. Der ses dog en nedadgående tendens frem mod i

dag, hvor stigningen kun er på knap 2,8 %. Stigningen skyldes flere parametre, heraf kan nævnes indførsel af ældrechecken i 2003, at de store årgange fra efterkrigstiden nu alle er gået på folkepension, tilpasning af folkepensionstillægget i 2010 og ændringen af ældrechecken i 2013, samt almindelig pristalsregulering. Der er i midlertidig også noget der bremser udviklingen, hvilket også kommer til udtryk i den nedadgående tendens. Det er samfundets "gevinst" ved samspilsproblematikken. De årgange der går på pension i dag har større egne pensionsordninger end de ældre generationer har, det betyder der skal udbetales færre offentlige ydelser grundet reglerne om modregning når disse starter udbetaling. Ældrebyrden har altså aldrig været større, men noget tyder på at vi er på vej mod en opbremsning, uagtet at vi i Danmark fra 2017 nu har mere end 1,1 mio. folkepensionister, se Tabel 7: Kilde: Danmarksstatistik.

Hvis vi sammenligner udviklingen i ydelserne til folkepension og ældrechecken med udviklingen i nedslag i folkepensionens tillæg og ældrechecken på grund af egen pensionsopsparing, kan vi for alvor se betydningen af samspilsproblemet for samfundet. I 2007 blev den samlede betaling af folkepensionens tillæg reduceret med 8,45 mia. kr. alene på grund af modregning. Men på blot 8 år er dette tal steget til 14,68 mia. kr. en stigning på lidt over 7 % om året. Ser vi på ældrechecken og alene på dem som slet ikke får den, er

Budgetter for offentlig forvaltning og service, indkomstoverførsler (til husholdninger) efter indkomsttype og tid				
Enhed: mio. kr.	2015	2016	2017	2018
Indkomstoverførsler i alt	355.113	359.673	362.516	366.014
1. Sociale ydelser	348.786	353.339	356.388	359.994
1.1. Tjenestemandspensioner	26.544	26.960	27.697	29.038
1.2. Pensioner	166.870	170.190	173.194	176.975
<i>1.2.1. Folkepension</i>	<i>123.042</i>	<i>127.373</i>	<i>132.158</i>	<i>135.815</i>
1.2.2. Førtidspension	42.154	41.157	39.391	39.509
1.2.3. Personlige tillæg	1.474	1.466	1.453	1.449
1.3. Efterløn, fleksydelse og overgangsydelse	15.293	13.698	11.827	9.622
1.4. Arbejdsløshedsdagpenge	18.017	16.827	15.797	15.585
1.6. Kontanthjælp	20.201	20.571	19.456	17.942
1.7. Øvrige kontantydelse	7.863	9.251	10.515	12.422
1.8. Ledighedsydelse	3.038	2.900	2.610	2.815
1.9. Ressourceforløbsydelse	3.636	4.146	5.647	6.363
1.11. Sygedagpenge	10.358	12.085	12.615	11.861
1.12. Barselsdagpenge	9.833	9.839	10.281	11.519
1.14. Orlovsydelse til forældre til børnepasning	-	-	-	-
1.15. Uddannelsesstøtte	23.052	22.465	22.191	21.705
1.16. Børnetilskud	2.355	2.417	2.362	2.396
1.17. Børne- og ungeydelse	14.403	14.388	14.689	14.784
1.18. Tilskud til friplads i daginstitution	2.842	2.908	3.042	3.079
1.19. Boligsikring og boligydelse	14.222	14.533	14.875	15.502
1.23. Grøn check	4.100	4.300	4.200	3.700

Tabel 6: Kilde Danmarksstatistik, Bilag 2.A

³⁷ Baseret fra data fra Danmarksstatistik, Bilag 2.A og 2.C

beløbet fra 2007 steget fra 2,71 mia. kr. til i 2015 at være på 8,36 mia. kr. en stigning på over 15 % om året, et tydeligt tegn på at pensionssystemet modnes, samt at pensionerne i søjle 2 og søjle 3 har større og større betydning for det danske pensionssystem. Uden reglerne for modregning i de offentlige ydelser havde den årlige regning for samfundet til den samlede ældrebyrde i 2015 været ca. 23 mia. kr. højere end de 123 mia. kr. som ses af Tabel 6: Kilde Danmarksstatistik svarende til en samlede besparelse på godt 19 %.

Noget tyder altså på at balancen på linen mellem søjlerne forbedres, dog er der visse problemstillinger, som ikke kan undlades at berøres. Danmark har i dag opsparet 3.500 mia. kr. på pensioner i søjle 2 og søjle 3 heraf er ca. 3.100 mia. kr. på livslangpension og ratepension. Uagtet dette, er den største indtægtskilde for pensionisterne i dag alligevel folkepensionen. Dette er naturligvis et udtryk for den modningsfase systemet er inde i, men også et udtryk for restgruppe problemet, og den stigende levealder vi nu i en lang årrække har været vidende til.

Modtagere af folkepension m.v. (pr. januar) efter område, pensionsform, køn, alder og tid												
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mænd	65-66 år	50.655	53.660	59.148	63.384	68.006	70.460	69.739	65.664	61.430	59.271	57.683
	67-69 år	71.621	73.902	75.385	80.501	85.829	93.227	99.211	104.545	105.916	103.159	97.615
	70-74 år	96.111	99.066	102.047	106.313	110.138	113.991	120.428	127.032	136.229	145.889	155.874
	75-79 år	71.022	71.564	71.233	73.789	75.844	78.728	81.935	85.667	89.306	93.386	97.368
	80-84 år	47.364	47.609	47.543	49.059	49.450	50.104	51.054	51.811	53.637	55.753	58.425
	85-89 år	23.301	23.797	23.442	25.074	25.471	26.161	26.838	27.628	28.376	28.828	29.421
	90-94 år	7.493	7.410	7.126	7.627	8.198	8.658	9.075	9.369	9.763	10.073	10.424
	95+ år	1.407	1.522	1.443	1.649	1.620	1.727	1.670	1.761	1.901	2.020	2.190
Kvinder	65-66 år	54.861	57.942	64.587	69.199	73.315	75.959	75.807	72.119	68.189	66.477	64.755
	67-69 år	77.763	79.605	81.193	86.522	92.403	100.250	106.321	111.478	113.126	110.865	105.864
	70-74 år	108.952	111.591	114.760	118.232	122.037	125.741	131.531	138.810	148.435	158.195	168.419
	75-79 år	90.907	90.838	89.576	91.163	92.429	94.684	97.839	101.595	104.809	108.923	112.700
	80-84 år	74.391	73.462	72.024	71.901	71.194	70.955	71.160	71.461	72.809	74.373	76.778
	85-89 år	48.361	48.295	47.999	49.470	48.883	48.653	48.861	48.958	48.828	48.651	48.520
	90-94 år	20.915	20.802	20.245	20.960	22.123	22.979	23.417	24.199	24.861	24.710	24.877
	95+ år	6.020	6.178	5.960	6.466	6.488	6.666	6.814	7.117	7.365	7.877	8.200
Samlet	65+ år	851.144	867.243	883.711	921.309	953.428	988.943	1.021.700	1.049.214	1.074.980	1.098.450	1.119.113

Hele landet er inkl. pensionsmodtagere med bopæl i udlandet. Tallene for 2007 er revideret pr. 18. november 2008. I de nye tal er der i alt 25.341 flere pensionister.

Hele landet er inkl. pensionsmodtagere med bopæl i udlandet. Tallene for 2007 er revideret pr. 18. november 2008. I de nye tal er der i alt 25.341 flere pensionister.

Tabel 7: Kilde: Danmarksstatistik, Bilag 2.C

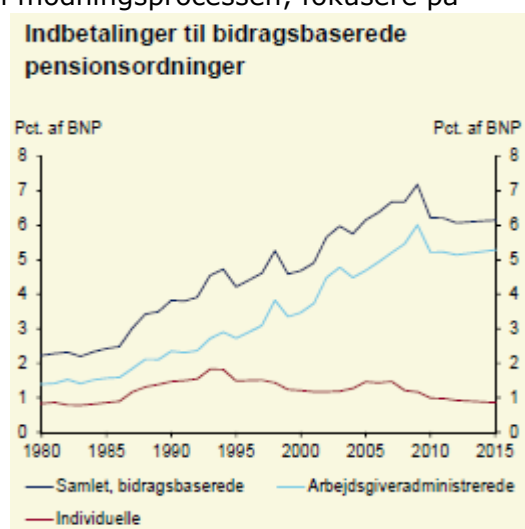
Modningsprocessen³⁸

Som nævnt nogle gange er det danske pensionssystem i en modningsfase, det betyder groft sagt, at det har lært at kravle og gå, det har overlevet teenager årene og står nu overfor at blive voksent. En stor del af befolkningen har grundet den "sene" indførsel af AMP og derunder den langsomme tilpasning af bidragene. Langtfra haft mulighed for at opsparer pension nok, til at sikre deres pensionstilværelse kan blive på det indkomstniveau de har haft mens de har

³⁸ Baseret på data fra danmarksstatistik, Bilag 2.C, samt Finansministeriet, (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

været på arbejdsmarkedet. Det betyder at der i mange år fremover vil være et pres på samfundets samlede ældrebyrde, da en stor del af denne gruppe vil opretholde ret til fuld folkepension, nogen sågar ældrechecken, samt højere boligydelse og mulighed for nedsættelse i ejendomsværdiskatten. Men omvendt vil modningen også minimere disse udbetalinger og det er til fordel for samfundet og som vi så ovenfor så skaber det en nedadgående tendens i udbetalingerne af de offentlige ydelser. Samfundets ældrebyrde er derfor afhængig af, at modningen forsætter. Incitamenterne til at opspare i søjle 2 og søjle 3, skal opretholdes, det kan derfor undre at regeringen af flere omgange inden for de seneste 20 – 25 år har valgt at ændre skatte-, fradrags- og indskudsregler på pensionsområdet, som ikke umiddelbart skaber incitament, men derimod skaber tvivl om hvorvidt pensionsopsparing stadig er en god ide. Bl.a. begrænsninger for indskud på ratepensionerne, som i mange år har været danskernes fortrukne pensionsform, når man betalte topskat. Nedlukningen af kapitalpensionerne, skabte også uro, da denne pensionsform var bundskatteyderens fortrukne opsparingsform. Når sådanne indgreb laves skal det ses i sammenhæng med de samlede offentlige finanser. Det er ikke altid rationelt på den lange bane, men det kan være en nødvendighed for at sikre den danske økonomi nu og her, som det tidligere eksempel fra Schlüter regeringen også viser. Modningsprocessen ses tydeligt i udviklingen af indbetalingerne til pensionerne i søjle 1 og søjle 2. Siden 1980 er de samlede årlige indbetalinger steget med godt 300 % i forhold til stigningen i BNP. I 2015 nåede den årlige indbetaling op på lidt over 6 % af BNP, svarende til godt 112 mia. kr. om året, hvoraf de 95,5 mia. kr. var på AMP-ordningerne. Så uagtet de indgreb regeringen har foretaget i perioden, har arbejdsmarkedets parter, samt den enkelte pensionsopsparer været tro mod det danske pensionssystem og dermed også været med til at styrke søjlerne.

Hvis vi i stedet for at se på de sidste 25 års udvikling i modningsprocessen, fokusere på udviklingen siden 2009 er billedet dog markant anderledes. I 2009 nåede bidragene til AMP-ordningerne de nuværende 12 % og samtidig ramte finanskrisen på globalt plan og dermed også Danmark, det gjorde at indskuddet til pension i forhold til BNP tog et kraftigt fald og sidenhen har haft et marginalt fald år for år. Faldet er ikke sket på arbejdsmarkedets pensionerne, men derimod på de individuelle pensioner, disse fald kunne man være tilbøjelig til at sige skyldes afskaffelsen af mellemskatten, nedlukningen af kapitalpensionen, samt at regeringen har haft fokus på at få

Figur 11: Kilde: Finansministeriet (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

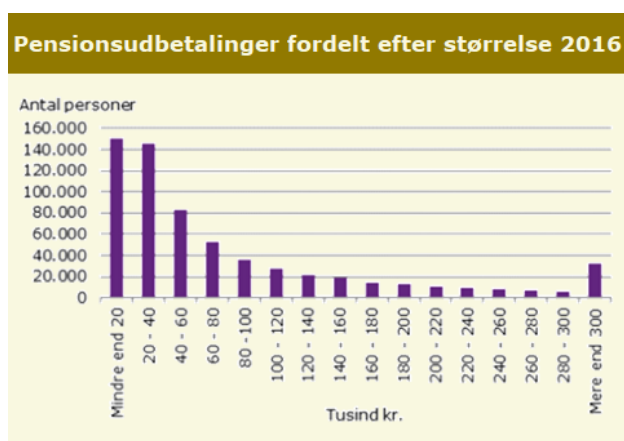
pensionsopsparerer til at indskyde på livslange pensioner frem for ratepension. Sagt med andre ord, så har regeringen i denne periode øget samspilsproblematikken, ikke blot på de indtil nu omtalte offentlige ydelser, men også i forbindelse med efterlønsreformen tilbage i 2011, hvor man gjorde det markant dårligere at opsparer til pension, såfremt man var født efter 1956, da alle fremtidige indbetalinger vil give modregning i efterlønnen.

Modningsprocessen går naturligvis meget langsomt og et fuldmødent system vil ifølge regeringen først være opnået i 2080, her vil de første årgange der har haft det nuværende 12 % bidrag til deres arbejdsmarkedspension være nået den forventede gennemsnitlige levealder. Regeringen skal derfor sikre incitamentet til opsparing stadig er der i fremtiden, såfremt dette ikke sker, vil vi selv i 2080 kunne stå med et umødent system.

Restgruppen

Modningsprocessen er med til at styrke det danske pensionssystem på den lange bane, såfremt regeringen og arbejdsmarkedets parter kan holde fast i incitamenterne til at sparere op. Såfremt dette ikke er muligt vil man i stedet øge et i forvejen meget stort problem for det danske pensionssystem og dermed også for det danske samfund. Restgruppen, den del af befolkningen der af en eller anden grund ikke har pensioner i søjle 2 og søjle 3 eller indbetaler meget små beløb hertil og dermed tynger ældrebyrden voldsomt.

De nyeste tal fra finansministeriet viser at restgruppen, afhængig af opgørelsesmetode (fordelt på relative indbetalinger til pension eller absolutte indbetalinger til pension), ligger i et interval mellem 643.000 og 759.000³⁹ personer i den arbejdsdygtige alder, hvilket svarer til næsten en

Figur 12: Kilde: Forsikring og pension, Bilag 4

tredjedel af alle danskere mellem 25 år og 59 år⁴⁰. Det er primært folk på

overførselsindkomster der udgør restgruppen, men der er også en del lønmodtager der ikke har de store pensionsindbetalinger, eller er kommet sent i gang med at sparere op, og dermed stadig har mulighed for at opnå en del af ældrechecken. Det skal dog ses i lyset af at lønmodtagerne generelt er flest i hele gruppen

af de 25-59 årige.

³⁹ De 643.000 personer er med udgangspunkt i en relativ tilgang, hvor der måles på hvor mange personer i den arbejdsdygtige alder der indbetaler mindre end 6% om året af bruttoindkomsten. De 759.000 kr. er med udgangspunkt i en absoluttilgang, hvor de samlede indbetalinger på pension, på udbetalingstidspunktet stadig gør at man opnår ret til en del af ældrechecken.

⁴⁰ Finansministeriet, (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

Problemet med restgruppen for velfærdssamfundet er, at gruppen ikke kommer til at bidrage med indtægter fra samspilsproblematikken på sigt og dermed skal finansieres fuldt ud af skatteindtægter fra de pensionister der har sikret sig selv, samt arbejdsstyrken, den dag gruppens "medlemmer" en efter en opnår ret til de offentlige pensionsydelser. I henhold til samspilsproblematikken skal fokus rettes mod de ca. 40 % af restgruppen der enten er lønmodtagere eller selvstændigt erhvervsdrivende, da denne del af gruppen umiddelbart vil have størst mulighed for at sikre deres egen pensionsopsparing bedre, såfremt incitamenterne hertil var større end de er på nuværende tidspunkt. For hver 1.000 kr. pr. medlem denne del af gruppen kunne øge deres årlige pensionsudbetaling med, vil ældrebyrden for det danske samfund falde i omegnen af 100 mio. kr. om året. Med en gennemsnits alder på ca. 43 år i gruppen, vil det betyde der med nuværende renteniveau, samt nuværende regler for fradrag på indbetalingstidspunktet blot skulle indskydes lige knap 25 kr. netto om måneden⁴¹. Men da hovedparten af denne gruppe i dag betaler bundskat er der for det første, som det også kom til udtryk i analysen af de enkelte pensionsopsparere, ikke meget incitament til at sparere op grundet netop modregningsreglerne og for det andet er de som udgangspunkt rigtig godt dækket ind med nuværende offentlige ydelser, så behovet for opsparing er ikke særlig stort. Såfremt de flittige pensionsopsparere begynder at få den opfattelsen af, at man ikke blot skal sparere op til egen pension men også skal sparere op til restgruppen, kan det lægge et pres på opbakningen til at sparere op til egen pension.

Generationsomfordeling⁴²

Udgifterne i søjle 1 er opbygget som et pay-as-you-go system, hvilket betyder at de offentlige pensioner finansieres løbende af skatteyderne i befolkningen, systemet er altså 100 % skattefinansieret. Har man selv opsparet til pension, vil man i pensionstilværelsen via skattebetalingerne, indirekte være med til at betale for sin egen offentlige pension. Dem der ikke har sparet op til deres egen alderdom (restgruppen), kræver den største skattefinansiering, da de reelt kun betaler skat tilbage af det de har fået fra det offentlige. Mens dem der har sparet op, ikke alene bliver modregnet i de offentlige ydelser, de har også en større skattebetaling, og er dermed med til at betale pensionerne som går til restgruppen. Der sker altså en omfordeling mellem personer med lave pensionsindkomster og dem med høje pensionsindkomster. Såfremt at den samlede skatteindtægt stadig ikke er tilstrækkelig til at dække den samlede ældrebyrde, findes finansieringen blandt de generationer der stadig er på arbejdsmarkedet. Så der sker ligeledes en omfordeling mellem generationerne.

⁴¹ Egne beregninger

⁴² Baseret på Finansministeriet, (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden", samt data fra Danmarksstatistik

I 2015 lød den samlede udbetaling fra pensionerne i søjle 2 og 3 (incl. ATP) på det der svarer

Beregning af hvornår pensionisten selv finansiere sin egen pension fra det offentlige	
Folkepension brutto	113.973
Folkepension netto	88.823
PAL-skat af egen opsparing*	12.659
Årlig udbetaling fra egen opsparing*	205.849
Skat af udbetaling (37%)	76.164
Samlede skattebetaling	88.823
Difference mellem skat og netto folkepension	0
* Beregningen er fortaget over en 20 årig periode med et årligt afkast på 5% og en årlig inflation på 2%, dette giver en samlet inflationsreguleret PAL-skat på 302 tkr. over de 20 år.	

Figur 13: Kilde: egne beregninger, Bilag 2.C

til 4,7 % af BNP eller godt 96 mia. kr.⁴³

Uden at tage højde for, at udbetalingerne har forskellige indkomst fordeling, men blot ved at antage at den primære del er udbetalt i bundskatten. Så finansiere modtagerne af offentlige pensioner i dag det der svarer til 35,5 mia. kr. af ældrebyrden. Hertil kan lægges godt 27 mia. kr. fra skatten på folkepensionen og ældrechecken. Dermed betaler den nuværende generation af pensionister lige over 50 % af den

samlede ældrebyrde.

Resten finansieres via generationsomfordeling med den nuværende arbejdsstyrke.

Dog er det i denne sammenhæng vigtigt at huske skatteindtægterne fra PAL-skatten, som i gennemsnit fra 2010 til og med 2015 har været på 35,5 mia. kr. om året. Her sker der også en omfordeling, men denne er en del af pensionssystemet og må derfor betragtes som en primær finansieringskilde af det danske pensionssystem og dermed de offentlige ydelser. Rundt regnet vil en pensionist med en årlig udbetaling fra egne løbende pensioner på ca. 201.500 kr. finansiere sin egen pension fra det offentlige.

Generationsomfordelingen vil ændre sig løbende og kan gå hen og blive et problem såfremt antallet af folkepensionister stiger, mere en antallet af personer i arbejdsstyrken stiger. Efter finanskrisen i 2008 så vi et fald i arbejdsstyrken frem til 2012 herefter er tendens vendt, men i 2016 er det samlede antal beskæftiget endnu ikke nået op på højde med antallet tilbage i 2008. I den samme periode er antallet af folkepensionister steget med over 230.000 personer, primært på grund af de store årgange fra efterkrigstiden, men også fordi vi lever længere. Der har derfor i de sidste 10 år været et stort træk på de yngre generationer, da det umodnet pensionssystem slet ikke har kunne følge med udviklingen i antallet af folkepensionister, de årlige udbetalinger fra søjle 2 og 3 er i perioden kun steget med ca. 30 mia. kr. mens den samlede udgift i søjle 1 er steget med mere end 40 mia. kr. Samtidig hermed har vi set en konstant faldende rente i markedet, som har betydet at indtægterne fra PAL-skatten ikke er fulgt med stigningen i den samlede pensionsopsparing i perioden.

Tilbage i 2008 var den danske betalingsbalance under pres på grund af finanskrisen, sidenhen er dansk økonomi blomstret og vi ser i dag en betalingsbalance med et plus på over 1.000 mia. kr. I samme periode er de samlede skatteindtægter steget mere end de samlede sociale

⁴³ Kilde: Danmarksstatisti, Bilag 2.C

udgifter og det har været med til at sikre generationsomfordelingen har kunnet lade sig gøre uden de store konsekvenser for den danske økonomi. Desuden har efterlønsreformen også bidraget med en halvering i udgiften til efterlønnen i samme periode.

Udvikling fremadrettet

For at kunne spå om udviklingen i den samlede ældrebyrde, samt spå om hvornår generationsomfordelingen ikke længere er en nødvendighed, er der flere ukendte parametre som skal forudsættes, det er bl.a. følgende:

- Udviklingen i størrelsen af restgruppen.
- Udviklingen i antallet af folkepensionister fremover.
- Udviklingen i pensionsformuen i søjle 2 og 3, modningshastigheden.
- Udviklingen i afkastet på formuen i søjle 2 og 3.
- Udviklingen af pristalsreguleringen.
- Udviklingen i trækket på formuen i søjle 2 og 3.

Udviklingen i restgruppen er svært at forudsætte, for det første er definitionen af restgruppen løs og kan variere afhængig af hvilken metode man vælger at opgøre den efter. For det andet er personerne i gruppen ikke de samme, da der hele tiden vil være folk

Befolkningsfremskrivning 2017 for hele landet						
Enhed: antal						
	2017	2020	2030	2040	2050	2060
I alt	5.748.769	5.844.696	6.093.242	6.257.857	6.368.154	6.510.790
0-9 år	626.506	626.771	714.431	710.838	687.029	736.882
10-19 år	684.412	683.587	642.469	730.260	726.806	702.730
20-29 år	765.439	785.957	753.574	712.144	801.191	797.763
30-39 år	673.969	688.882	802.795	776.284	736.057	824.744
40-49 år	781.712	756.731	679.029	791.943	768.307	729.180
50-59 år	781.703	799.395	737.620	655.559	769.306	748.825
60-66 år	*339.856	*344.461	545.538	484.215	445.308	524.601
67-69 år	*332.296	*319.724	206.874	214.340	177.617	213.661
70-79 år	513.155	565.469	577.532	673.333	637.561	578.443
80-89 år	205.345	227.699	369.651	396.284	486.982	478.740
90-99 år	43.233	44.899	62.131	109.964	126.773	168.452
100 år og derover	1.143	1.121	1.598	2.693	5.217	6.769
Arbejdsstyrken	2.959.960	2.982.448	3.141.769	3.278.413	3.297.191	3.439.893
Ret til FP	1.095.172	1.158.912	1.217.786	1.182.274	1.256.533	1.232.404

* Tallene skiller her ved 65 år, da det er svarer til folkepensionsalderen i de givne år.

Tabel 8: Kilde: Danmarksstatistik, Bilag 2.A

der ind- og udtræder af gruppen, qua barsel, sygdoms forløb, arbejdsløshedsperiode etc... Men især af den sidste grund er den reelle restgruppe over en lang periode mindre end den er opgjort til af regeringen. Det erkender finansministeriet også i pensionsrapporten fra 2017, her konkludere de, at når pensionssystemet er fuld modnet i 2080 vil kun ca. 17 pct. af pensionisterne modtage fuld folkepension⁴⁴, det svarer til under 250.000 pensionister. Dette tal er ikke et udtryk for den reelle restgruppe, da denne på det tidspunkt også består af folk der endnu ikke har opnået ret til folkepension. Men det giver en

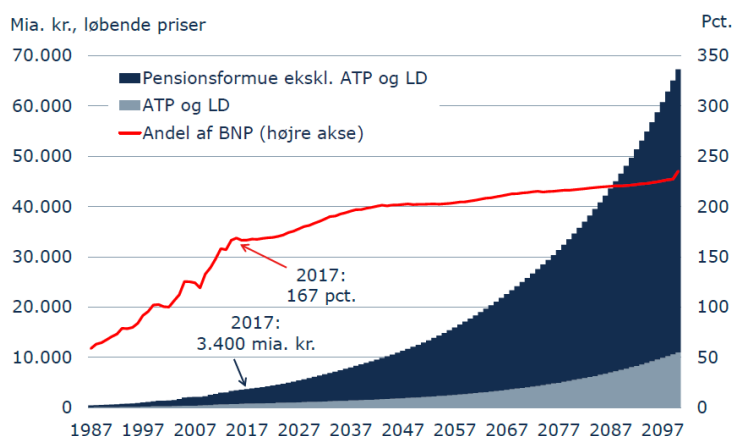
⁴⁴ Kilde: Finansministeriet, (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

indikation af hvorledes den forventede ældrebyrde vil påvirkes af restgruppen. I 2015 fik 565.000 pensionister i Danmark fuld folkepension og presset på ældrebyrden i dag er dermed meget større end det forventes at blive fremover, på baggrund af restgruppen.

Vi bliver ældre og ældre og det har, sammen med årgangene fra efterkrigstiden betydet en støt stigende mængde folkepensionister over de sidste 10 år. Den øgede levealder skyldes, sundere livsstil, generelt bedre levevilkår, bedre behandlings-muligheder på hospitalerne, samt bedre medicin til at forbygge og nedkæmpe sygdomme. Derfor forventes det også fremadrettet at vi bliver ældre og ældre og det vil derfor betyde at der vil blive flere og flere folkepensionister i Danmark. Hvis ikke det havde været for regeringens ændring af folkepensionsalderen i 2011, som sikrede at pensionsalderen gradvist fra 2019 skulle øges fra 65 år til 67 år i 2023, samt muligheden for med 4 års interval at kunne øge folkepensionsalderen, såfremt den gennemsnitlige levealder stiger. Allerede i 2015 besluttede folkettinget at folkepensionsalderen fra 2030 skal være 68 år. Med den forventede udvikling til levealderen, se Tabel 8, vil folkepensionsalderen fra 2040 været forhøjet til 70 år. Det betyder reelt at vi frem mod 2030 vil se en stigning i ældrebyrden grundet aldersudviklingen i samfundet, men herefter vil ældrebyrden mere eller mindre bevæge sig fladt fremefter.

Fra 2015 til 2016 voksede den samlede pensionsformue i søjle 2 og 3 med ca. 227 mia. kr.⁴⁵ efter indskud, afkast, PAL-skat og udtræk, ser vi alene på PAL-skatte betalingerne samt de løbende indbetalinger de sidste 10 år, er dette tal kun steget siden finanskrisen⁴⁶. Uagtet den store stigning i pensionsformuen, er der ikke sket en stigning i skatteindtægterne fra PAL-skatten. Det skyldes den lave vækst og inflation globalt set, som påvirker det samlede afkast på formuen i

nedadgående retning. Kan regeringen sikre incitament til forsat at opsparer på pension, vil en forbedring af vækst og inflationstallene, sikre en støt stigende formue mange år frem, Hvilket vil trække i retning af en forbedret generationsomfordeling. Danmarks statistik har lavet en prognose der viser at den samlede opsparing i søjle 2 og 3 i 2080 vil runde godt 35.000 mia. kr.

Figur 14: Forventninger til den fremtidige udvikling af pensionsopsparingen i Danmark.
Kilde: Danmark statistik ADAM/DREAM

⁴⁵ Kilde: Danmarksstatistik, Bilag 2.C

⁴⁶Kilde: Danmarksstatistik, Bilag 2.C

Formuen vil dog også mærke et øget udtræk som modningsfasen skrider frem, dette vil dog blot, med de nuværende samspilsregler, have en positiv effekt. Da udbetalingerne fra pensionsformuen blot vil mindske presset på ældrebyrde, qua reglerne for modregningen i de offentlige ydelser.

Med ovenstående forventninger, som primært er skabt af regeringen selv, skal det reelle pres på ældrebyrden findes i samspilsproblematikken, da denne kan mindske incitamenterne til forsat at opretholde troen på og ønsket om at det er det rigtige at opsparer i søjlerne 2 og 3

Tilliden til det Danske pensionssystem

Samspilsproblematikken kan få store konsekvenser for det danske pensionssystem og dermed for vores velfærdssamfund, som gerne skulle være skitseret både i afsnittet omkring konsekvenserne for den enkelte pensionsopsparer, og i afsnittet om samfundets påvirkning af problemet. Det er også begyndt at vise sig i de senere års overenskomstforhandlinger mellem arbejdsmarkeds parter. Organisationerne har i mange år forsøgt at præge regeringen til at gøre noget ved problemet, og efter en lang årrække med forgæves forsøg på at få politikkerne til at gøre noget ved samspilsproblematikken. Har de valgt at tage sagen i egen hånd, hvilket ligger pres på opbakningen til AMP og dermed kan true den ellers så stærke pensionsmodel vi har. Ved overenskomstforhandlingerne i 2017 (OK2017), valgte man at gøre op med politikernes udspil om at vi bliver ældre og ældre og derfor alle er i stand til at blive længere på arbejdsmarkedet, uden hensyntagen til de forskellige faggrupper og den forskellige fysiske slitage der er på individet i det enkelte job. Flere undersøgelser blandt LO-lønmodtagerne viste at omkring 20% af dem, ikke mente at de var i stand til at blive på arbejdsmarkedet frem til den nuværende folkepensionsalder, grundet nedslidning. Det kan altså godt være der er en tendens i samfundet der viser vi bliver ældre og ældre, men det gør ikke at vi er i stand til at arbejde længere, indenfor de fag som LO dækker⁴⁷.

Man valgte derfor at fokusere på fleksibilitet i lønpakken frem for mere tvunget opsparing til pension. Man indførte en såkaldt fritvalgsordning, som gjorde det muligt for den enkelte lønmodtager selv at vælge hvordan en del af lønnen skulle bruges. For seniorer gav det mulighed for at omdanne pensionsindskud til seniorfridage, hvis man havde 5 år eller mindre til folkepensionsalderen. Man kunne derfor vælge at bruge sit samlede indskud på AMP ordningen til i stedet at holde op til 32 fridage om året, svarende til en ugentlig fridag i 3 ud af 4 uger. På den måde kunne den enkelte lønmodtager omdanne den dyrest betalte del af pension til frihed frem for hårdt beskattet pensionsmidler, grundet modregning i

⁴⁷ Andersen og Ibsen, (2016): OK2017 Konkurrenceevne og tryghed

folkepensionen og ældrechecken.

Samtidig øgede men sandsynligheden for at den enkelte ville blive længere på arbejdsmarkedet, da det vil være nemmere at komme igennem arbejdsugen, hvis den blev forkortet. Samt at der er større behov for at arbejde længere når der bliver sparret mindre op til pensionen.

Dette sender også et tydeligt signal til regeringen om, at nu er det ved at være nok, vi kan ikke blive ved med at vente på at der ikke sker noget. Og ved at sende regningen fra den enkelte borger over i finansministeriet, har organisationen fået en politisk og økonomisk magt, som regeringen er nødt til at respondere på.

Regeringens svar på dette udspil kom i efteråret 2017, hvor man forbedrede mulighederne for opsparing på aldersopsparingen, som i skreven stund ikke modregnes i folkepensionen. Herved fastholder regeringen, incitamentet til at forsætte pensionsopsparing i de sidste 5 år inden man går på folkepension. Det store issue var dog at man ikke åbnede op for at det kunne lade sig gøre via AMP-ordningerne. Så en reel løsning af samspilsproblemet kom der ikke ud af det i første omgang. Men presset er helt klart lagt og ser vi andre organisationer gå flexibilitetens vej, vil det bliver endnu større.

Delkonklusion

Samfundets samlede ældrebyrde, vil såfremt samspilsreglerne ikke var en del af det danske pensionssystem, være godt 19% højere end de i dag godt 123 mia. kr. der årligt udbetales til pensionisterne i Danmark. På blot 8 år er betydningen af samspilsreglerne steget med lige knap 12 mia.kr., hvilket er en stigning på over 100 %.

På nuværende tidspunkt øges pensionsopsparingerne i søjle 2 og 3 med et 3-cifret milliard beløb år for år, grundet den modningsfase systemet er i. Samtidig øges den årlige udbetaling herfra, qua flere og flere pensionister forlader arbejdsmarkedet med større pensioner end hidtil. Dermed vil samspilsreglerne fremover mindske ældrebyrden for det danske samfund.

Med de nuværende forventninger til fremtiden syntes styrken af søjle 1, forbedret år efter år frem mod 2080, hvor det danske pensionssystem er fuldt modnet. Restgruppe problemet er mere en halveret, generationsomfordelingen er ikke længere en nødvendighed, pensionisterne betaler selv den samlede ældrebyrde og mere til. Den forventede levealder er forsat opadgående men med regeringens ændringer til folkepensionsalderen i 2011, vil dette fra 2030 og frem ikke længere have den store betydning for ældrebyrde, den vil holdes i en nogenlunde uændret størrelse fremover.

Søjlels største trussel er samspilsproblematikken og de mange ændringer regeringen løbende foretager i det danske pensionssystem. Det skaber usikkerhed omkring systemet og om hvorvidt det stadig kan betale sig at sparere op til pension. Vi så for første gang siden AMP-ordningernes indførsel tilbage i 1990'erne, at en fagorganisation valgte at lade sine ældre medlemmer vælge om de vil forsætte med at sparere op på pension, eller i stedet konvertere pensionsindbetaling til frihed. Med en klar udmelding om at pensionsopsparing ikke kunne betale sig grundet samspilsreglerne som de er i dag.

Forsætter denne tendens kan det lægge et unødigt pres på samfundets ældrebyrde og dermed svække søjlen.

Med de fremtidsudsigter regeringen har opstillet for samfundets ældrebyrde, samt den styrke dansk økonomi har opbygget siden finanskrisen. Giver det rigtig god mening at den i sommeren 2017 og start 2018, kom med 2 nye udspil der skal sikre at samspilsproblemet løses, samt sikre den fortsatte modning af det danske pensionssystem

De nye udspil

I maj 2017, lancerede regeringen sammen med Dansk Folkeparti, første led i forbedringen af det danske pensionssystem. Aftalen går på at få danskerne til at blive flere år på arbejdsmarkedet med baggrund i, at vi stadig bliver ældre og ældre og vores helbred generelt bliver bedre og bedre, samt at man i samfundet ser en tendens til, at de ældre selv ønsker at blive på arbejdsmarkedet. Indpakningen lyder fin, men set med lidt kritiske øjne, bære udspillet mere præg af at regeringen mærker fagorganisationernes modstand mod det danske pensionssystem og truslen om at gøre op med systemet er blevet taget alvorligt.

Udspillet skal især sikre incitament til at forsætte pensionsopsparing i de sidste år af arbejdslivet, uden at dette vil have konsekvenser for hvad den enkelte pensionsopsparer, vil kunne få i offentlige ydelser, når pensionsalderen indtræffer. Samtidig skal det skabe mulighed for at sikre sin pensionstilværelse, i en længere periode end det hidtil har været muligt. Begge tiltag har til hensigt at imødekomme samspilsproblemerne i en mindre skala.

Man har desuden valgt at allokere en pulje på 2,4 mia. kr. til direkte at kigge på samspilsproblemet, med henblik på at fastholde incitamentet til at understøtte det danske pensionssystem.⁴⁸

I februar 2018 kom derfor det andet udspil, som netop går på at gøre noget konkret ved samspilsproblematikken, denne gang er det målrettet den brede danske befolkning, men dog

⁴⁸ Finansministeriet (2017): "Aftale om flere år på arbejdsmarkedet".

med en ekstra fordel til de ældre, primært for at skubbe på modningsprocessen af systemet og dermed sikre bedre pensionsvilkår, for dem som ikke har haft mulighed for at spare op igennem et helt arbejdsliv. Desuden er der lagt særligt fokus på lavindkomstgrupperne i og med beskæftigelsesfradraget ikke længere påvirkes af pensionsindbetalinger.

Begge oplæg bærer præg af, at regeringen i forbindelse udspillene har været i tæt dialog med brancheorganisationen Forsikring og Pension. I Høringssvar pr. 8. september 2017 fra Forsikring og Pension til regeringen, kommer de med deres kommentarer til udspillet, som alle har til hensigt at sikre at især reglerne om indskud på aldersopsparing implementeres således at disse kan integreres i de nuværende arbejdsmarkedspensioner⁴⁹, hvilket vil være en fordel for brancheorganisationens medlemmer, men til gengæld vil være en ulempe for pengeinstitutterne, som har haft rig mulighed for at oprette aldersopsparing til deres kunder, da den indtil nu ikke har været en del af AMP grundet den tidligere lovgivning.

Desuden fremgår det også tydeligt af Per Bremer Rasmussens⁵⁰, oplæg ved møde i nationaløkonomisk forening den 4. september 2017, at branche organisationen er i dialog med relevante ministre, organisationens netværk blandt politikere og andre interessenter, mens de politiske forhandlinger om udspillet endelige udformning var i proces. Sammenligner man Forsikring og pensions, forslag til forbedring af første udspil, samt forslag til udarbejdelse af andet udspil, minder disse rigtig meget om de endelige resultater og forslag regeringen har fremlagt. Det fremgår også direkte af det kommenterede lovforslag L-16, hvori står anført.

”For at understøtte at aldersopsparingen i øget omfang også kan anvendes af arbejdsmarkedspensionsselskaberne, vil Skatteministeriet i samarbejde med pensionsbranchen finde en hensigtsmæssig måde at håndtere opkrævningen af skat, når der indbetales til aldersopsparing som led i en arbejdsmarkedspension”

Herudaf er det tydeligt at det har været vigtigt at lave en løsning som har til hensigt at understøtte søjle 2, som er en kæmpe fordel for pensionsbranchen.

For at kunne finde frem til om, de nye udspil sikre incitament til at fortage opsparing og løser samspilsproblemet, som regeringen og forsikring og pension fremstiller det, skal de relevante detaljer fra de to udspil fremhæves.

⁴⁹ Jensen, Karen L. (2017): ”Høringssvar til ændringer i Pensionsbeskatningsloven mfl.”

⁵⁰ Administrerende direktør, Forsikring og pension

Udspillet fra maj 2017 nu ved Lov-16 efteråret 2017⁵¹

Reglerne for indskud på aldersopsparing, ændres således det fremadrettet er muligt at indskyde 5.100 kr. om året på aldersopsparingen og ikke længere 28.900 kr. (2017) Dog kan man, såfremt man har 5 år eller mindre til folkepensionsalderen indskyde op til 46.000 kr. (2018) Dette beløb stiger med ca. 1.000 kr. om året frem til 2023 hvor beløbet ender på 51.100 kr. Sidst nævnte er dog med et krav om, at der ikke forinden perioden, er opstartet udbetaling af pensioner med løbende udbetaling, eller at en sådan ikke er udbetalt i utide inden for de sidste 10 år. Det er muligt at forsætte indbetaling frem til 20 år efter opnået pensionsudbetalingsalder.

Desuden ændres også mulighederne for at indeholde aldersopsparingen i arbejdsmarkedspensionerne, som pensionsbranchen ønskede, pensionsinstituttet tilbageholder 40 % i afgift af pensionsindskuddet og resten korrigeres på årsopgørelsen fra skat. Dette betyder at lavindkomstgrupperne især, får mulighed for at indskyde en del af deres pensionsindskud på aldersopsparingen, som vi tidligere så, var den mest gunstige pensionsopsparing for denne gruppe.

Aldersopsparingen skal fremover være udbetalt senest 20 år efter opnået pensionsudbetalingsalder (tidligere 15 år), dog er der mulighed for at få udbetalt opsparingen i rater. Her er reglen at sidste rate udbetaling skal falde i kalenderåret 30 år efter opnået pensionsudbetalingsalder (Samme regel som for ratepensionerne).

Alle ændringer trådte i kraft på 1. januar 2018

Skattereformen 2018⁵²

Der indføres et ekstra pensionsfradrag til alle pensionsopsparer, fradraget kommer til at gælde for indskud på fradragsberettiget pensionsordninger af op til 70.000 kr. af indskud incl. Indskuddet til ATP, dette er på typisk 3.000 kr. hvilket giver en reel fradragsværdi på indskud op til 67.000 kr. Fradraget gives som et ligningsmæssigt fradrag og beregnes således:

- 12% af indbetalinger op til grænsen, hvis der er mere end 15 år til folkepensionsalderen

⁵¹ Med udgangspunkt i Lov om ændring af pensionsbeskatningsloven og forskellige andre love L-1682 af 26.12.2017

⁵² Baseret på, Finansministeriet, (2018): "Aftale om lavere skat på arbejdsindkomst og større fradrag for pensionsindbetalinger"

- 32%, hvis der er mindre end 15 år til folkepensionsalderen
- Dog med indfasningssatser på henholdsvis 8% og 20% for 2018 og 8% og 22% for 2019

I tabel 9 er vist betydningen af fradraget for lønmodtager i casene fra analysen tidligere i opgaven. Her ses det tydeligt at jo ældre man er desto større skatteværdi har fradraget. Den maksimale skatteværdi der kan opnås er 5.574 kr. om året.

Foruden det ekstra pensionsfradrag ændres reglerne for

beskæftigelsesfradraget, således at pensionsindskud ikke længere

fratrækkes i grundlaget. Herved

opnås et ekstra ligningsmæssigt

fradrag på 9,5 % af indskuddet på

pension. Man øger ligeledes det

maksimale beskæftigelsesfradrag

med 1.000 kr. Derved opnås det maksimale fradrag ved en indtægt på 360.600 kr. efter AMB,

men inklusiv indskud til pension. Det betyder for vores pensionsopsparer i case A en

skattelettelse på ca. 650 kr. om året. De andre cases får kun fordel af de ekstra 1.000 kr. i

fradrag, som beskæftigelsesfradraget øges med, en reel skattebesparelse på ca. 25 kr. om

året. Denne del af udspillet er derfor klart målrettet lavindkomstgrupperne i samfundet, samt

den del af restgruppen der står uden pension, eller blot indskyder meget få kroner på årsbasis.

Desuden indføres et nyt jobfradrag, som skal tilskynde til beskæftigelse. Det betyder for alle

beskæftiget et yderligere fradrag på op til 2.500 kr. om året og dermed en skattelettelse på

igen ca. 650 kr. Denne del af udspillet er målrettet tilskyndelse til beskæftigelse og kan

dermed indirekte afhjælpe restgruppe problemet, som tidligere beskrevet. Men er ikke en

umiddelbart løsning til at mindske samspilsproblemet, hvorfor finansministeriet ej heller

medtager det i deres beregninger om tilskyndelse til pensionsopsparing.⁵³

Case A - mere end 15 år til Folkepension - alder 45 år					
År	Indbetaling	Fradrag i %	fradrag kr.	Skatteprocent	Skattebesparelse
2018	26.400	8%	2.112	26,0%	549
2019	26.400	8%	2.112	26,0%	549
2020	26.400	12%	3.168	26,0%	824
2028	26.400	32%	8.448	26,0%	2.196

Case B - mindre end 15 år til Folkepension - Alder 55 år					
År	Indbetaling	Fradrag i %	fradrag kr.	Skatteprocent	Skattebesparelse
2018	49.400	20%	9.880	26,0%	2.569
2019	49.400	22%	10.868	26,0%	2.826
2020	49.400	32%	15.808	26,0%	4.110

Case C - mere end 15 år til Folkepension - Alder 45 år					
År	Indbetaling	Fradrag i %	fradrag kr.	Skatteprocent	Skattebesparelse
2018	67.000	8%	5.360	26,0%	1.394
2019	67.000	8%	5.360	26,0%	1.394
2020	67.000	12%	8.040	26,0%	2.090
2028	67.000	32%	21.440	26,0%	5.574

Case D og F - mindre end 15 år til Folkepension - Alder 62 år					
År	Indbetaling	Fradrag i %	fradrag kr.	Skatteprocent	Skattebesparelse
2018	67.000	20%	13.400	26,0%	3.484
2019	67.000	22%	14.740	26,0%	3.832
2020	67.000	32%	21.440	26,0%	5.574

Case E - mere end 15 år til Folkepension - 30 år					
År	Indbetaling	Fradrag i %	fradrag kr.	Skatteprocent	Skattebesparelse
2018	67.000	8%	5.360	26,0%	1.394
2019	67.000	8%	5.360	26,0%	1.394
2020	67.000	12%	8.040	26,0%	2.090
2037	67.000	32%	21.440	26,0%	5.574

Tabel 9: Egne beregninger

⁵³ Finansministeriet (2018): "Økonomisk analyse: Tilskyndelse til pensionsopsparing".

Hvordan og for hvem løser man problemerne

Med de to nye udspil har regeringen fokuseret på, at løse problemet på de fremadrettede indbetalinger til pension, og undladt at røre ved selve modregningsreglerne på udbetalingstidspunktet. Det betyder at den nuværende pensionsopsparing i søjle 2 og 3, ikke er en del af løsningen og derved opretholder regeringen "indtægterne" på pensionsudbetalingstidspunktet, hvilket som tidligere skrevet på sigt vil komme generationsomfordelingen til gavn. Men ved at vælge denne løsning har man ifølge ældresagen skuffet flere hundrede tusinder af de nuværende pensionister, da disse ikke får gavn af de nye regelsæt, man skulle i stedet have valgt at halvere modregningssatserne.⁵⁴ Hertil er Forsikring og Pensions direktør Per Bremer Rasmussen uenig. Han lægger vægt på at de nuværende pensionister har sparet op under meget favorable skattevilkår, den direkte marginalskat er sænket med 7-10 pct. siden 1994, topskattegrænsen er hævet markant og mellemskatten er afskaffet. Skatteværdien af fradraget var simpelthen meget højere dengang de nuværende pensionister sparede op⁵⁵.

Til disse kommentarer er det vigtigt at holde sig for øje hvem der udtaler sig, den ene er de nuværende pensionisternes talerør og den anden er øverste direktør i pensionsbranchen hovedorganisation. Den løsning ældresagen syntes bedst om er til gavn for deres nuværende medlemmer, mens den løsning Per Bremer Rasmussen er fortaler for, styrker pensionsbranchen og dermed den forventet indtjening i denne.

Den løsning man er kommet frem med er budgetteret til 3,7 mia. kr. i årlig udgift i 2018 og vil øges frem mod 2020 til 5,0 mia kr. Såfremt man skulle have fulgt det forslag ældresagen har fremlagt, vil det årlige budget alene for 2018 være i omegnen af 12 mia. kr. såfremt satserne skulle være gældende også for ældrechecken. Derudover vil dette beløb øges betragteligt hvert år fremover, og ikke bremses i 2020, som udgiften til det valgte udspil gør.

Tager vi udgangspunkt i de 6 cases fra tidligere er der ingen tvivl om at vi forbedre samspilsproblemet på de fremtidige indbetalinger, det ses også af tabellen ovenfor. Men om udspillet ligefrem løser sammenspilsproblemet kræver en genberegning, med de nye regler indarbejdet. Dog genberegnes case C, D, E og F (hvor kun folkepensionstillægget berøres) ikke, da disse 4 cases allerede på forhånd tilskyndede til pensionsopsparing og de nye regler dermed blot tilskynder yderligere.

Vi skal derimod fokusere på bundskatteyderen, samt topskatteyderen, der ikke blot modregnes i folkepensionstillæg, men samtidig enten modregnes i boligydelsen, eller mister ret til nedslag

⁵⁴ Kilde: Forsikring og pension til Ældresagen: Skatteaftale straffer ikke nuværende pensionister 15. marts 2018, www.altinget.dk

⁵⁵ Kilde: Forsikring og pension til Ældresagen: Skatteaftale straffer ikke nuværende pensionister 15. marts 2018, www.altinget.dk

i ejendomsværdiskatten.

Case A - Den umiddelbare skattebesparelse vil i de første 2 år være i omegnen af 1.150 kr. (uden jobfradrag) herefter vil beløbet stige til godt 1.450 kr. frem til 15 år før folkepensionsalderen hvor beløbet vil være på 3.000 kr. frem til sidste indbetaling. Med en årlig indtægt på 220.000 kr., som også nævnt under den tidligere analyse, vil overskuddet i økonomien ikke være specielt stort. Hvorfor en ekstra udbetaling på mellem 100 – 250 kr. om måneden nok nærmer vil gå til at supplere hverdagen end de vil gå til at indskyde på pension. Det forudsætter finansministeriet også i deres økonomiske analyse af de nye tiltag⁵⁶. Dog vælger de alligevel, i den endelige analyse at indskyde dem på pension, da dette understøtter løsningen bedst.

Foruden skattebesparelsen bliver det muligt at omplacere en del af indskuddet på livrenten til aldersopsparing, hvilket vil gøre modregningsgrundlaget på udbetalingstidspunktet mindre, det vil derfor være en fordel at udnytte. Det betyder at fordelingen af den årlige indbetaling vil være 5.100 kr. på aldersopsparing og ca. 18.300 kr. på livrente, frem til 5 år før folkepensionsalderen her vil der blive indskudt 16.600 kr. på aldersopsparingen og ikke mere på livrente. Dog giver indskud på aldersopsparingen ikke ret til pensionsfradraget, hvorfor gevinsten herved reduceres med ca. 1.000 kr. om året og den vil være i omegnen af 1.500 kr. Denne løsning vil rundt regnet sikre vores pensionsopsparer 5.000 kr. mere i årlig nettoindtægt, i pensionstilværelsen, sammenholder vi beløbene vil det svarer til lige knap 6.500 kr. i årlig gevinst ved udnyttelse af det nye udspil, dermed kommer pensionsløsningen ikke helt op på niveau med en løsning i frie midler, som var det bedste alternativ i case A.

Case B – I denne case er beskæftigelsesfradraget allerede fuldt udnyttet, så her er skattebesparelsen alene på det nye pensionsfradrag, den vil være imellem godt 2.600 kr. om året og 4.100 kr. om året. Fra nu og frem til folkepensionsalderen. Såfremt vi igen tager udgangspunkt i at besparelsen er i en størrelsesorden, hvor det vil gå til forbrug frem for indskud på pension, vil besparelsen, svarer til en årlig gevinst i pensionsalderen på godt 2.500 kr. om året, i de 20 år der er forudsat som levetidsgrundlag. Da vores pensionsopsparer i denne case er tættere på pensionsalderen, vil betydningen af aldersopsparingen være væsentlig større end for vores pensionsopsparer i case A. Det vil være muligt at omplacere godt og vel halvdelen af indskuddet fra livrente til aldersopsparing, hvilket vil give en ekstra indtægt på ca. 3.500 kr. om året igennem pensionstilværelsen. Men ved at gøre dette mistes det ekstra pensionsfradrag for indskud på den fradragsberettiget pensionsordning, og derved halveres skattefordelen, så denne kun bliver på hvad der svarer til 1.250 kr. om året i 20 år.

⁵⁶ Finansministeriet (2018): "Økonomisk analyse: Tilskyndelse til pensionsopsparing".

Herved er den samlede gevinst på ca. 4.700 kr. om året hvilket er små 500 kr. mere end en opsparing i frie midler vil kunne give.

Case F – Pensionsopsparerer i denne case, vil kunne udnytte muligheden for at omlægge hele sit indskud til aldersopsparing, men derved mistes det ekstra pensionsfradrag. Uagtet dette vil det stadig være en bedre løsning end at sparere op i frie midler, det fremgår også af analysen tidligere, da aldersopsparingen allerede der ville have været at fortrække, såfremt det havde været en mulighed. Dette gør sig gældende, både i tilfældet med lejebolig og i tilfældet med ejerbolig. Såfremt pensionsopsparerer vil indskyde et større årligt beløb, i tilfælde af højere løn, vil det være muligt at indskyde på ratepension eller livrente og derved opnå det ekstra pensionsfradrag, som vil have en skatteværdi i de fem år på ca. 24.000 kr. Dette er dog ikke nok til at kompensere for den modregning der stadig vil være på udbetalingstidspunktet, da en placering i frie midler, vil give en årlig nettogevinst på ca. 4.500 kr. i de 20 års pensionstilværelse. Såfremt det ekstra indskud var på ca. 100.000 kr.

Er det alt sammen godt i forhold til samspilsproblemet?

Om de nye regler for aldersopsparingen er en afgørende forbedring i forhold til samspilsproblemet er nok så meget sagt, men det er klart at lavindkomstgrupperne, samt pensionsopsparere, som står fem år før folkepensionsalderen, nu får mulighed for at omplacere en del af sine pensionsindbetalinger, fra pension med løbende udbetaling til aldersopsparing via sin arbejdsmarkedspension. Det gør at modregningen i folkepensionens tillæg og boligydelsen mindskes. Vi har da også set de første pensionskasser reagere på denne nye mulighed. Både industriens pension og PensionDanmark⁵⁷, som er de 2 største pensionskasser tilknyttet arbejdsmarkedspensionerne i Danmark, har valgt at implementere reglerne fra begyndelse af 2018, således deres medlemmer fremover omfordeler indbetalingerne fra ratepension og livrente til aldersopsparing, med de tilladte beløb.

Det havde selvfølgelig været bedre, hvis man i samme moment ikke havde valgt at nedsætte indbetalingsloftet fra de nuværende 28.900 kr. (2017), da alle med et indskud på 45.000 kr. om året på pension med løbende udbetaling, herved kunne have omplaceret hele deres indskud til aldersopsparing og dermed undgået nogen form for modregning. Løsningen ville have konsekvenser for generationsomfordelingen på sigt, da pensionister med store aldersopsparinger kun vil kunne blive selvfinansierende på grund af skattebetaling og ikke på grund af modregning. Til gengæld vil det give mange milliarder i skatteindtægter i de næste mange år, grundet omlægningen fra fradragsberettiget indbetaling til ikke fradragsberettiget.

⁵⁷ www.pensionsdanmark.dk og www.industrienspension.dk

Så den umiddelbare ide ved at mindske grænsen, er ikke lige til at få øje på.

For dem der står med 5 år eller mindre til folkepensionen, vil de nye muligheder for at indskyde op til 51.100 kr. (2023) være en stor fordel, de vil kunne omlægge hele deres AMP-indbetaling til aldersopsparingen, og derved undgå modregning. Men det vil dog ikke være alle der via deres AMP ordning vil kunne opnå indskud op til maksimum. Tjener man f.eks. 400.000 kr. om året og har en pension svarende til 12 % af lønnen, vil det samlede indskud til aldersopsparing efter skat være 30.240 kr. og der skal laves supplerende pensionsindskud på frivillig pension, såfremt man ønsker muligheden for at udnytte maksimum. Denne mulighed vil nok ikke blive brugt af HK'eren eller andre lønmodtager tæt på mindstelønnen, simpelthen fordi det ikke er muligt at få råd. Mens folk med højere indkomster og større frie formuer, nemmere vil kunne gøre brug af denne mulighed, som et supplement til eksisterende AMP ordning.

Vælger vi at betragte de nye tiltag uden for arbejdsmarkedspensionerne, så er der for folk med mindre private opsparinger i frie midler, mulighed for at placere dem således de ikke vægter med i formueforholdene. Når vi ser på regler for ældrechecken og andre af de supplerende pensions ydelser, vil det kunne hjælpe dem der i dag ikke har megen pension i forvejen (restgruppen), eller dem som har været gode til at planlægge deres udbetalinger, med henblik på at undgå modregning i de første år af pensionstilværelsen. Med den tanke at leve af de offentlige midler i starten og bruge af egen opsparing til sidst, da egen opsparing kan gå i arv det kan de offentlige ydelser ikke. I stedet bruges af friværdis i boligen, kapitalpensioner og de frie midler sættes til side på aldersopsparingen.

Ser vi på de nye muligheder for at vente med at få udbetalt pensionen eller få den udbetalt over en 30-årig periode, vil det være en fordel for dem der i dag har store kapitalpensioner/aldersopsparinger. Da de derved ikke er nødsaget til at få udbetalt pensionerne når de fylder 75 år. Det betyder at de kan undgå at generere afkast, der skal beskattes som kapitalindkomst eller aktieindkomst og som samtidig vil give modregning i folkepensionens tillæg og boligydelsen. Samt undgå at formuen fjerner ældrechecken, grundet formuegrænsen vil blive overskredet. Det er altså en fordel for dem der allerede har store opsparinger på disse ordninger.

Disse nye tiltag på aldersopsparingen har fra start af ikke været tiltænkt som en løsning på samspilsproblemet. Men derimod et middel til at få os til at blive længere tid på arbejdsmarkedet og opretholde indbetaling til pensionsopsparing i den sidste del af arbejdstilværelsen, frem for seniorordninger, med fokus på mere fritid, som vil gå udover AMP-ordningerne og dermed på sigt vil give en større ældrebyrde og en større udbetaling fra det offentlige. Dog har regeringen lagt vægt på, at den forventede omfordeling fra fradragsberettiget pensionsopsparinger til aldersopsparingen, nu og her vil skulle sikre et

provenu på ca. 2,3 mia. kr. som skal bruges på at gøre noget ved samspilsproblemet.

Ændringerne på ratepensionen er primært etableret grundet forventningerne til den øgede levealder, og vil for dem som benytter sig af de ekstra 5 års udbetaling, kunne betyde færre år med modregning eller mindre modregning årligt. Da det nu er muligt at få udbetalinger fra ratepensionerne helt frem til man bliver 93 år (folkepensionsalder 68 år), kan det dog undre at regeringen ikke har øget grænsen for hvor meget det er muligt at indskyde på ratepensionen. Da loftet blev indført tilbage i 2010, havde det stor betydning for den årlige opsparing. Primært fordi alternativet, som var livrente opsparing, ikke havde de samme fordele som ratepensionen havde. Pensionen vil i tilfælde af død ikke blive udbetalt til arvinger, men i stedet går til pensionskassens andre medlemmer, det ønskede de fleste opsparere ikke skulle ske. Alternativet var en garanti på pensionen som sikrede de efterladte, men denne kostede en årlig præmie på 10 pct. af udbetalingen. Som vi så tidligere har det været med til at skabe et stort fald i den årlige opsparing.

Det vil skabe incitament til at fortage opsparing, såfremt loftet på ratepensionen enten blev ophævet eller blot blev hævet til et højere niveau, da de fleste pensionsopsparere derved ville kunne sparere 10 pct. af den årlige udbetaling, som forsikringsgarantien koster.

Ved nærmere gennemgang af det sidste udspil, skattereformen fra 2018, er det tydeligt at regeringen ikke løser samspilsproblematikken for alle uagtet de i deres seneste analyse fra marts 2018 skriver at "aftalen om lavere skat på arbejdsindkomst og større fradrag på pensionsindbetalinger" tager hånd om samspilsproblemet for personer, der har udsigt til aftrapning i folkepensionens tillæg⁵⁸. Det gode ved analysen er at den forholder sig til pensionsopsparerens alternativer, et kapitalafkast fra opsparing i frie midler. Men derudover har den en del mangler/forudsætninger, som ikke gør analysen troværdig og dermed gør at resultaterne fra casene viser et andet billede end de kommer frem til.

Alternativet de sammenligner med er udelukkende kapitalindkomst, som beskattes med 38 pct. det er ikke et sammenligneligt grundlag, da de fleste pensioner har lang horisont og derved oftest er placeret i en del aktier. Her er det muligt at opnå en beskatning på 27 pct. af afkastet, så længe afkastet er under 52.900 kr.⁵⁹ Afkast i den størrelse vil for mindre pensionsordninger, som lavindkomstgrupperne typisk har, være svært opnåeligt grundet den samlede opsparings størrelse. Finansministeriets valg af afkastbeskatning på alternativet syntes derfor for højt.

Samspilsproblemet er i analysen defineret alene ved modregningen i folkepensionens tillæg, der tages ikke højde for samspillet med boligydelsen og nedslaget i ejendomsværdiskatten.

⁵⁸ Kilde: Finansministeriet, marts 2018 "Økonomisk analyse: Tilskyndelse til pensionsopsparing"

⁵⁹ Jf. Personskatteloven §8a.

Det erkender de også i deres analyse og konkludere at der for den gruppe der modtager boligydelse kan være mere hensigtsmæssigt at opsparer uden for pensionssystemet. De forholder sig dog ikke til reduktionen i nedslaget på ejendomsværdiskatten.

Desuden antager finansministeriet at hele besparelsen ved udspillet fremover indbetales til pension, men det vil ikke være noget der sker pr. automatik, da arbejdsmarkedspensionerne ikke sikre dette sker. Dermed skal pensionsopsparerer selv kanalisere pengene ind på en frivillig pension i søjle 3, hvilket i de færreste tilfælde vil være det der sker.

Sidst men ikke mindst så tager finansministeriet ikke højde for at såfremt pensionsopsparerer vælger at benytte sig af den nye mulighed for at indskyde på aldersopsparing, så er det ikke muligt at få det nye pensionsfradrag, det betyder at de 2 aftaler ikke er sammenkoblet og dermed gør hinanden til modparter frem for sammenspillere.

Disse mangler/forudsætninger gør, at det bliver en fordel at indskyde på pension, uanset hvor tæt man er på pensionsalderen når indskuddet laves, hvilket er et forkert billede af den reelle betydning af de 2 udspil.

Regeringen har med de to nye udspil i et mindre omfang skabt et øget incitament til forsat at sparere op på pension, det er dog primært målrettet de ældre generationer på arbejdsmarkedet, samt mellem og høj indkomstgrupperne. For de lavt lønnede og restgruppen har regeringen kun formået at gøre samspilsproblemet mindre, der er ikke skabt en løsning der gør det fordelagtigt at opsparer på pension fremadrettet. Samspilsproblematikken lever dermed stadig.

Konklusion

Det danske pensionssystem som vi kender det i dag er anerkendt som verdens bedste, men samspillet mellem søjle 1, bestående af de offentlige ydelser og søjle 2 og 3, henholdsvis arbejdsmarkedspensionerne og de individuelle pensioner skaber udfordringer for den enkelte pensionsopsparer. Problemerne opstod, tilbage i slut 80'erne, da den daværende regering lod dannelsen af arbejdsmarkedspensionerne, ske uden direkte politisk involvering, men lod den danske model på arbejdsmarked skabe en løsning. Der var intentioner fra regeringens side om at de offentlige pensioner skulle tilpasses den nye pensionssøjle (AMP), men de blev aldrig ført ud i livet, grundet store økonomiske problemer i den danske økonomi, som var ved at blive en trussel for det danske velfærdssamfund.

Sidenhen er der ikke forsøgt ændret på samspilsreglerne, hvilket har skabt mistillid til det danske pensionssystem, da den enkelte pensionsopsparer i mange tilfælde ikke har fordel af systemets opbygning.

Der er dog store forskelle på hvordan den enkelte pensionsopsparer rammes af samspilsproblematikken. De pensionsopsparerer der har meget små pensionsopsparinger, rammes ikke af samspilsproblemet, de er sikret fuld offentlige støtte igennem hele deres pensionstilværelse. Den offentlige støtte består af fuld folkepension, fuld ældrecheck, ret til maksimal boligydelse, eller ret til fuldt nedslag i ejendomsværdiskatten, såfremt de har ejerbolig. En stor del af dagens pensionister er i denne gruppe.

Pensionsopsparerer på mindsteløn, tilknyttede arbejdsmarkedspensionerne, med mere end 20 år til pensionering, vil blive ramt hårdest af samspilsproblemerne. Da denne befolkningsgruppe typisk bor til leje. Foruden modregning i folkepensionens tillæg, sker der modregning i boligydelsen, samt mindsket fradragsret på opsparingstidspunktet grundet reglerne for beskæftigelsesfradraget. Det reelle indkomsttab i pensionstilværelsen vil være i omegnen 8.000 – 14.000 kr. om året, såfremt det var muligt at placere pensionen i enten frie midler eller på aldersopsparing. Det vil dog for nogen, afhængig af allerede fortaget pensionsopsparing, være mere interessant ikke at forsætte med at sparere op til pension, da det vil sikre en højere nettoudbetaling i arbejdslivet, som ved overgang til folkepension, vil kunne opretholdes.

For pensionsopsparerer med en indtægt der giver ret til fuldt beskæftigelsesfradrag, med mindre end 15 år til pensionering, er konsekvenserne såfremt der ikke er ret til boligydelse, en smule mindre. Indkomsttabet vil ligge mellem 3.500 kr. – 6.000 kr. årligt fra pensionstidspunktet og frem, alt afhængig af alternativet.

Såfremt pensionsopsparerer på indbetalingstidspunktet betaler topskat er pensionsopsparingen den bedste måde at sikre sin alderdom på. Der er kun meget få tilfælde hvor det ikke er den bedste løsning. De tilfælde hvor alternativet er bedre, er når pensionsopsparerer

har meget kort tid til pensionering og den nuværende pensionsopsparing giver modregning i folkepensionens tillæg, mindsker nedslaget i ejendomsværdiskatten, eller nedsætter boligydelsen til lejebolig. I disse tilfælde vil det reelle indkomsttab være mellem 1.500 kr. og knap 5.000 kr. årligt i pensionist årene.

Det kan altså kun betale sig at spare op på pension såfremt, pensionsopspareren betaler topskat på indbetalingstidspunktet og i forvejen har en anseelig pensionsformue, eller kan se frem til at opnå dette inden pensionstilværelsen indtræffer. Såfremt dette ikke er tilfældet skal incitamentet til at spare op på pension findes andetsteds end i det rent økonomiske.

Pensionsopspareren har få muligheder, der kan afhjælpe problematikken, det stiller dog krav til den formue som ikke er en del af pensionsopsparingen. Har pensionsopspareren tilstrækkelig med anden formue, er det en god ide at vente med at få udbetalinger fra ratepension. Da dette kan mindske indkomstgrundlaget i starten af pensionstilværelsen og sikre adgang til offentlige ydelser, frem for at benytte egen opsparing først. Er den supplerende formue ikke helt stor nok, kan det være en fordel at få udnytte muligheden for at få udbetalt ratepensionen over en længere periode, gerne helt op til maksimale 25 år. Sidst men ikke mindst, kan det for pensionister der har et indkomstgrundlag der giver modregning i de offentlige ydelser, være en fordel at indbetale på pension, samtidig med de får udbetalt folkepensionen, da det mindsker indkomstgrundlaget for modregning.

Hvad der er en ulempe for pensionsopspareren er derimod en fordel for samfundet, da samfundets samlede ældrebyrde, såfremt samspilsreglerne ikke var en del af det danske pensionssystem, vil være godt 19 % højere end de i dag godt 123 mia. kr. der årligt udbetales til pensionisterne i Danmark. På blot 8 år er betydningen af samspilsreglerne steget med lige knap 12 mia.kr., hvilket er en stigning på over 100 %.

På nuværende tidspunkt øges pensionsopsparingerne i søjle 2 og 3 med et 3-cifret milliard beløb år for år, grundet den modningsfase systemet er i. Samtidig øges den årlige udbetaling herfra, qua flere og flere pensionister forlader arbejdsmarkedet med større pensioner end hidtil. Dermed vil samspilsreglerne fremover mindske ældrebyrden for det danske samfund.

Med de nuværende forventninger til fremtiden syntes styrken af søjle 1, forbedret år efter år frem mod 2080, hvor det danske pensionssystem er fuldt modnet. Restgruppeproblemet er mere en halveret, generationsomfordelingen er ikke længere en nødvendighed, pensionisterne betaler selv den samlede ældrebyrde og mere til. Den forventede levealder er forsat opadgående men med regeringens ændringer til folkepensionsalderen i 2011, vil dette fra 2030 og frem ikke længere have den store betydning for ældrebyrde, den vil holdes i en nogenlunde uændret størrelse fremover.

Søjle's største trussel er samspilsproblematikken og de mange ændringer regeringen løbende foretager i det danske pensionssystem. Det skaber usikkerhed omkring systemet og om hvorvidt det stadig kan betale sig at spare op til pension. Vi så for første gang siden indførslen af AMP tilbage i 1990'erne, at en fagorganisation valgte at lade sine ældre medlemmer vælge om de vil forsætte med at spare op på pension, eller i stedet konvertere pensionsindbetaling til frihed. Med en klar udmelding om at pensionsopsparing ikke kunne betale sig grundet samspilsreglerne som de er i dag.

Forsætter denne tendens kan det lægge et unødigt pres på samfundets ældrebyrde og dermed svække søjlen.

Med de fremtidsudsigter regeringen har opstillet for samfundets ældrebyrde, samt den styrke dansk økonomi har opbygget siden finanskrisen. Giver det rigtig god mening at den i sommeren 2017 og start 2018, kom med 2 nye udspil der skal sikre at samspilsproblemet løses, samt sikre den fortsatte modning af det danske pensionssystem

De nye udspil fra regeringen har haft fokus på at løse samspilsproblematikken på de fremadrettede indbetalinger til pension og har fravalgt ikke at ændre på de regler, der gælder når pensionerne kommer til udbetaling. Det betyder at de nuværende pensionister og den nuværende pensionsformue i søjle 2 og 3 ikke kan drage fordel af forbedringerne.

Fordelene i de nye udspil er at regeringen har sikret mulighed for at indskyde på aldersopsparing via arbejdsmarkedspensionerne, samtidig med de har gjort det muligt at indskyde væsentlig mere herpå, såfremt man står med mindre end 5 år til folkepensionsalderen, de har gjort det muligt at få pensionerne udbetalt over en længere periode, de har indført et nyt pensionsfradrag, som øger skattefordelen ved at indskyde på pension, samt ændret reglerne for beskæftigelsesfradraget, således pensionsindbetalinger ikke længere mindsker beregningsgrundlaget.

Ulemperne ved det nye udspil er at de har sat indbetalingsloftet ned for indskud på aldersopsparing, såfremt pensionsopspareren har mere end 5 år til folkepension, der er ikke samspil mellem de nye muligheder for at udnytte aldersopsparingen og det nye pensionsfradrag. Loftet på ratepensionerne har de ladet stå urørt, hvilket tvinger pensionsopspareren til at indskyde på livrenten, uagtet denne løsning ikke er den fortrukne, grundet reglerne om udbetaling ved død og omkostningerne herved.

Regeringen er kommet et godt skridt på vejen mod en løsning der sikre incitament til forsat at spare op i søjle 2 og søjle 3. Dog er problemet kun delvist løst.

Pensionsopsparerne i mellemindkomstgruppen og højindkomstgruppen, med flere end 20 år til pensionering, vil kunne drage fordel af de nye regler. Dog havde højindkomstgruppen reelt set ikke et samspilsproblem før de nye udspil. Den del af højindkomstgruppen med mindre

pensioner, der medførte modregning i de offentlige ydelser, vil kunne udnytte aldersopsparingen for en stor del af deres opsparing, det vil være en fordel. Såfremt der ønskes opsparing udover hvad de nye grænser herpå tillader, vil alternativet i frie midler være en bedre løsning, end pensionsopsparing.

For lavindkomstgrupperne, med ret til boligydelse, vil problemet stadig være intakt, dog i mindre grad end før.

Samspilsproblemet har stor betydning for det danske pensionssystem og den samlede ældrebyrde på sigt og med de nye tiltag er der skabt større incitament til at forsætte opsparing i søjle 2 og 3. Dette vil sikre at regeringens forventninger til den fremtidige udvikling i det danske pensionssystem, vil have nemmere ved at blive en realitet. Når det er sagt er der stadig plads til forbedringer, hvorfor rådgiverne i den danske pensionsbranche fremadrettet må forvente at der stadig vil komme ændringer i det danske pensionssystem og dermed ændringer i den rådgivning pensionsopspareren har brug for.

Litteraturliste

Andersen, Søren K. og Ibsen, Christian L. (2017); "På vej mod en livsfase overenskomst", FaOS Københavns Universitet.

<http://faos.ku.dk/nyheder/paa-vej-mod-en-livsfase-overenskomst/>

Andersen, Søren K. og Ibsen, Christian L. (2016); "OK 2017, Konkurrenceevne og tryghed", FaOS Københavns Universitet.

[http://faos.ku.dk/ansatte/?pure=da%2Fpublications%2Fok2017-konkurrenceevne-og-tryghed\(c0f84c85-d2a9-4ee0-859d-33b43f5b029e\).html](http://faos.ku.dk/ansatte/?pure=da%2Fpublications%2Fok2017-konkurrenceevne-og-tryghed(c0f84c85-d2a9-4ee0-859d-33b43f5b029e).html)

ATP (2015): "Høje sammensatte marginalafkastskatter på pension kan beskrives forskelligt", Faktum nr. 147 = December 2015.

<https://www.atp.dk/presse/nyhedsbrevet-faktum/hoeje-sammensatte-marginalafkastskatter-paa-pension-kan-beskrives>

Det Juridiske Laboratorium (1986): "Redegørelse fra udvalget vedrørende realrenteafgiftssatsen", Betænkning nr. 1081, Københavns Universitet.

https://www.foxylex.dk/media/betaenkninger/Redegoerelse_fra_udvalget_vedroerende_realrenteafgiftssatsen.pdf

Due, Jesper og Madsen, Jørgen S. (2013): "20 år med den danske model" FaOS, Københavns Universitet.

<http://faos.ku.dk/nyheder/20-aar-med-den-danske-model/>

Due, Jesper og Madsen, Jørgen S. (2014): "Trepartsforhandlinger og den danske model" FaOS, Københavns Universitet.

http://faos.ku.dk/pdf/temasider/Trepartsforhandlinger_og_den_danske_model_JD_og_JSM.pdf

Due, Jesper og Madsen, Jørgen S. (2015): "AMP og fremtidens pensionssystem", FaOS, Københavns Universitet.

http://faos.ku.dk/publikationer/forskningsnotater/fnotater-2015/Fnotat_144.pdf

Finansministeriet (1998): "Bedre Balance", pinsepakken ISBN 87-7856-181-7

Finansministeriet (2017): "Aftale om flere år på arbejdsmarkedet".

<https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2017/06/ny-aftale-om-flere-aar-paa-arbejdsmarkedet>

Finansministeriet, (2017): "Det danske pensionssystem nu og i fremtiden"

<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2017/det-danske-pensionssystem-nu-og-i-fremtiden>

Finansministeriet, (2018): "Aftale om lavere skat på arbejdsindkomst og større fradrag for pensionsindbetalinger"

<https://www.regeringen.dk/publikationer-og-aftaletekster/aftale-om-lavere-skat-paa-arbejdsindkomst-og-stoerre-fradrag-for-pensionsindbetalinger/>

Finansministeriet (2018): "Økonomisk analyse: Tilskyndelse til pensionsopsparing".

<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2018/tilskyndelsen-til-pensionsopsparing>

Finansrådet (1998): "Opsparing og fremtidig velfærd"

[file:///C:/Users/Ejer/Downloads/i-3-1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ejer/Downloads/i-3-1%20(1).pdf)

Green-Pedersen, Christoffer (2003): "Det danske pensionssystems endelige udformning, Kampen om pensionssystemet under Schlüter-regeringerne", Historisk tidsskrift, Bind 103, Hæfte 2, Den danske historiske forening.

[file:///C:/Users/Ejer/Downloads/56072-122929-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Ejer/Downloads/56072-122929-1-PB%20(1).pdf)

Hansen, Mads L. Hansen og Heiberg, Carl-Christian (2014): "Real sammensat pensionsskatning på 100 pct. for 60-årige", CEPOS, Center for politiske studier.
https://www.cepos.dk/system/tdf/media/import/analyser/notat_real_sammensat_pensionsbeskatning_pa_778_over_100_pct_for_60-778_rige_11apr14_-_2.pdf?file=1&type=node&id=339&force=

Jensen, Karen L. (2017): "Høringssvar til ændringer i Pensionsbeskatningsloven mfl." DokID: 344233, Forsikring og Pension.
<http://www.forsikringogpension.dk/Documents/H%C3%B8ringer/H%C3%B8ringssvar%20-%20Justering%20af%20aldersopsparing%20mm.pdf>

Junker, Flemming (2014): "Pres på pensions vi - bliver ældre og ældre", Nordjyske.dk
<https://nordjyske.dk/nyheder/pres-paa-pensionen---vi-bliver-aeldre-og-aeldre-/005694d8-4607-46c8-89a4-423d70e02942>

Jørgensen, Anker (1990): "Eftersommeren 1982", danmarkshistorien.dk
<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/anker-joergensen-eftersommeren-1982-1990/>

Linaa, Pedersen og Sørensen, Peter B. (2013): "Effektiv beskatning af opsparingsafkast i Danmark", Nationaløkonomisk Tidsskrift 151.
https://www.djoef-forlag.dk/sites/nt/files/2013/2013_1.pdf

Meldal, Karlsen, Pors, Johannesen og Dorow, Christian (2018): " Sociale ydelser 2018, Hvem, hvad & hvornår" 52. udgave, 1. oplag, Forlaget Forsikring. ISBN 978-87-91980-52-7

Rasmussen, Per B. (2018): "Forsikring og Pension til Ældre Sagen: Skatteaftalen straffer ikke nuværende pensionister", A: arbejdsmarked.
<https://www.altinget.dk/arbejdsmarked/artikel/forsikring-og-pension-til-aeldresagen-skatteaftalen-straffer-ikke-nuvaerende-pensionister>

Rasmussen, Per B. (2017): "Udfordringer for pensionssystemet – samspilsproblemet skal løses", Møde i Nationaløkonomisk forening 4. september 2017, Forsikring og Pension.
http://nof.econ.ku.dk/media/1107/oplaeg-i-n%C3%B8f-om-pensionssystemet_pbr.pdf

Sewerin, Lone (2003): "Da ældrechecken kom på finansloven, Partier og finansloven", Seminatopgave, efterår 2003.
http://www.sewerin.dk/file/Finansloven_files/aeldrechecken.pdf

Skatteministeriet (2017): " Lov om ændring af pensionsbeskatningsloven og forskellige andre love", LOV nr. 1682 af 26. december 2017.
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=196904>

Skatteministeriet (2017): "Pensionsafkast og realrenteafgift 1998-2015"
<http://www.skm.dk/skattetal/statistik/provenuoversigter/pensionsafkastskat-og-realrenteafgift-1998-2015>

Undervisningsministeriet: "De store årgange i 1940'erne" EMU Danmarks læringsportal.
<https://www.emu.dk/modul/de-store-%C3%A5rgange-i-1940erne>

www.danmarksstatistik.dk

Dansk lovgivning:

Ejendomsværdiskatteloven

Ligningsloven

Pensionsbeskatningsloven

Pensionsafkastbeskatningsloven

Pensionsloven

Bilag

- **Bilag 1) Cases**
 - 1.A) Samspilsberegninger på Case A
 - 1.B) Samspilsberegninger på Case B
 - 1.C) Samspilsberegninger på Case C
 - 1.D) Samspilsberegninger på Case D
 - 1.E) Samspilsberegninger på Case E
 - 1.F) Samspilsberegninger på Case F
 - 1.F.1) Samspilsberegninger på Case F (Boligydelse)
 - 1.F.2) Samspilsberegninger på Case A (Ejendsomværdiskat)
- **Bilag 2) Statistik**
 - 2.A) Befolkningsfremskrivning, budget for sociale udgifter, folkepenion fordelt på art og antal
 - 2.B) Betydning af samspillet på de samlede sociale udgifter
 - 2.C) Diverse samfundsstatistikker
- **Bilag 3) Pensionsselskaber – markedsandele**
- **Bilag 4) Pensionsudbetalinger fordelt efter størrelse**